This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at `http://books.google.com/`

KE 10683
HDI
HW 2322 U

Mr. JAN JACOB MAURICIUS,

GOUVERNEUR-GENERAAL VAN SURINAME

VAN

1742—1751.

DOOR

Jhr. C. A. VAN SIJPESTEIJN,

1ste Luitenant der Artillerie, Ridder der Orde van den Nederlandschen Leeuw.

TE 'S GRAVENHAGE, BIJ
DE GEBROEDERS VAN CLEEF.
1858.

HARVARD UNIVERSITY LIBRARY

Digitized by Google

KE 10683

Digitized by Google

Digitized by Google

KE 10683

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

M^r. JAN JACOB MAURICIUS.

Digitized by Google

Digitized by Google

J. J. Mauricius.

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Mr. JAN JACOB MAURICIUS,

GOUVERNEUR-GENERAAL VAN SURINAME,

VAN

1742 tot 1751.

DOOR

Jhr. C. A. VAN SIJPESTEIJN,

1ste Luitenant der Artillerie, Ridder der Orde van den Nederlandschen Leeuw.

TE 's GRAVENHAGE, BIJ
DE GEBROEDERS VAN CLEEF.
1858.

Digitized by Google

KE 10683

HARVARD
UNIVERSITY
LIBRARY
27 MAR 1917

GEDRUKT BIJ DE GEBROEDERS VAN CLEEF.

Digitized by Google

INLEIDING.

Onder de te regt vermaarde Nederlanders, die zich door schranderheid, studie en beleid, zoowel op het staatkundig als letterkundig gebied, met roem hebben doen kennen, moet eene voorname plaats worden toegekend aan Mr. JAN JACOB MAURICIUS.

En toch is die naam maar al te weinig bekend en wordt hij geenszins naar verdienste gevierd.

In het koloniaal archief van Suriname treft men nog de journalen aan, waarin de Heer MAURICIUS, gedurende zijn verblijf als Gouverneur-Generaal in dat gewest, dagelijks zijne wederwaardigheden opteekende.

Bij de vele moeijelijkheden en onaangenaamheden, die hij dáár moest ondervinden, is het niet te verwonderen, dat de door hem gehouden aanteekeningen dikwerf de blijken van eene diepe droefgeestigheid dragen.

Het is echter opmerkelijk in welken kernachtigen en bondigen stijl hij dan zijn gevoel lucht gaf, en hoe hij elke boosaardige aantijging van zijne vijanden met enkele woorden wist aan te stippen en te wederleggen.

Het lezen van die lijvige journalen, gedurende zijn negenjarig verblijf in de kolonie te boek gesteld, en waarin hij,

Digitized by Google

in de blijkbare veronderstelling dat zij later niet zouden worden gelezen en dus slechts, om zijn eigen geheugen te hulp te komen, de zaken met waarheid moet hebben voorgesteld, — doet onwillekeurig een gevoel van hoogachting voor den werkzamen en genialen man ontstaan, die, ziek en door allerlei verguizingen afgemat, niemand genoegzaam vertrouwde, om hem zijne gedachten te kunnen mededeelen, en daarom tot een dagboek de toevlugt nam.

Vele eigenhandige brieven en aanteekeningen van den beroemden man, zoo ook zijne gedrukte werken, waarvan onder bijlage I eene lijst hierbij wordt gevoegd, en bovenal het in die lijst genoemde *Receuil van egte stukken* enz., stelden ons, met behulp van de bovenbedoelde journalen, in staat, om met volkomene zekerheid, de volgende bijzonderheden omtrent zijnen levensloop mede te deelen.

Daar het onze bedoeling is, dezen merkwaardigen man, bijzonder in zijne betrekking tot de kolonie Suriname, te schetsen, zullen wij van zijne eerste ontwikkeling en opleiding, van zijne vroegere lotgevallen en betrekkingen, slechts datgene aangeven, waardoor zijne werkzaamheid en invloed aldaar des te helderder aan den dag komen.

Ten overvloede teekenen wij hier aan, dat in SCHELTEMA's *Staatkundig Nederland*, II^de^ Deel, blz. 87, in de Nederlandsche jaarboeken, VII, blz. 455 en 777 en VIII, blz. 253, in het vervolg op WAGENAAR's *Amsterdam*, Deel XXI, blz. 95 en 96, in de *Kronijkmatige beschrijving van Purmerende* van VAN SANDWIJK, blz. 71 en 72, en verder in alle beschrijvingen van Suriname [1]), min of meer uitvoerige, dikwijls uiteenloopende berigten omtrent den Heer MAURICIUS voorkomen, van welke berigten hier alleen

---

[1]) In de eerste plaats wordt te dien opzigte verwezen naar het uitmuntende klassieke werk, *Beschrijving van Guiana*, enz. door Mr. JAN JACOB HARTSINCK, te Amsterdam in 1770 uitgegeven.

Digitized by Google

gebruik is gemaakt, dáár waar het als bewezen kon worden aangemerkt, dat zij geheel met de waarheid overeenstemden.

Wij kunnen ten slotte niet nalaten om aan den Heer Rijks-archivaris Dr. R. C. Bakhuizen van den Brink, en de Heeren Campbell en Handel, ambtenaren bij de Koninklijke bibliotheek, die ons in onze nasporingen wel met hunne bekende bereidwilligheid behulpzaam zijn geweest, bij deze voor hunne medewerking openlijk onzen opregten dank te betuigen.

Digitized by Google

JAN JACOB MAURICIUS werd den 3en Mei 1692 te Amsterdam geboren en was de zoon van JOHANNES MAURICIUS, voormalig Roomsch-Katholijk priester van de orde der Dominicaner-monniken of Predikheeren, die vóór zijn huwelijk tot de Hervormde godsdienst was overgegaan. Uit zijne verschillende geschriften, die allen tegen zijne voormalige geloofsgenooten zijn gerigt en waarvan de titels, voor zoo verre die konden worden opgespoord, in bijlage II zijn medegedeeld, kan men de beweegredenen zien, die hem van godsdienst hebben doen veranderen.

Omtrent de afkomst van dezen JOHANNES MAURICIUS, die, blijkens de dissertatie van zijnen zoon, in 1708 te Amsterdam als koopman was gevestigd, kunnen wij geene bijzonderheden vermelden; doch hij was geen Nederlander van geboorte, zoo als kan worden opgemaakt uit hetgeen zijn zoon mededeelt op blz. 340 van het 2de deel van het genoemde *Receuil* der proces-stukken, alwaar hij schrijft: „Op mijne familie valt niets anders te zeggen, dan dat se „in Holland vreemd is; overigens ben ik gebooren paren„tibus plus honestis, quam copiosis.” [1]

[1]) MAURICIUS voerde tot wapen 3 zwarte bijlen op een goud veld.

Digitized by Google

Zoowel met opzigt tot het jaar, als tot de plaats der geboorte van J. J. MAURICIUS, treft men vele tegenstrijdige berigten aan; [1]) doch alle twijfel wordt onmogelijk, wanneer men op blz. 9 der *Dichtlievende uitspanningen*, leest, dat hij in het jaar 1755 den ouderdom van 63 jaren [2]) had bereikt, hetgeen bovendien geheel overeenstemt met het geloofwaardige verhaal eener door hem op den 11en Januarij 1699, toen hij naauwelijks *zes en een half* jaar oud was, gehoudene predikatie, waarover straks meer.

Dat MAURICIUS overigens te Amsterdam is geboren, blijkt ten duidelijkste uit zijne *Dichtlievende uitspanningen*, waarin die stad meermalen als zijne geboorteplaats bezongen wordt.

De jonge MAURICIUS werd door zijnen vader, die in de Latijnsche en Grieksche talen en in de letterkunde zeer ervaren was, in die vakken onderwezen, en hij, die reeds op zeer jeugdigen leeftijd eene buitengewone schranderheid bezat, muntte toen reeds uit door zijne grondige kennis der Latijnsche en Fransche talen. Als een blijk van zijne buitengewoon vroege ontwikkeling strekke hetgeen men in het *Kort verhaal van wetenswaardige zaken betreffende de Gasthuiskerk der stad Amsterdam*, aldaar in September 1791 in 8vo. gedrukt, vindt aangeteekend: [3])

„In 1699, den elfden Januarij, zijnde Zondag, predikte, „tot verwondering der geheele stad, in deese kerk een

---

[1]) Zie o. a. *de Navorscher* 1854, n°. XII, blz. 360—362 en het tijdschrift *West-Indie*, I. blz. 220: men vindt daar voor het jaar 1696, voor de plaats *'s Gravenhage*.

[2]) In de voorrede van het *Besluit der Dichtlievende uitspanningen*, gedagteekend 3 Mei 1762, leest men: „Ik ben een man, die deezen „3en Maij mijn 70e jaar geëindigt heeft."

[3]) Zie hierover nader de *Vaderlandsche letteroefeningen van Junij* 1848, blz. 359; *de Navorscher* 1854, n°. III, blz. 68, en *W. I.*, I, blz. 220 en volg.

Digitized by Google

„kind, dat naauwlijks *zes en een half jaar* oud was, in „de tegenwoordigheid van honderden van menschen; welk „zulk eene schoone predikatie deedt, dat ieder die hem „hoorde, ten uiterste verwonderd was, ja hetwelk sommigen „met schreijende oogen deed zeggen, dat nu bewaarheid „wierdt dat de Zaligmaker, MATTH. XXI, vs. 16, gezegd „had" (uit den mond der jonge kinderen en der zogelingen hebt gij uw lof bereid) „dewijl ieder voorbeeld uit de Hei„lige Schriftuur dat het kind bijbragt, hen tot in 't „binnenste van de ziel drong. Onverzaagt en zonder eenige „ontroering trad hij den predikstoel op en was, na men „konde merken, zeer verheugd, zoo veele toehoorders te „zien, welke hij allen zeer eerbiedig groette, waarop hij „een uitnemend gebed deed, hetwelk hij zoo kragtig uit„sprak dat de menschen, die hetzelve hoorden, hen naauw„lijks in konden beelden, dat zulks uit die mond voort„kwam; die zij nogthans voor haare oogen zagen en hoorden „spreeken. Nadat hij zijn gebed gedaan had, nam hij zijn „text uit MATTH. VII, vs. 15 en 16; voorts bevestigde „hij de woorden van zijne predikatie met zeer veel deftig „te pas gebragte schriftuurplaatsen en waarvan hij de ca„pittels en vaarsen, zonder eenige de minste hapering „bijbragt. Na omtrend een uur gepredikt te hebben besloot „hij zijne predikatie met de woorden van den apostel PAULUS „tot de Romeinen (Rom. II, vs. 33, 34, 35 en 36). „Voorts eindigde hij met de woorden van het volmaacste „gebed van den Heiland, en wenschte alle zijne toehoorders „eene heerlijke zegen toe, waarmede een ieder met de „grootste vergenoeging naar huis ging."

Het *Kort verhaal enz.*, deelt ons wijders mede, dat dit getrokken is uit een gedrukt verhaal van dien tijd, dat toen (1791) reeds zeer zeldzaam was en dat „dit schrandere „kind niemand anders is geweest dan de vermaarde dichter

Digitized by Google

„Mr. Jan Jacob Mauricius, die in 1742 aangesteld werd „tot Gouverneur-generaal van Suriname."

In de gedrukte dichtbundels treft men Latijnsche en Nederduitsche verzen aan, die door den jongen Mauricius op achtjarigen leeftijd waren gemaakt, [1]) en die, hoewel waarschijnlijk geene meesterstukken, nogtans, toen hij op rijpen leeftijd was gekomen, met genoegen door hem werden herdacht.

Op elf- en twaalfjarigen leeftijd maakte hij reeds Nederduitsche gedichten van grooteren omvang, die men in zijne dichtbundels aantreft, met vermelding van het jaar, waarin zij werden vervaardigd. Gedeeltelijk zijn die dichtstukken opgenomen in zijne *Dichtlievende uitspanningen*, gedeeltelijk zijn zij afzonderlijk in druk verschenen. De laatsten komen thans slechts zeer zelden voor.

Een heldendicht, getiteld: *Lauwerkrans voor de helden bij den slag van Hochstedt*, was het eerste werk, dat hij in het jaar 1704 en dus op twaalfjarigen leeftijd, in het licht gaf.

Op zijn 13de jaar werd Mauricius ingeschreven als student in de godgeleerdheid aan de hoogeschool te Leijden. Zeer spoedig echter verkoos hij de regtsgeleerdheid, en met toestemming van zijnen vader, die anders liever had gezien dat hij het eerste vak had blijven beoefenen, [2]) wijdde hij zich toen geheel aan het tweede.

---

[1]) Zie zijne *Dichtlievende uitspanningen*, blz. 1—10. In eene noot op blz. 8 leest men: „Ik had in mijne eerste jonkheid meer liefhebberij „in de Latijnsche poëzij, dan in de Nederlandsche. Men zal dit geene „Gasconnade vinden, wanneer ik er bijvoeg, dat ik elf jaaren oud was, „wanneer ik met den eersten prijs uit het vijfde school overging in 't „zesde, en dus het onderwijs genooten had van den beroemden con- „rector David van Hoogstraaten. Ik zal er echter, om niet te ver- „veelen, maar een staaltje of twee van bijbrengen."

[2]) Zie blz. 5 der *Dichtlievende uitspanningen*.

Digitized by Google

Weldra muntte hij boven alle anderen uit door zijne buitengewone bekwaamheden, en reeds den 16^{en} April van het jaar 1708, dus toen hij zijnen 16jarigen leeftijd nog niet had bereikt, werd MAURICIUS bevorderd tot doctor in de beide regten, na verdediging van zijne dissertatie *„de „Gallorum-Germanorumque origine.* [1])

Het is opmerkelijk dat, hoewel hij zich anders steeds MAURICIUS teekende, hij in die dissertatie, even als zijn vader op de titelbladen van eenige zijner werken, MAURITIUS wordt genoemd. Bevreemdend is het dus niet, dat er over de spelling van den naam eenig verschil heeft bestaan. In lateren tijd schijnt hij de spelling MAURICIUS voor vast aangenomen te hebben; terwijl hij, gedurende zijn tweede verblijf te Hamburg, in de laatste jaren zijns levens, bij zijnen naam het woordje *van* heeft gevoegd.

In zeer korten tijd had, zoo als gezegd is, de jonge MAURICIUS zijne studien ten einde gebragt. Hij deed dit onder de beroemde hoogleeraren FABRICIUS, GRONOVIUS, VOET en BOERHAVE. Met de beide laatsten bleef hij steeds door de naauwste vriendschap verbonden, die, vooral wat BOERHAVE betreft, niet verminderde toen hij later, door zijn huwelijk met diens volle nicht, ook familiebetrekkingen met hem aanknoopte.

Ook onder zijne mede-studenten te Leijden maakte MAURICIUS, gedurende zijn verblijf aan de Hoogeschool, vele vrienden. Met eenigen bleef hij tot in hoogen ouderdom op den meest vriendschappelijken voet omgaan. Onder de meest vertrouwde van die vrienden, zullen wij hier slechts noemen den als staatsman en dichter beroemden Mr. PIETER ANTHONIJ DE HUIJBERT, Heer van Kruiningen, Rilland enz.,

[1]) Deze dissertatie bevindt zich in de boekerij van de Nederlandsche Maatschappij van Letterkunde te Leijden.

Digitized by Google

Secretaris der stad Amsterdam en in 1717 Drossaert van Muiden,[1]) en Mr. JOAN DUNCAN,[2]) later Raad en Requestmeester van den Prins van Oranje.

In de dichtbundels van MAURICIUS vindt men vele, aan deze zijne beste vrienden opgedragen of toegewijde stukken. Zoo treft men onder anderen een in 1753 vervaardigd gedicht aan: „*de tempel der vriendschap*,„ waarin de onafgebroken vijf en veertigjarige vriendschap van het driemanschap DE HUIJBERT, DUNCAN en MAURICIUS door den laatsten wordt bezongen. Bovenal levendig was de vriendschap en de briefwisseling tusschen MAURICIUS en DE HUIJBERT. Dit blijkt uit de volgende zinsnede van eenen brief uit Hamburg, dd. 10 December 1754, waarin MAURICIUS hem schrijft: „Wat is 't mij een genoegen bij deeze gelegenheid te moogen „betuigen dat onze vriendschap, na een verloop van 23 „jaren, nog even dezelfde is: wanneer ik te 's Gravenhage „gewoond heb, en wanneer ik naderhand ter gelegenheid van „mijn pensionarisambt telkens een groot deel van 't jaar „aldaar doorbragt, is er zelden een' dag voorbij gegaan, „dat wij malkanderen niet gezien hebben. Wanneer ik elders „heb gewoond, en bijzonderlijk in de negen jaren van mijne „aanzienelijke verzending, is er zelden een postdag voorbij „gegaan dat wij malkanderen niet geschreven hebben.„

Gedurende zijn verblijf aan de Hoogeschool, heeft MAURICIUS verscheidene dichtstukken, inzonderheid tooneel-

---

[1]) Zijne zwakke gezondheid noodzaakte hem in Februarij 1739 tot het ambteloos leven terug te keeren. Hij vestigde zich met der woon te 's Gravenhage en beoefende daar de dichtkunst. Hij werd den 25en Januarij 1692 geboren en huwde in 1717 met jonkvrouwe MARIA THIERRIJ, dochter van den Griffier van het Hof van Holland.

[2]) Hij overleed te 's Gravenhage op den 4en Maart 1753 in den ouderdom van 63 jaren, en maakte zich verdienstelijk door het schenken der *Bibliotheca Duncanniana*, bestaande uit 460 deelen in 4to, welke nog in de Koninklijke Bibliotheek berusten.

Digitized by Google

spelen vervaardigd, welke laatsten allen afzonderlijk zijn uitgegeven.

In zijne dissertatie, die hij aan zijnen vader [1]) opdroeg, komt een gedicht van den student in de regten, L. VAN DER HORST voor, waarvan de aanhef aldus luidt:

O waardste vriend, mij lust tot uwen lof te zingen,
Gij, die van jongs af hebt uw gaauwen geest getoond:
En uwen ouderen de grijse haijren kroond,
O wereldswonder! gij, die naauwlijks vijftien jaaren,
Ons komt uijt schriften de alouden te verklaaren.
Enz.

De naam van *wereldswonder* was, men zal dit erkennen, geenszins misplaatst ten aanzien van den man, die reeds op zijn zesde jaar eene predikatie hield, op zijn achtste jaar Latijnsche versen maakte, op zijn elfde jaar een heldendicht in het licht gaf, op zijn dertiende jaar student werd, en nog geen zestien jaar oud zijnde tot doctor in de beide regten werd bevorderd.

Dit was zijn eerste stap in het openlijk leven, en van dat oogenblik aan zag hij zich door rijke afwisseling van werkzaamheden en betrekkingen in staat gesteld, om een' schat van menschenkennis en doorzigt op te doen, welke hem bij de bekleeding der waardigheden, waartoe wij hem vervolgens zullen zien opklimmen, allerdienstigst moesten zijn.

MAURICIUS zette zich met der woon in 's Gravenhage neder, alwaar hij zich als Advocaat bij het Hof van Holland [2]) liet inschrijven. Hij werd echter weldra aangesteld

---

[1]) D JOANNI MAURITIO Mercatori apud Amstelodamensis vigilantissimo.

[2]) MAURICIUS werd den 17en September 1711, en dus op 18jarigen leeftijd, in die betrekking beëedigd.

Digitized by Google

tot kommies bij den toenmaligen Raadpensionaris Mr. ISAAK VAN HOORNBEEK.

Reeds zeer jong, op den 4^den September 1712, trad MAURICIUS te 's Gravenhage in den echt met ALIDA PAUW. Hij kocht zich eene landhoeve nabij Nijmegen, en liet daar eene veefokkerij op groote schaal aanleggen; doch daarmede was hij niet gelukkig, althans hij besloot, reeds twee jaren daarna, om die landhoeve, waar hij veel had te kampen met sterfte onder het vee en andere tegenspoeden [1]), te verkoopen. Hij was daardoor echter niet afgeschrikt, om nogmaals eene landbouw-onderneming te beproeven, want hij kocht in de Beemster, nabij Purmerend, eene aanzienlijke boerderij.

Gedurende zijn verblijf en zijn oponthoud aldaar, maakte hij kennis met den beroemden NIEUWENTIJD, toenmaals Burgemeester van Purmerend, welke kennismaking tot de innigste vriendschap aanleiding gaf niet alleen met den genoemden Heer NIEUWENTIJD [2]), maar ook met diens schoonzoon, den Burgemeester MUNNIK. Door toedoen van deze zijne vrienden, werd MAURICIUS in 1719, voor den tijd van anderhalf jaar, verkozen tot Schepen en Pensionaris der stad Purmerend, en toen nog in hetzelfde jaar, door het overlijden van Mr. REINIER GERARD VAN RUIJTENBURG, Schepen en Hoofd-officier van die stad, de betrekking van Gedeputeerde ter vergadering van de Staten van Holland en West-vriesland was opengevallen, werd ook de vervulling dier aanzienlijke zending aan hem opgedragen. MAURICIUS, die van zijne vroegste jeugd aan eene borstkwaal leed, hield uit vrees, dat het aan deze

[1]) Deze bijzonderheden zijn ontleend aan aanteekeningen van MAURICIUS in zijne dichtlievende uitspanningen.

[2]) BERNHARD NIEUWENTIJD, geboren te Westgraftsdijk, den 10^en Augustus 1654, doctor in de geneeskunde en Burgemeester en Raad van Purmerend, was een groot beoefenaar der natuurkunde en wijsbegeerte. Hij overleed te Purmerend den 28^en Mei 1718.

Digitized by Google

betrekking verbonden heen en weder reizen voor zijne gezondheid nadeelig zou zijn, de zaak wel eenigen tijd in beraad, doch besloot eindelijk toch de hem aangeboden betrekking te aanvaarden. [1])

Hij had inmiddels te Purmerend een huis gekocht, zich geheel aldaar gevestigd en zijne landhoeve geheel tot eene fraaije buitenplaats aangelegd. Toen de tijd, waarvoor hij tot Pensionaris was verkozen, (zoo als wij hierboven zeiden, anderhalf jaar) was verstreken, werd hij op nieuw, voor den tijd van *zes* jaren, als zoodanig benoemd.

Groot was de achting en de onverdeelde genegenheid, welke MAURICIUS zich, gedurende zijn verblijf te Purmerend, wist te verwerven. Daarvan werden hem onmiskenbare blijken gegeven, door zijne benoeming eerst tot Pensionaris ad vitam (voor zijn leven), en kort daarna tot President-Schepen en tot Burgemeester der stad, niettegenstaande hij als jongste Schepen zitting had.

In het jaar 1723 werd hij voorgedragen tot de opengevallen betrekking van Raadsheer in den Hoogen Raad, doch deze onderscheiding mogt hem niet te beurt vallen, hoe vele pogingen zijne vrienden, inzonderheid de Burgemeester MUNNIK en de Schepen Mr. WILLEM VAN NECK, daartoe ook aanwendden. MAURICIUS had het ongeluk om, gedurende zijn verblijf te Purmerend, zijne vrouw [2]) en zijne ouders te verliezen. Allen werden daar, in een door hem aangekocht familiegraf, begraven.

---

[1]) In het *Besluit der Dichtlievende uitspanningen*, op blz. 212, leest men: „Ik zag er tegen aan, omdat ik vreesde, dat het reizen, vooral „in den winter, mij onmogelijk zou zijn. Dit is de reden, waarom ik „ze eerst maar heb gehad voor anderhalf jaar, om, zoo 't niet gelukte, „ze met fatsoen te kunnen nederleggen."

[2]) Het blijkt ons niet juist wanneer de eerste vrouw van MAURICIUS, ALIDA PAUW overleed, doch dit moet hebben plaats gehad tusschen 1721 en 1723.

Digitized by Google

Door zijne werkzaamheden als Gedeputeerde ter vergadering der Staten van Holland, had hij zich te 's Gravenhage doen kennen als een ijverig, maar vooral als een schrander en ervaren staatsman, en zich zoo doende aldaar reeds grooten naam verworven. Geen wonder, dat de keuze op hem viel, toen in het jaar 1725 de betrekking van Resident van den Staat der Vereenigde Nederlanden bij den Neder-Saksischen Kreitz te Hamburg openviel. Dit was toenmaals eene zeer belangrijke zending, ten gevolge van den aanzienlijken handel, dien de Nederlanders met de meeste aan de Oostzee gelegene Staten voerden. Deze benoeming, waaraan eene jaarlijksche bezoldiging van *vijf duizend* gulden verknocht was, viel hem in 1725 ten deel.

Bij zijn vertrek uit Purmerend, mogt hij van alle zijden de ondubbelzinnigste blijken van hoogachting en deelneming ontvangen. Uit zijne geschriften blijkt menigmaal, welke innige genegenheid hij bleef toedragen aan die stad, waar hij de graven van zijne geliefde betrekkingen moest achterlaten. Wij vinden ook door hem aangeteekend, dat hij zijne buitenplaats verkocht aan den Heer DE DIEU en zijne landhoeve aan Mevrouw BOON, dezelfde die later met den Heer PET huwde.

In zijne nieuwe betrekking als Resident te Hamburg, bewees MAURICIUS den Staat vele gewigtige diensten. Bij resolutie der Algemeene Staten van den 24sten Maart 1733, werd hem dan ook, „als bewijs van tevredenheid over de „door hem bewezene diensten," de titel van Minister verleend, en tevens zijne jaarwedde van *vijf-* op *zes duizend* gulden gebragt. Zijne werkzaamheid te Hamburg blijkt nog uit verscheidene memorien over de geschiedenis van den handel in de Oostzee en op IJsland en daarmede verwante aangelegenheden. Van deze, wel in druk, doch niet in den

Digitized by Google

handel verschenen memorien, zijn de titels in bijlage I opgenomen.

Ook bij de Regering en bij de ingezetenen van Hamburg wist Mauricius zich algemeen bemind te maken en ieders hoogachting te winnen.

Kort voor zijn vertrek naar Hamburg trad Mauricius op nieuw in den echt, doch, na een zeer kortstondig huwelijk, verloor hij ook zijne tweede vrouw [1]). Den 30^{en} September 1737 huwde hij ten derdenmale en wel met Jonkvrouwe Joanna Maria Wreede [2]), wier moeder eene eigene zuster was van den beroemden hoogleeraar, en van den predikant Boerhave. Omtrent de staatkundige loopbaan van Mauricius te Hamburg, zullen wij hier niet in bijzonderheden treden. Wat zijne particuliere aangelegenheden betreft, blijkt nog dat hij in 1740 eene reis door Europa deed. Hij bezocht toen ook Parijs en deelt daaromtrent op blz. 63 van het 1ste deel van zijnen *Onledigen ouderdom* de volgende anecdote mede: "'t Kan gebeuren "dat bij geval een' middelmatige geest een gelukkig nieuw "woord vindt en dikwijls nog een vreemdeling. In 't jaar "1740 met den Heer Voltaire eetende, bij den Heer Abt "de Fénélon, die ons na de maaltijd 't origineel toonde "van zijns ooms *Télémaque*, viel 't gesprek op 't onder"scheid van den stijl in een gewoon treurspel en in een "opera. In de laatste moet men in twee regelen zeggen, "'t gene in 't eerste tien noodig heeft. Ik zeide daarop dat "Quinault de kunst had verstaan *de serrer une pensée*

---

[1]) Het is ons niet mogen gelukken de namen op te sporen der tweede vrouw van Mauricius.

[2]) Haar broeder Christoffel Herman Wreede werd in 1745 benoemd tot ontvanger der modicque lasten in Suriname. Hij overleed aldaar, ongehuwd, op den 17^{en} September 1754. Wij vinden hem in 1744 nog als 1ste landmeter in Oost-Indie.

Digitized by Google

„welke uitdrukking beide die Heeren, schoon nieuw, zeer „goed vonden. Van een groot Heer spreekende, die zich in „veel' lage buitensporigheden verloopen hadt, zeide ik onlangs „in een gezelschap van Franschen, *qu'il avait fait bien de „matelotades*, 't welk ook wierdt goedgekeurd."

De Algemeene Staten verhoogden, bij hunne resolutie van den 1[en] Mei 1741, als een blijk van tevredenheid, het tractement van MAURICIUS met *f* 1200 's jaars. Ook van andere zijden mogt hij menig blijk van tevredenheid erlangen. Zoo werd hem jaarlijks, voor de aan de Oost-Indische Kompagnie bewezen diensten in de bescherming en uitbreiding van haren handel, door dit ligchaam een geschenk aangeboden, dat zelfs eens de aanzienlijke som van *f* 2500 bedroeg, terwijl hem op iederen Nieuwjaarsdag, door de Regering der stad Hamburg, een aam beste Rhijnwijn als geschenk werd toegezonden.

Het was niet voor MAURICIUS weggelegd om rustig op ééne plaats gevestigd te blijven, en wij zullen hem thans op zijne verre togten nagaan.

In den aanvang van het jaar 1742, deden de Directeuren van de geöctroijeerde Societeit van Suriname MAURICIUS het aanbod, om als Gouverneur-Generaal naar die kolonie te vertrekken, en zulks toen zij, ten gevolge van plaats gehad hebbende onlusten, besloten hadden den Heer VAN DE SCHEPPER, die sedert het jaar 1737 die betrekking had vervuld, te doen vervangen.

Eene korte uiteenzetting van den toenmaligen toestand der kolonie, die tot de zoo even bedoelde onlusten aanleiding gaf, komt hier niet ongepast voor.

Bij het octrooi van den 24[en] September 1682 [1]), — welk staatsstuk later steeds als de grondwet van Suriname is

---

[1]) Zie dit octrooi in J. J. HARTSINCK, *Beschrijving van Guiana* Deel II, blz. 628—638.

Digitized by Google

aangemerkt, — werd de eigendom van de kolonie door de Algemeene Staten verzekerd aan de West-Indische Kompagnie, en zoodoende een einde gemaakt aan de vele, reeds over dien eigendom ontstane geschillen.

De bewindhebbers der West-Indische Kompagnie verkochten echter reeds in Mei 1683 twee derden van de kolonie: één derde aan de stad Amsterdam en één derde aan CORNELIS VAN AERSSEN, Heer van Sommelsdijck. [1])

De drie eigenaren sloten den 21en Mei 1683 eene overeenkomst, tot oprigting eener Societeit, die den naam verkreeg van *geoctroijeerde Societeit van Suriname.*

Deze Societeit werd beheerd door Directeuren, die hunne zittingen in Amsterdam hielden, en van welke het aantal onbepaald was, daar ieder deelhebber er, naar verkiezing, tot vier toe kon benoemen, die dan echter slechts ééne stem hadden. Het voorzitterschap was permanent aan de stad Amsterdam opgedragen.

De Directeuren der Societeit werden bijgestaan door eenen Secretaris, destijds (1742) Mr. JOAN HUBERT VAN MEEL, een zeer kundig mensch, die deze betrekking reeds sedert 1726 vervulde en grooten invloed op den gang van zaken uitoefende.

De Heer VAN AERSSEN VAN SOMMELSDIJCK, die zich bij het 6de artikel der bedoelde overeenkomst van 21 Mei 1683, verbonden had om in persoon als Gouverneur naar de kolonie te vertrekken [2]), en werkelijk nog in datzelfde jaar

---

[1]) Zie over hem onze *Beschrijving van Suriname*, blz. 15 en volgg., en blz. 233 tot 240.

[2]) Dit artikel luidt als volgt: „dat den Heer VAN SOMMELSDYCK sal „aannemen, selfs in persoon voor Gouverneur naar de colonie van „Suriname te gaan; ende gelyck syn Edele heeft gepraesenteert buyten „eenige belastinge van de gemelte societeyt, ende uyt liefde, sonder „daarvoor eenige vergeldinge te ontfangen; des dat ten laste van de „societeyt aan syn Ed. jaarlycks sal werden toegesonden sodanige

Digitized by Google

aldaar aankwam, werd den 19[en] Julij 1688 door muitende soldaten vermoord, waardoor de eigendom van zijn derde aandeel aan zijne erven overging.

Bij art. XXVII van het octrooi had de Societeit de verpligting op zich genomen, om behoorlijk te zorgen voor de verdediging der kolonie, zoowel wat betreft de vestingwerken, als het onderhouden van eene genoegzame krijgsmagt.

Toen echter in het jaar 1712, bij den ongelukkigen inval van Cassard, die de kolonie op eene schrikbarende wijze brandschatte, bleek, dat zoowel het onderhoud van de vestingwerken als van de troepen geheel was verwaarloosd, en dat daardoor elke behoorlijke verdediging onmogelijk was geworden, wierp men in de kolonie openlijk de schuld op de Directeuren der Societeit, die werkelijk verzuimd hadden ten deze hunne verpligtingen na te komen. De vele verliezen, die men door den inval van Cassard had geleden, en de vele lasten, die sedert nog moesten worden opgebragt om de brandschatting geheel te delgen, droegen niet weinig tot deze algemeene misnoegdheid bij.

Waren de Directeuren en ingezetenen het onderling geheel eens over de noodzakelijkheid, om door het bouwen van eenige belangrijke forten en het onderhouden van eene goede krijgsmagt, de kolonie tegen aanvallen van buitenlandsche vijanden te beschermen, geheel anders was dit, toen de vraag te berde kwam: wie de kosten zou betalen.

Eindelijk werd, na vele verwikkelingen en onderhande-

„quantiteit Rynse en Franse wynen, mitsgaders speceryen, als de So„cieteyt honestement oordeelen sal te behoren; onder die expresse „conditie nogtans, dat SynEd., gedurende deszelfs gantsche adminis„tratie of gouvernement redenen van misnoegen hebbende gegeven, „revocabel sal syn," enz. Meerdere bijzonderheden zijn te vinden in *West-Indie*, I, blz. 113—114, en 200 en volg., en in HARTSINCK, II, blz. 638 en volg.

Digitized by Google

lingen, die twintig jaren duurden, de zaak den 8en December 1733 door een verdrag beslecht. [1])

Bij dit verdrag, tusschen de gemagtigden van de Directeuren en van de ingezetenen, te Amsterdam gesloten en door de Staten-Generaal bij resolutie van den 19en December 1733 goedgekeurd, kwam men overeen, dat de kolonie binnen den tijd van 7 jaren in behoorlijken staat van tegenweer zou worden gebragt, waartoe jaarlijks de ingezetenen ƒ60,000 en de Directeuren ƒ 30,000 zouden bijdragen. De kosten werden dus op ƒ 630,000 geraamd, te verdeelen over zeven jaren. In het jaar 1734 legde de Gouverneur DE CHEUSSES, dáár waar de rivieren de Suriname en de Commewijne zamenvloeijen, den eersten steen van het fort Nieuw-Amsterdam, uitmuntend gelegen om de kolonie tegen den aanval van eenen buitenlandschen vijand te verdedigen. De plannen van dit fort waren gemaakt door den Ingenieur DRAAK, [2]) terwijl de uitvoering werd opgedragen aan den Ingenieur PIERRE DOMINIQUE DES MARETS.

Ingevolge het verdrag rustte op de ingezetenen ook de verpligting, om voor den arbeid aan de vestingwerken, tegen genot van huur, een genoegzaam aantal slaven af te staan.

Over de uitlegging van deze bepaling ontstonden weldra tusschen het koloniaal Bestuur en de ingezetenen oneenigheden, die ieder jaar in hevigheid toenamen.

Elke door de opvolgende Gouverneurs aangewende poging tot verzoening mislukte door den onwil der ingezetenen om de gevorderde en werkelijk drukkende belastingen te betalen.

---

[1]) Meerdere bijzonderheden te vinden in *West-Indie*, II, blz. 83 en volg:

[2]) Zie onze *Beschrijving van Suriname*, blz. 30 en *West-Indie*, II, blz. 84 en volg:

Digitized by Google

Daarbij kwam nog dat de leden van het hof van politie, die allen uit de aanzienlijkste en rijkste ingezetenen der kolonie werden gekozen, juist behoorden tot hen, die het meest in de belastingen moesten opbrengen. Meermalen en op allerlei wijzen trachtten zij zich aan de betaling te onttrekken, hetgeen aanleiding gaf, dat uit den boezem van dat eerste ligchaam der koloniale maatschappij, dat onder voorzitterschap van den Gouverneur-Generaal alle zaken beheerde, de meeste verwikkelingen voortkwamen. De Gouverneur, [1]) die als gemagtigde van de Directeuren der Societeit, dier belangen aanhoudend tegen de Raden van politie moest verdedigen, gaf aan deze zoo doende schoon spel, om zich, waar het hun eigen voordeel gold, als warme voorstanders van de belangen der ingezetenen voor te doen. In 1736 wendden de Raden van politie zich reeds tot de Staten-Generaal om te klagen „over de despotique „conduiten van den nieuwen Gouverneur Raije," een' man die ieders hoogachting genoot als welverdiende hulde voor zijne algemeen erkende kunde en braafheid. Raije overleed reeds in 1737, nog voor dat er uit Nederland op die beschuldigingen eenig antwoord was vernomen. Zijn opvolger, Gerard van de Schepper, moest gedurende zijn kort bestuur nog meer moeijelijkheden ondervinden, en daar hij er niet tegen opzag om zijn gezag door krachtige maatregelen te handhaven, werd hij van alle zijden uit Suriname aangeklaagd wegens misbruik van magt, eerst bij de Directeuren en later bij de Algemeene Staten. Het schijnt dat de Heer van de Schepper zich omtrent de tegen hem ingebragte beschuldigingen niet volkomen heeft kunnen of

---

[1]) Ofschoon de titel van Gouverneur-Generaal werkelijk aan de landvoogden van Suriname was toegekend, werden zij gewoonlijk Gouverneur genoemd, welke benaming ook hier meermalen is gebruikt.

Digitized by Google

willen verantwoorden; althans de Directeuren besloten, hem te doen vervangen. Zij waren echter zeer verlegen toen het er op aankwam iemand te vinden, niet alléén volkomen geschikt, maar ook genegen, om de moeijelijke taak van bestuurder dier zoo zeer door tweedragt verdeelde volkplanting op zich te nemen.

De keus viel toen op den reeds beroemden staatsman MAURICIUS, die herhaaldelijk had doen zien, hoe hij, overal de algemeene hoogachting en genegenheid wist te winnen, en het aanbod werd hem, zoo als hiervoren is medegedeeld, gedaan.

Uit zijne brieven en aanteekeningen blijkt, hoe huiverig MAURICIUS was om de hem aangebodene betrekking te aanvaarden, vooral toen zijne beste vrienden DE HUIJBERT, DUNCAN en Mr. ADRIAAN VAN DER MIEDEN, (de laatste was destijds President van het Hof van Holland), hem sterk ontraadden Europa te verlaten.

Ofschoon de geldelijke voordeelen aan de meerbedoelde betrekking verbonden, niet zeer veel meer bedroegen dan zijne inkomsten te Hamburg, besloot MAURICIUS ze aan te nemen, zoo als hij zegt, voornamelijk om der wille van zijne gezondheid. Hij leed toch, van zijne vroegste jeugd af, veel aan de nadeelen van eene zeer zwakke borst, inzonderheid aan benaauwdheden, en meende nu, afgaande op het gevoelen van de geleerden, dat het warme klimaat hem veel goed zou doen.

In zijne *Dichtlievende uitspanningen* schrijft hij daaromtrent op blz. 228, onder anderen het volgende: „De „borstquaal waarmeede ik van kindsbeen af elendig geworsteld „heb, heeft mij op mijn 50e jaar, tegen 't advies van alle „mijn' goede vrienden de resolutie doen neemen om soelaes „te soeken in een warme lucht, aan de overzijde van de „waereld.„

Digitized by Google

Den 7en Februarij 1742 werd hij alzoo, na vooraf de Algemeene Staten om ontslag uit zijne betrekking van Minister te Hamburg te hebben verzocht, aangesteld tot „Gouverneur-Generaal over de Colonie Suriname, Rivieren „en districten van dien, mitsgaders Colonel van de militie „in die Colonie en President van alle collegien.”

Het treffendste bewijs van de buitengewone tevredenheid over de wijze, waarop hij zijne Ministers betrekking had vervuld, vindt men in de resolutie van de Staten-Generaal van den 13en Februarij 1742, waarbij hem het gevraagde ontslag op de meest eervolle wijze werd verleend. Daarin treft men o. a. deze vleijende zinsneden aan: „getuigende „dat de Heer Mauricius *met veel vlijt, ijver en getrouw„heid*, een geruimen tijd van jaaren, het ministers-ampt had „waargenoomen tot genoegen zijner committenten,” en verder, dat hij tot zijne nieuwe betrekking was aanbevolen bij de Directeuren, *„om zijne bijzondere bequaamheid en „goede qualiteiten.”* Tijdens zijne benoeming werd in de vergadering der Staten-Generaal van den 31en Januarij 1742, de vraag ter sprake gebragt, of wel aan den opvolger van Mauricius zou behooren te worden toegekend de toelagen, hem voor buitengewone diensten verleend, welke vraag in ontkennenden zin werd beantwoord, zoo als blijkt uit het volgende extract uit het register van de resolutien der Algemeene Staten:

Mercurii den 31en Januarij 1742.

„De Heeren Gedeputeerden van de Provincie Zeeland, „hebben ter occasie van de demissie van den Heer Mau„ricius, haar HH. M. Minister bij den Neder-Saxische „Creits, resideerende te Hamburg ter vergaderinge voorge„draagen, dat HH. M. bij derselver Resolutie van den „1en Mei des voorleden jaars het ordinaris tractement, voor

Digitized by Google

„gemelde Heer MAURICIUS hadden verhoogd met *f* 100 „'s maands, en alzoo gebragt van *f* 6000 op *f* 7200 jaar-„lijks, dat die verhooging was geschied *met bijzondere* „*reflexie op de personeele merites van gemelde Heer* MAU-„RICIUS, *en op de extraordinaris naarstigheid en moeite* „*die hij gebruikt en genomen heeft gehad*, in de saaken „van de Oost-Indische Compagnie, in de vaart op America, „alsmeede van de Visscherije en vaart omtrent IJsland en „in de Noorderzee, en in andere saaken meerder, en hebben „daarbij in bedenken gegeven of deese vermeerderinge, „*alleen gefundeerd op de perzoonele verdiensten van ge-„melden Heer* MAURICIUS, wel behoorden over te gaan op „sijn successeur, en of in deesen tijd tot soulaas van de „Finantien, die aan alle kanten zo seer beswaard zijn, en „ontlastingen noodig hebben, niet van nu af aan vastgesteld „behoorde te werden, dat die geene, die aan gemelde Heer „MAURICIUS in dezelve post sal succedeeren, niet meer sal „genieten als het voorige ordinaris tractement, sullende „*bij het doen van gelijke extraordinaris arbeid, en diensten,* „*als de Heer* MAURICIUS *heeft gedaan* daarop altijd namaals „reflexie kunnen werden gemaakt. Waarop gedelibereerd „zijnde, is goed gevonden ende verstaan, mits deesen vast „te stellen, dat die gene, die in plaatse van gemelde Heer „MAURICIUS tot Minister te Hamburg zal werden aangesteld, „die post zal moeten waarneemen op het ordinaris tractement „van *f* 6000, en dat gevolgelijk de voorschreeve vermeer-„deringe zal cesseeren.

„Ende sal hiervan kennisse gegeven worden aan den Raad „van Staate, om te strekken tot derselve naerichtinge."

Deze resolutie werd aan MAURICIUS toegezonden met eenen brief van den Raadpensionaris VAN DER HEIM, van den volgenden inhoud:

Digitized by Google

„*WelEdele Gestrengen Heer!*

„De Resolutie bij haar Hoog Mogende op UWEG. mis„sive van 26 Januarij genomen, schijnt mij toe allezins te „voldoen aan hetgeen UWEG. heeft verlangt, en die ten „selven dage genomen om de *f* 1200 augmentatie van het „tractement voor UWEG. successeur te doen cesseeren, „*bevat een getuigenisse, dat HH. M. aan UWEG. blijk „geeven, dat UWEG. aangenaam moet zijn en in de Registers „voor de posteriteit bewaard zal worden.*

„Mijn wensch is, dat UWEG. met gelijk genoegen dit „afscheid bekomt, sijne nieuwe post aanvaarden en lange „jaaren met gezondheid en alle geluk en zeegen bekleeden „mag, hetwelk ik betuige mij aangenaam te sullen zijn, „en dat ik met veel hoogachting en iever oprechtelijk ben

„*WelEdele Gestrenge Heer,*

„*UWEG. zeer ootmoedige en gehoor„saame dienaar,*

's Hage, „3 *Februarij* 1742.

(W. G.) A. VAN DER HEIM."

MAURICIUS, die zich voorgenomen had om nimmer in het vaderland terug te keeren en zijne overige dagen rustig in Suriname te gaan slijten, en zelfs de plaats had aangewezen, waar hij wenschte begraven te worden, [1]) ontdeed zich van zijne vaste bezittingen en verkocht onder anderen eene, nabij *Hamburg* door hem zeer fraai aangelegde, buitenplaats aan zekeren Kapitein TAM.

In Augustus 1742 hield MAURICIUS in eene vergadering van de Heeren Directeuren der Societeit van Suriname te

[1]) Zie de noot op blz. 136 zijner *Dichtlievende uitspanningen.*

Digitized by Google

Amsterdam eene merkwaardige afscheidsrede, [1]) en scheepte zich met zijn gezin nog in die maand aan boord van het vaartuig, dat door de Directeuren tot zijnen overvoer was bestemd, in. Na eene lange, doch gelukkig volbragte reis, kwam hij den 14en October 1742 in de kolonie Suriname aan, waar hij op de meest vriendschappelijke wijze door den Gouverneur VAN DE SCHEPPER werd ontvangen. Reeds op den 17en October nam hij van dezen, — die den 2en April van het volgende jaar met zijne echtgenoote, aan boord van het schip *Hofwijk*, Kapitein KRIJGSMAN, naar Nederland vertrok, — het bestuur over.

Gedurende de eerste jaren viel er niets buitengewoons voor. Met onvermoeiden ijver wendde MAURICIUS alle pogingen aan, om de middelen van verdediging der kolonie te brengen op den voet, waarop die volgens de bepalingen van het in 1733 aangegaan contract behoorden te zijn. Want hoezeer de termijn van zeven jaren, vastgesteld voor den aanleg der vestingwerken, reeds verstreken was, hadden de werkzaamheden, vooral door de telkens gerezen geschillen, zooveel vertraging ondervonden, dat zelfs het fort Nieuw-Amsterdam nog niet voltooid was.

De „Kommandeur" of bevelhebber der troepen, die tevens als *eerste* Raad in het Hof van Politie zitting had, en als zoodanig eenen grooten invloed kon uitoefenen, was onder den Gouverneur belast met het toezigt over den opbouw van het fort, terwijl aan twee Raden van politie, als Commissarissen, meer bepaald was opgedragen het beheer over de slaven, die door hunne respectieve meesters voor het werk geleverd werden, en die men *kommando-slaven* noemde.

---

[1]) In het *Besluit der dichtlievende uitspanningen*, op blz. 15 van de voorrede, deelt hij mede dat hij die redevoering niet geschikt achtte, om door den druk openbaar gemaakt te worden.

Digitized by Google

Ter vervanging van den op den 13en December 1741 te Paramaribo overleden Kommandeur MARCELLUS BROUWER, — die in 1737 in de plaats was gekomen van den tot Gouverneur-Generaal benoemden Kommandeur GERARD VAN DE SCHEPPER, — stelden de Directeuren tot Kommandeur en tot Luitenant-Kolonel der militie aan PHILIPPE CHAMBRIER, Kapitein bij de Zwitsers, die slechts eenige dagen na MAURICIUS in de kolonie aankwam. [1]) MAURICIUS klaagt zeer over de onbekwaamheid en de kwade trouw van CHAMBRIER, die hem later veel onaangenaamheden wist te berokkenen. Daartoe droeg niet weinig bij de omstandigheid, dat CHAMBRIER bekend was, en zelfs briefwisseling onderhield, met verscheiden hooggeplaatste personen in Nederland. Daaronder zullen wij slechts noemen den Heer PIEK VAN SOELEN, die in 1732 huwde met ELISABETH JOHANNA VAN AERSSEN VAN SOMMELSDIJCK, dochter van den Admiraal FRANÇOIS — en dus de kleindochter van den in Suriname vermoorden Gouverneur CORNELIS VAN AERSSEN. De Heer PIEK [2]) was dus mede-erfgenaam in één derde van den eigendom der kolonie, en met zijnen zwager FRANÇOIS CORNELIS VAN AERSSEN [3]) verkozen tot Directeur der Societeit van Suriname. CHAMBRIER schijnt den Heer PIEK, die natuurlijk

---

[1]) Hij kwam den 31en October 1742 met het schip *Abraham Jacobs*, Kapitein DIRK BOES, aan, en deed den eed als eerste Raad van politie reeds den 1en November daaraanvolgende.

[2]) WILLEM HENDRIK Baron PIEK, Heer van Soelen, Brakel enz., was Kommandeur van de Duitsche orde, als Afgevaardigde van de Ridderschap van Gelderland gecommitteerd bij de Staten-Generaal enz.

[3]) FRANÇOIS CORNELIS VAN AERSSEN VAN SOMMELSDIJCK was de oudste zoon van den Vice-Admiraal FRANÇOIS en van MARIA VAN AERSSEN VAN WARNHOUT. Hij was Kolonel van de Gardes, en Directeur der Societeit van Suriname, huwde met EVERARDINA PETRONELLA VAN HOGENDORP en overleed kinderloos. Met hem stierf de tak van het geslacht VAN AERSSEN, als Heeren van Sommelsdijck bekend, uit.

Digitized by Google

veel belang in den gang van zaken in Suriname stelde, geheel op de hoogte te hebben gehouden van hetgeen er voorviel. In eenen van zijne brieven, [1]) gedagteekend Paramaribo, 4 September 1744, treft men o. a. de volgende zinsneden aan, waarin de toestand van het fort Nieuw-Amsterdam, zoo als MAURICIUS aanteekent, „*in zeer verwaarloosd Fransch*" beschreven wordt: „la circoncetence „ou est la colonnie d'estre en Etat de déffence en cas de „guerre ma obligé a demontré clairement à notre cour „l'Etat où dans laquelle se trouvent les forts; faute den „avoir du soin à les réparer par un bon entretient (ce quil „nignorent pas; etant sur les lieux) cela ma obligé à dif„ferens mémoire et plan pour leur démontré ce qui est „absolut à reparer: plus ce qu'il faut y construir pour une „bonne deffence: iay eu l'honneur d'Envoyer aux Seigneur „de la noble Societé, par concéquent Monsieur vous en „aves connoissance; tous cela ma Demendé du travail. En„fin après bien des paines nous avons obtenu pour trois „mois 300 neigres pour reparer le fort Damsterdam et à le „mettre en bon état de déffence; ils en ont connut la „nécessité; ce nest pas sen crier. Mon rapport que iay „l'honneur d'Envoir aux Seigneurs etc: vous y verez Mon„sieur en quoy consistent les reparations essensiels ay y „faire, et pour la Deffence; Tous cela prouve le faut rap„port qu'a fait le nomé DEMARAIS [2]), au Seigneur de la „Societé; toute la collonie sertifiera les mauvais travaux, „que le fort nétoit nullement en etat de deffence quand il „le remit: ce que je luy dit en face en presence de 7 te„moin: et une fois y etant allé avec deux commissaire de

---

[1]) Deze brief is ons welwillend ten gebruike afgestaan door den Heer VAN DAM VAN BRAKEL te 's Gravenhage.

[2]) De door ons bereids genoemde Ingenieur P. D. des Marets, die den 11en Augustus 1743 ziek naar Nederland was vertrokken.

Digitized by Google

"la part de la cour, je luy fit voir que son écluse était "male situé, male construite et quelle menaçoit ruene: le "mason qui la faite laverti des défaut de son plan; mais "son ignorence ne lui permit pas de suivere ce sage avis: "Enfin oser dire les batteries en bon état; ces navois ny "pudeur ni honneur de dire un semblable rapport, mais il "étoit obligé de masquer la vérité pour cacher son ignorence "et le couverire. Il a abusé Mr. Hartel en lui disant le "rapport; je peu dire avec vérité que si on pouvoit fair "examiner le dit fort par des ingénieur surement ils diray "quil est impossible, quon ait esté 9 ans à la construir et "à y avoir fait des fautes lourdes décolier: et avoit couté "huit cent mille francs: ny quun Ingenieur en chef en ait "donné le plan, ce la luy veray tord dan son savoir"....
en verder:

"Je me suis chargé des travaux de Demarais et de dis-"tribuer les 300 neigres a bien reparer solidèment le tous: "a mettre en bon Etat le fort d'Amsterdam: de meme a "retablir le fort Sommerdik [1]) ou jay deja commencé a y "travailler, quoyque je nest pas de commission pour servire "d Ingenieur tous le profit que jen ait, est que je donne "de mes neigres; que je suis obligé daller avec ma botte" (tentboot) "avec mes neigres tracer le travail et à voir si "on execute bien l'ouverage: et negliger mes propres à faire "voilà lavantage que j'en ait: ce qui ma surprit et Mr. le "Gouverneur" (Mauricius) "aussi est de voir dan la lettre "que j'ay receut des seigneurs, est quils on ajouté foix aux "faut rapport qua fait Demarais, sen faire attention à la "pure vérité du raport que j'en ait fait; et les *plans juste*

---

[1]) Het fort Sommelsdijck, ook fort Cottica genoemd, in het jaar 1685 aan de zamenvloeijing der rivieren Cottica en Commewijne gebouwd.

Digitized by Google

„*que jen ait envoyé.* — On dit dans la collonie hautement „quil son ésté dupé, ce fort mest la colonie de mauvais „humeur.„ [1])

Dat de opbouw en het onderhoud van het fort, zoo als CHAMBRIER schrijft, de geheele kolonie slecht gestemd had, is volkomen juist, doch minder goed en doelmatig schijnen zijne in dien brief zoo hoog geroemde *plannen* te zijn geweest. Toen later zijne brieven aan den Heer PIEK door de Directeuren aan MAURICIUS werden gezonden, om daarop te berigten, deelde deze zijne beschouwingen daaromtrent, die later ook in het IIe deel van het *Receuil*, op de 80e en volgende bladzijden zijn opgenomen, zeer uitvoerig mede. Het oordeel van MAURICIUS over de plannen is vervat in deze merkwaardige woorden, voorkomende in zijnen brief aan de Directeuren van den 4^en^ December 1747: „Maar *pour la rareté du fait*, provoceer ik deesen goeden „Heer om die plans, zoo hij durft, aan kundigen te ver„toonen, en men zal dan vinden, dat het plans geweest „zijn als dat van Harlequyn, *om de Haarlemmermeer droog „te kooken;* 't is geen kunst magnificque teekeningen te „fabriceeren, zonder op 't bereik der kasse te letten.„

Het spreekt van zelf dat de scherpzinnige MAURICIUS in zijn berigt de hem, als het ware door CHAMBRIER zelven aangeboden gelegenheid, om dezen in een bespottelijk daglicht te stellen, niet onbenuttigd liet voorbijgaan, en dat hij CHAMBRIER's „verwaarloosde„ spelling der Fransche taal en slechten stijl deed uitkomen ten bewijze van de gegrondheid zijner meening, dat deze, welke daarenboven geen enkel woord Hollandsch sprak of verstond, voor de be-

---

[1]) Nog komt in dien brief voor: „Je vous envoye par le cap. JEAN „SCHOUT, le singe que vous avez demandé; il a [toutes] les calités de „singe et remplit de mallise: il aime à déranger et caper."

Digitized by Google

trekking van „Kommandeur" volkomen onbekwaam was.

Het huwelijk van CHAMBRIER met de rijke weduwe [1]) van den Raad van civiele justitie PIERRE DUPEYROU, den 31en Mei 1743 voltrokken, had bovendien eenen zeer nadeeligen invloed op zijnen dienstijver uitgeoefend.

MAURICIUS zag zich dan ook meermalen genoodzaakt hem tot betere pligtsbetrachting aan te manen, hetgeen CHAMBRIER, die zich toen ook als een slagtoffer van MAURICIUS voordeed, aanleiding gaf om den 4en Februarij 1744 zijn ontslag te vragen. Niets natuurlijker dus, dan dat CHAMBRIER, na het hem verleende ontslag, tot de hevigste tegenstanders van den Gouverneur behoorde. [2])

In zijne plaats werd in 1746 in Nederland tot „Kommandeur" benoemd JEAN LOUIS l'ARCHER, Heer van Keenenburg, sedert 1743 Ritmeester der Kavallerie in het Regiment van Ginkel.

Hij kwam den 29en December 1746, met het schip *Beekvliet*, Kapitein PIETER KOK, in Suriname aan en werd, zooals uit het dagboek van MAURICIUS blijkt, met veel onderscheiding door dezen ontvangen. Maar het schijnt dat MAURICIUS geen geluk met de hem ter zijde gestelde „Kommandeurs" had, althans L'ARCHER was niet alleen in Suriname altijd ziek, maar overleed reeds den 10en Mei 1748. Ook hij had zich reeds spoedig bij de gevaarlijkste tegenstanders van MAURICIUS gevoegd, zoo als later zal blijken, op aandringen van zijne vrouw, die hoopte dat haar echtgenoot, bij eene eventuele terugroeping van

---

[1]) Zij was onder anderen eigenaresse van de plantages Perou, Libanon en la Nouvelle Espérance. Het blijkt ons, dat zij in 1753 ook weder weduwe was van den Heer CHAMBRIER.

[2]) CHAMBRIER vertrok den 14en April 1747 met de *Concordia*, Kapitein DOUWE FERRET, naar Nederland, en berokkende dáár MAURICIUS nog menige moeijelijkheid.

Digitized by Google

MAURICIUS, tot Gouverneur zou worden benoemd. [1])

Na den dood van L'ARCHER werd den 9^{en} October 1748 tot „Kommandeur" benoemd WIGBOLD CROMMELIN, [2]) Kapitein in het Regiment van den Luitenant-Generaal VAN LEIJDEN. Van deze benoeming werd, bij den volgenden brief der Directeuren van den 9^{en} November 1748, aan de Raden van politie mededeeling gedaan:

„*Edel Achtbare Heeren!*"

„Met het schip *Daniel Benedictus* gaat met zijne famille „over de Heer WIGBOLD CROMMELIN, welke wij, in plaats „van den overledenen Heer JAN LOUIS L'ARCHER tot Com-„mandeur en Luitenant-Colonel over onze forteresse en mi-„litie hebben aangesteld. H. H. M. de Heeren Staaten-„Generaal hebben de goedheid gehad hem ook te munieeren „met haar resolutie nopens syn sessie in den politicquen „raad en groote krijgsraad, *alomme vóór de raden van politie.* „Wij wenschen in syn persoon te hebben aangetroffen alle „qualiteyten, die in een braaff Commandeur en eerste raad „werden vereyst, ten eynde waardiglyk de post, waarmede „wij hem hebben bekleed waar te nemen: en gelijk wij „niet twijfelen off hij sal van syn kant alles contribueeren „wat een volmaakte overeenstemming in den Raad ten beste „van de colonie en de goede ingezetenen van dien noodig

[1]) Mevrouw L'ARCHER klaagde MAURICIUS later openlijk aan van haren echtgenoot te hebben miskend en bemoeijelijkt op eene wijze, die zijnen dood had veroorzaakt. Ook klaagde zij zeer over de wijze waarop hij, bij de aankomst in Suriname, door den Gouverneur was ontvangen.

[2]) Omtrent CROMMELIN'S levensloop en de betrekkingen door hem bekleed, zijn door ons vele bijzonderheden medegedeeld in het tijdschrift *West-Indie*, IIe deel, blz. 36 en volgg., en 108—114. Hij was Gouverneur-Generaal van Suriname a. i. van 1752—1754, en effectief van 1757—1768. CROMMELIN was aanlegger en eigenaar van de plantage Rust en Werk aan de Beneden-Commewijne.

Digitized by Google

„is, zoo verwagten wij ook dat UEd. Achtb. van haar kant „gaarne daartoe zullen meede wercken."

Mauricius zwaait in zijn journaal den Kommandeur Crommelin allen lof toe, zoowel over zijne bekwaamheden als over de loijale wijze, waarop hij hem steeds met raad en daad heeft ter zijde gestaan, en betreurt meermalen, dat Crommelin eerst in 1749 in Suriname kwam, toen de onaangenaamheden reeds openlijk waren uitgebroken in zoo hooge mate, dat elke verzoening tusschen de partijen onmogelijk was geworden. [1])

Mauricius, ofschoon geen militair, wist zich zeer goed ook in krijgszaken van zijne verpligtingen te kwijten. Daarvan gaf hij menigmaal doorslaande bewijzen. Toen de Ingenieur des Marets in 1743 had berigt, dat het fort Nieuw Amsterdam voltooid en in goeden staat van tegenweer was, — waartegen Chambrier, gelijk men heeft gezien, zoo krachtig protesteerde, — besloot Mauricius, die zich geenszins met de zienswijze van Chambrier kon vereenigen, onder anderen, om, ten einde het vaarwater in de rivier de Suriname nog beter te bestrijken, aan den linkeroever van die rivier, tegenover het fort Nieuw Amsterdam eene redoute aan te leggen. Niettegenstaande dit voornemen bij de leden van het hof van Politie hevigen tegenstand ondervond, zette Mauricius zijn plan door. Bij het leggen van den eersten steen van die redoute in het jaar 1744, gaf Mauricius daaraan den naam van Purmerend. [2]) Hieruit blijkt weder zijne gehechtheid aan

---

[1]) „De Heer Crommelin, van wien ik anders alle reden heb om „content te weezen, en wiens ijver en gedienstigheid ik met reden prijzen „moet, is te laat gekomen om mij veel te kunnen helpen, dewijl bij „zijn aankomst alles reeds in de war was." *Receuil*, IV, blz. 437.

[2]) Tegenover het fort Nieuw Amsterdam, aan de monding der Com-

Digitized by Google

die stad, waarvan hij al spoedig andermaal een bewijs gaf, door de nieuwe plantage, welke zijn zoon PIETER aan de rivier de Commewijne had aangelegd, insgelijks den naam van Purmerend te geven.

Het gelukte aan MAURICIUS gedurende zijn bestuur, om ook een einde te maken aan andere bezwaren, die uit den aanbouw der vestingwerken waren voortgesproten.

De ingezetenen, vooral de Raden van politie, waren namelijk voortdurend ontevreden over het belangrijk aantal kommandoslaven, dat zij voor den arbeid aan de forten moesten leveren, en over den geringen huurprijs, dien zij daarvoor kregen. Klagten door hen bij de Staten-Generaal ingebragt, gaven aanleiding dat deze, bij hunne resolutie van den 13en November 1744, aan den Gouverneur en Raden opdroegen om dit verschil uit den weg te ruimen; doch de partijen konden het niet ligt eens worden. Eerst toen MAURICIUS door de Directeuren, bij hunne missive van den 19en Junij 1747, gemagtigd werd om met de Raden, als vertegenwoordigers der ingezetenen, eene overeenkomst te treffen, kwam er den 6en Maart 1748 een verdrag tot stand, waarbij deze aangelegenheid geheel werd geregeld.

Dit verdrag, waarbij langwijlige en moeijelijke geschillen tot aller genoegen werden beëindigd, was door MAURICIUS zelf opgesteld en moet worden beschouwd als een meesterstuk van bekwaamheid. Het bestond uit XII artikelen en wordt ons in zijn geheel medegedeeld door HARTSINCK, Deel II, blz. 729—739. (Zie ook *West-Indie*, II, blz. 89).

Al dadelijk na zijne komst in Suriname zocht MAURICIUS ook de bestaande wijze van regtspleging te verbeteren. Vol-

---

mewijne, werd later nog eene sterke redoute gebouwd, waaraan de Gouverneur-Generaal P. A. VAN DER MEER, op den 16en Mei 1756, den naam gaf van redoute Leijden.

Digitized by Google

gens de staatsregeling der kolonie Suriname, vastgesteld bij het meergemelde octrooi van 1682, was aan het eerste collegie, *het hof van Politie en crimineele Justitie*, onder het voorzitterschap van den Gouverneur, de wetgevende magt, de criminele regtspleging en de regeling van alle belangrijke zaken opgedragen.

Dit hof was, buiten den Gouverneur als Voorzitter, te zamengesteld uit den Kommandeur als *eersten Raad* en uit negen onbezoldigde Raden, gekozen uit de aanzienlijkste ingezetenen. Bovendien had nog, als adviserend lid, in beide hoven zitting de *Raad-fiskaal*, de ambtenaar aan wien de waarneming van het Openbaar Ministerie, en de zorg voor de uitvoering van alle door den Gouverneur en het hof van Politie gegevene bevelen, was opgedragen. Deze Raad-fiskaal had wel geene stem, doch oefende zeer grooten invloed uit op de raadsbesluiten, daar hij als regtsgeleerde altijd moest voorlichten en ook den Gouverneur als raadsman was toegevoegd.

Het tweede ligchaam der kolonie, het hof van civiele Justitie, dat zijne zittingen hield onder voorzitterschap van den Gouverneur, of bij diens ontstentenis, van het oudste lid, bestond uit zes, eveneens onbezoldigde Raden.

Bij dit hof werden afgedaan alle burgerlijke zaken, niet behoorende bij het *collegie van Commissarissen voor de kleine zaken*, dat gewoonlijk het *subalterne collegie* werd genoemd en van welks vonnissen in zaken, hooger loopende dan de som van *honderd* gulden, men aan het genoemde hof kon appelleren.

Van de vonnissen der beide hoven daarentegen kon men bij de Algemeene Staten revisie verzoeken.

De behandeling van alle regtszaken was dus, als het ware, geheel aan onbezoldigde regters toevertrouwd, die deze betrekking meestal slechts beschouwden als een middel

Digitized by Google

om in aanzien te komen en hunne bijzondere belangen te bevorderen.

De vroegere Gouverneurs, die meerendeels geene regtsgeleerden waren, zaten in het hof van civiele Justitie slechts zeldzaam voor en lieten de regtspleging geheel aan den Raad-fiskaal over. Het behoeft geen betoog, dat deze betrekking daardoor zeer in aanzien was gekomen, en dat hare opvolgende bekleeders zich zoodanigen invloed wisten te verschaffen, dat zij, — hoezeer hun in het hof van Politie oorspronkelijk slechts als adviserend lid, onder de Raden zitting was verleend, — algemeen beschouwd werden als in rang volgende op den Kommandeur of éérsten Raad. [1]) De Raad-fiskaal genoot, buiten de helft in eenige boeten, geene bezoldiging. Aan zijne betrekking was echter het exploiteurs-ambt verbonden, waarvan de voordeelen op achttien à twintig duizend gulden jaarlijks werden geschat.

De kundige MAURICIUS vond, bij de aanvaarding van het bestuur, in de regtspleging eene menigte grove misbruiken ingeslopen, en bij de hoven ruim 400 onafgedane zaken. Met rusteloozen ijver woonde hij, als Voorzitter, de vergaderingen in de beide hoven, waarin de aanhangige zaken geleidelijk werden afgedaan, bij. De langwijlige en ondoelmatige wijze van procederen wijzigde hij terstond.

Dat de onbezoldigde Raden door die vermeerdering van werkzaamheden ontevreden werden, vooral daar MAURICIUS, die alles met eigene oogen bezag, hunnen invloed merkbaar verminderde, spreekt wel van zelf, maar inzonderheid drukten deze meerdere werkzaamheden op den Raad-fiskaal.

Sedert het jaar 1742 werd die betrekking bekleed door

---

[1]) Zie HARTSINCK, II, blz. 884.

Digitized by Google

Mr. JACOBUS VAN HALEWIJN, Heer van Werven [1]), die op den 9en Januarij van dat jaar in Nederland was aangesteld.

Het schijnt dat deze in den aanvang met MAURICIUS heeft medegewerkt, om de gewenschte verbeteringen in te voeren, ofschoon het later blijken zal, dat hij toen reeds tot diens bedekte vijanden behoorde. Zijne vijandige gezindheid werd openlijk door hem erkend, toen MAURICIUS in 1745 het exploiteurs-ambt van het fiskalaat afscheidde, waarvoor aan VAN HALEWIJN eene vergoeding van vijfduizend gulden 's jaars werd toegelegd. Bij eene aanzienlijke vermeerdering van werkzaamheden waren dus het gezag en de inkomsten van den fiskaal merkbaar ingekort, en meer met zijnen rang [2]) in overeenstemming gebragt. Tot exploiteur werd toen benoemd de Procureur Mr. AUBIN NEPVEU, broeder van JAN NEPVEU, die sedert den 17en November 1742 Secretaris van den Heer MAURICIUS was. Beide broeders worden door MAURICIUS zeer geprezen, doch zij moesten van den kant van diens vijanden menigmaal onaangenaamheden verduren.

Inzonderheid was dit het geval met den oudsten, AUBIN NEPVEU, die door zijne vijanden op eene verregaande wijze werd benadeeld en belasterd.

In het jaar 1745 werd hij door het hof van politie tot gevangenisstraf veroordeeld, omdat hij oneerbiedige woorden tegen den fiskaal zoude hebben gebezigd. Toen MAURICIUS dit vonnis geschorst had, werd deze van vele zijden, inzon-

---

[1]) Hij was bij de bevolking zeer gehaat en wordt door MAURICIUS somwijlen aangeduid onder zijnen bijnaam *de lange neus*. Zijn voorganger was Mr. WILLEM GERARD VAN MEEL, eigenaar van de plantage *Vlammenburg* aan de Boven-Commewijne.

[2]) De Gouverneur genoot toen slechts *f* 9000 vast tractement, de Kommandeur *f* 4320 's jaars, benevens 4 rantsoenen, ieder op *f* 100 's jaars geschat.

Digitized by Google

derheid door den fiskaal, beschuldigd van onregtvaardige partijdigheid voor de NEPVEU's.

Als een voorbeeld van de ongehoorde wijze, waarop in Suriname werd regtgesproken, haalt de Gouverneur bij zijn berigt over die zaak nog een vonnis aan, waarbij dezelfde AUBIN NEPVEU, in 1737, veroordeeld was om de tong met eenen gloeijenden priem doorboord te worden, omdat hij, toenmaals President der Commissarissen voor de kleine zaken, onder het spelen in eene herberg woorden gekregen hebbende, tegen eenen Raad van politie had gezegd: „de Raden van politie zijn geene goden op aarde.” Dit vonnis, op grond van *godslastering* geveld, werd natuurlijk niet ten uitvoer gelegd. (*Receuil*, II, blz. 185).

De overige beschuldigingen tegen AUBIN NEPVEU worden door MAURICIUS in het IIe Deel van het *Receuil* uitvoerig wederlegd. Van zijnen Secretaris JAN NEPVEU prijst hij de braafheid en de goede trouw zoodanig, dat, naar zijne meening, zelfs de bitterste vijanden van dezen niets van belang ten zijnen nadeele wisten aan te voeren. (*Receuil*, II, blz. 267).

Een ander voorbeeld van de vreemde regtsbedeeling wordt door MAURICIUS in zijne verantwoording aangehaald. Het betreft eene, den 11^en^ Julij 1750 geslagene, zoo hij zich uitdrukt, „*ridicule sententie*, om een neger te verkoopen „op poene zoo hij weederkomt van te werden geradbraakt, „en daarna aan de Engelschen te werden verkocht en voor „eeuwig te werden gebannen uit het land.” [1])

De fiskaal HALEWIJN VAN WERVEN overleed, na de oneenigheden met MAURICIUS door zijnen invloed zeer te hebben aangestookt, den 22^en^ Augustus 1746 te Paramaribo. De ter zijner vervanging in Nederland benoemde fiskaal

---

[1]) Zie *Receuil*, IV, blz. 295.

Digitized by Google

Mr. NICOLAAS ANTHONIJ KOHL, kwam reeds den 13[en] December 1746 met het schip *Liesveld*, Kapitein W. VAN DER COOIJ, in Suriname aan.

MAURICIUS, die tot de aankomst van KOHL, met den Kapitein DE BOISGUIGNON, die met de instructie der zaken was belast, in persoon de betrekking van fiskaal had waargenomen [1]), roemt zeer de kunde en de verdiensten van den eersten, met wien hij later zeer bevriend werd. Den 26[en] Januarij 1748, huwde KOHL met de oudste dochter van MAURICIUS, WILHELMINA HAMBURGENSIS genaamd, doch tot groote droefheid van zijne betrekkingen overleed hij reeds op den 27[en] October van dat jaar. Zijn dood was een waar verlies voor de kolonie.

Het fiskalaat werd toen door den Raad van politie, HENDRIK TALBOT, Jr. [2]), waargenomen, tot dat de in Nederland tot fiskaal benoemde Secretaris JACOB VAN BAERLE die betrekking den 31[en] October 1749 aanvaardde. Doch ook deze overleed reeds, zonder nog één jaar in zijne betrekking werkzaam te zijn geweest, den 25[en] September 1750. Het voorafgegane doet duidelijk zien, dat MAURICIUS gedurende zijn bestuur met onvermoeiden ijver verbeteringen zocht in te voeren en alle pogingen aanwendde, om bestaande moeijelijkheden uit den weg te ruimen, geschillen bij te leggen en zonder aanzien des persoons verkeerdheden te herstellen. Hij mogt daarin echter niet slagen en om-

---

[1]) Niettegenstaande MAURICIUS, gedurende dien tijd, het geheele tractement van den fiskaal aan de weduwe van den Heer VAN WERVEN had afgestaan, werd hij, zoo als wij in het vervolg zullen zien, later nog door haar beschuldigd, dat hij haren man door mishandelingen eenen vroegen dood berokkend en haar in geldzaken te kort gedaan had.

[2]) Hij was de zoon van den Raad van politie HENDRIK TALBOT, Sr., eigenaar van de plantages Slootwijk aan de Commetewane, Monrepos aan de Paulus-kreek en Overbrug aan de Boven-Suriname.

Digitized by Google

streeks het jaar 1745 brak de geest van tegenstand en van onwil tegen elk zijner handelingen openlijk uit.

De Kommandeur, de Raad-fiskaal, de Raden van Politie, in één woord de voornaamste ingezetenen der kolonie hadden, sedert twee jaren, door hunnen veelvermogenden invloed het vuur der tweedragt heimelijk aangestookt. Zelfs in de zittingen van het hof van Politie moest de Gouverneur, als Voorzitter, hevige aanvallen verduren van Salomon Duplessis, een' van de Raden, die zich aan het hoofd der misnoegden had gesteld.

Mauricius gaf in den aanvang geenszins de hoop op, om de gemoederen tot bedaren te brengen en de eensgezindheid te herstellen. Met bezadigdheid trachtte hij alle bezwaren uit den weg te ruimen, doch te vergeefs.

In het jaar 1746 vingen de misnoegden aan zich openlijk te vereenigen, en hielden zij zelfs op vaste tijden en onder allerlei voorwendsels vergaderingen, met door hen zelven benoemde Voorzitters, Secretarissen, ja zelfs Penningmeesters. In die vergaderingen werden allerlei middelen beraamd om den Gouverneur moeijelijkheden te berokkenen, en adressen van beklag opgemaakt met het doel, om ze aan de Directeuren der Societeit en aan de Staten-Generaal in te dienen.

Mauricius noemt, in zijne later in druk uitgegevene schriftelijke verantwoording [1]), deze tegen hem optredende vereeniging van ontevredenen steeds de „*cabale*," en beschrijft meermalen in krachtige en hevige bewoordingen de vele moeijelijkheden, die hem door die „cabale," — waarin zelfs de aanzienlijkste dames der kolonie zich niet schaam-

---

[1]) Het meergenoemde *Receuil van echte stukken en bewijzen*, door Salomon Duplessis en anderen, tegen Mr. J. J. Mauricius, enz. te Amsterdam, bij de Wed. Schouten en Zoon, 1752, 5 Deelen, in folio. (Zie bijlage I).

Digitized by Google

den eene belangrijke rol te vervullen, — werden aangedaan.

Op blz. 26 van het II Deel van het *Receuil*, treft men eene oordeelvelling van MAURICIUS aan over de onderteekenaars van de verschillende requesten van beklag, die uit den boezem der „cabale" bij verschillende ligchamen in Nederland, tegen hem werden ingebragt.

Daarbij doet hij ons, — DUPLESSIS, over wien wij nader zullen handelen, niet medegerekend, — als de ziel en den voornaamsten steun der cabale kennen eene zekere Mevrouw AUDRA, die, afgescheiden van hare groote rijkdommen, door hare betrekkingen eenen buitengewoon grooten invloed op de zaken kon uitoefenen, welken invloed zij steeds ten nadeele van MAURICIUS aanwendde, terwijl zij hem, zoo als hij schrijft, „steeds met de meeste hoogdravenheid en im-„pertinentie bejegende."

Na de onderteekenaars in verschillende klassen te hebben gerangschikt, zegt MAURICIUS, in zijnen eigenaardigen en bondigen stijl, van haar: „Onder de laatste (vijfde) classe „plaats ik eindelijk eenige oude vrouwen, die NB. alleen „geteekend hebben op het zien van de hand van MADAM „AUDRA, die getrouwt geweest sijnde aan *drie* Gouverneurs „sedert dat sij selfs de hand niet meer in de regering kan „hebben, sich altijd een plaisier heeft gemaakt, van de „regering te contramineren, en wat complaisance en indul-„gentie ik omtrent haar gebruikt heb, echter die rol con-„stantelijk schijnt te willen voortspeelen."

MAURICIUS, die zich dikwerf zeer over haar beklaagt, duidt haar meestal aan onder den naam van *vetula beata* en schrijft in eenen brief van den 19en Februarij 1751 [1]) van haar het volgende: „MADAM DUVOISIN [2]) is bekend,

[1]) Deze brief is te vinden in het *Receuil*, Deel IV, blz. 403.

[2]) Zoo als wij hieronder zullen zien, was de weduwe AUDRA hertrouwd met den Predikant DUVOISIN.

Digitized by Google

„en wil bekent weesen, niet alleen voor *mijn geslagen* „*vijandin*, maar *zelfs voor het hoofd van mijn vijanden*, „waarom ik dan ook met haar nog haar-man niets te „menageren heb."

Op eene andere plaats beschrijft hij haar in deze bewoordingen: „Eene matroon van zoo groote uiterlijke deftigheid, „die ik de eer heb gedaan van de *velleda der cabale* te „noemen, waarvan haar man zelf mij schrijft, *qu'elle s'est* „*publiquement déclarée mon adversaire.*" [1]) Eindelijk nog schildert hij haar in de volgende termen af: „het is eene „vrouw die getrouwd met 3 Gouverneurs en nu 2 Predi-„kanten, zelfs Duvoisin (c'est tout dire) tot haar 5e man „heeft, eene vrouw die de uiterste deftigheid, ja devotie „affecteert, en zig ook geerigeert heeft *tot hoofd der cabale.*" (*Receuil*, IV, blz. 5).

De levensloop van deze vrouw, die men met regt de *moderne Samaritane* [2]) kon noemen, is zoo merkwaardig, heeft zulk eenen grooten invloed op dien van Mauricius uitgeoefend en staat zoo naauw in verband met de geschiedenis van Suriname over dien tijd, dat wij het niet onbelangrijk hebben geacht daaromtrent eenige bijzonderheden mede te deelen in eene levensbeschrijving van Mauricius, vermits de juiste kennis van haar gedrag en karakter ter beoordeeling van diens handelingen onmisbaar is.

Charlotte Elizabeth van der Lith werd den 19en November 1700 te 's Gravenhage geboren. Haar vader Diederich van der Lith was in 1697 beroepen tot Hoogduitsch Predikant te 's Gravenhage en werd later benoemd tot Curator

---

1) *Receuil*, IV, blz. 398 en 427.

2) Zie *Johannes* IV, vers 18.

Digitized by Google

der Latijnsche scholen, welke betrekking hij tot in 1723 vervulde. [1])

In December 1721 huwde zij te Paramaribo met HENDRIK TEMMING [2]), die, na het overlijden van den Gouverneur JEAN COUTIER, den 10en October 1721 benoemd was tot Gouverneur-Generaal van Suriname, en die den 1en Maart 1722 het bestuur der kolonie aanvaardde.

De Gouverneur TEMMING overleed reeds den 17en Februarij 1727 te Paramaribo, dus na eene echtvereeniging van 14 maanden, waaruit eene dochter JOHANNA BALDINA, den 8en November 1726 te Paramaribo geboren werd.

Deze dochter huwde den 25en April 1745 met den Heer ESTIENNE COUDERC [3]), Raad van civiele justitie.

Tot Gouverneur van Suriname werd den 26en Julij 1728 in Nederland aangesteld de Heer CHARLES EMILIUS HENDRIK DE CHEUSSES [4]), die den 9en November van dat jaar in de

---

[1]) Hij was vroeger Hoogleeraar in de philosophie te Francfort aan de Oder, en huwde den 9en Januarij 1698 te 's Hage met ELIZABETH BALDINA HELVETIUS, dochter van JOHANNES FREDERICUS HELVETIUS, Med. Doctor aldaar en van JOHANNA PELS. Hij overleed den 25en Mei 1723.

[2]) De zoon van REINIER TEMMING en van JOHANNA WALBURG VAN HACHTEN. Hij werd den 24en Februarij 1706 benoemd tot Kapitein eener vrijkompagnie, en kreeg den 28en Maart 1710 eene kompagnie in het regement EDUARD VAN BENTHEIM. Bij zijne eerste vrouw MACHTELD VAN WOUW (dochter van HENDRIK VAN WOUW en van CATHARINA VAN RUIJVEN), had hij eene dochter, CATHARINA ELEONORA, die gehuwd is geweest met JACOB ALEXANDER HENDRIK DE CHEUSSES, later Gouverneur van Suriname. TEMMING was eigenaar van de plantage Bergendaal aan de Boven-Suriname, die na zijnen dood voor de helft aan zijne beide dochters en voor de wederhelft aan zijne weduwe kwam.

[3]) Hij was de zoon van ZACHARIE COUDERC en van MARIA PRÊVOT en overleed den 16en Julij 1754 te Paramaribo, verscheidene kinderen nalatende.

[4]) Hij was de zoon van VINCENT GIDEON HENRY MARQUIS DE CHEUSSES, Luitenant-Generaal en Kolonel van een regiment Kavallerie, in dienst van den Koning van Denemarken, en van MARIA HENRIETTE VAN AERSSEN VAN SOMMELSDIJCK, tweede dochter van den, in 1688 vermoorden Gouverneur VAN SOMMELSDIJCK.

Digitized by Google

kolonie aankwam en het bestuur aanvaardde, dat sedert den dood van den Heer TEMMING was waargenomen door den Kommandeur JOHANNES BLEIJ [1]) met twee Raden van politie.

De weduwe van den Gouverneur TEMMING (door MAURICIUS de *vetula beata* genoemd) huwde den 17en Julij 1729 met den Gouverneur C. E. H. DE CHEUSSES.

Zoo als men later zal zien werden de afgelegene plantages in dien tijd menigmaal door weggeloopen negers aangevallen. Ook de plantage Bergendaal, die aan de vrouw van den Gouverneur DE CHEUSSES en aan hare stiefdochter CATHARINA ELEONORA TEMMING behoorde, deelde den 28en Junij 1730 in dat lot.

Onze heldin schijnt daardoor niet afgeschrikt te zijn, om deze verafgelegene plantage te bezoeken, althans hare dochter HENRIETTE MARIE DE CHEUSSES [2]) werd aldaar den 26n September 1731 geboren.

De Gouverneur C. E. H. DE CHEUSSES overleed den 1en Februarij 1734 te Paramaribo, waarop het bestuur voorloopig werd aanvaard door den Kommandeur JOHAN FRANÇOIS CORNELIS DE VRIES [3]) en twee Raden van politie.

Zoodra de dood van den Gouverneur DE CHEUSSES in Nederland bekend was geworden, werd den 9en Julij 1734 [4]) tot Gouverneur-Generaal aangesteld de bovengenoemde JACOB ALEXANDER HENRI DE CHEUSSES, broeder, tevens

---

[1]) J. BLEIJ was, na het aan den Kommandeur F. A. GRAAF DE RAYNEVAL, op zijn verzoek verleend eervol ontslag, den 21en Januarij 1726 in die betrekking opgetreden. Zie over beiden: *De opvolging in het bestuur der kolonie Suriname*, *West-Indie*, II, blz. 28 en volg:

[2]) Zij huwde te 's Hage met PHILIP HENDRIK Baron VAN LINDAU, Kamerheer van den Prins van Hessen Kassel en overleed den 17en Maart 1763 te Kassel. Eene van hare dochters huwde in 1774 aldaar met F. DE BEAULIEU-MARCONNAY.

[3]) Zie over hem *West-Indie*, II, blz. 29.

[4]) Zie *Groot-Placcaatboek*, Deel VI, blz. 1413.

Digitized by Google

behuwd-stiefzoon, van den overledenen Landvoogd en Kapitein der Infanterie bij het regiment van Thouars.

Het is meer dan waarschijnlijk, dat de gebroeders de Cheusses opvolgend tot Gouverneurs van Suriname zijn benoemd, uit aanmerking hunner verwantschap met den Gouverneur van Aerssen van Sommelsdijck. Aan hunnen grootvader was toch, bij art. 6 van het contract van den 21en Mei 1683, toegezegd, dat zijne opvolgers bij voorkeur uit zijne meerderjarige nakomelingen zouden worden gekozen. [1]) Als een gevolg daarvan was ook reeds in 1688 aan zijnen zoon François, — die voor den dood zijns vaders als Heer van Châtillon bekend was, en die in 1740 als Vice-Admiraal was overleden, — dus aan den oom der de Cheusses, aangeboden om het bestuur der kolonie te aanvaarden, die echter daarvoor had bedankt.

Welligt zal ook deze bepaling van art. 6 van invloed geweest zijn op de benoeming tot Gouverneur van Suriname van Johan Mahonij, [2]) wiens moeder Anna van Aerssen van Warnhout, eene zuster was van de vrouw van den bovengenoemden François van Aerssen van Sommelsdijck.

J. A. H. de Cheusses aanvaardde den 14en December

---

[1]) .... „Gelijck ook, in cas van satisfactie van Sijn Ed. Gouverne-„ment, bij deszelfs aflijvigheijt op Sijn Ed. descendenten (bequaam ge-„oordeelt werdende) favorable reflexie, voor anderen, tot de successie, „ende *met preferentie* sal werden genomen, in diervoegen, dat op die „gene van sijne descendenten, dewelcke den Heer van Sommelsdijck, „of bij Sijn Ed. leven sal nomineren, of bij testamente designeren, voor „de andere sal werden gereflecteert. Edogh niet capabel geoordeelt „sijnde, reflexie werden gemaakt op d'andere Sijn Ed. descendenten, „dewelcke capabel soude mogen wesen; gelijck oock in cas van de „minderjarige descendenten, op deselve (meerderjarigh geworden, ende „capabel bevonden werdende) insgelijcks met praeferentie voor anderen „sal werden gereflecteert." Zie verder *West-Indie*, I, blz. 200 en volg:

[2]) Johan Mahonij aanvaardde het bestuur den 22en Januarij 1716 en overleed te Paramaribo den 4en October 1717. Hij was de zoon van den Kolonel Jacob Mahonij en van Anna van Aerssen en werd den 28en September 1711, tot Luitenant-Kolonel benoemd.

Digitized by Google

1734 het bewind, doch overleed, na het bestuur slechts 45 dagen te hebben waargenomen, den 25en Januarij 1735 aan eene dyssenterie. Hij liet eene weduwe na (de dochter van den Gouverneur TEMMING), die na zijnen dood te Paramaribo beviel van eene dochter, [1]) doch weldra naar Nederland vertrok en dáár met JOACHIM Baron VON DÜBEN, hertrouwde. In bijlage III vindt men omtrent deze weduwe meerdere bijzonderheden vermeld.

In Nederland was tot Gouverneur-Generaal aangesteld de Kapitein ter Zee JOAN RAIJE, Heer van Breukelerwaard, [2]) die den 22en December 1735 het bestuur der kolonie aanvaardde.

De weduwe van de Gouverneurs TEMMING en C. E. H. DE CHEUSSES, (de *vetula beata*), begaf zich den 10en Februarij 1737 ten *derdenmale* in het huwelijk met den Gouverneur RAIJE; doch ook in het bezit van dezen echtgenoot mogt zij zich niet lang verheugen, want reeds den 11en Augustus van datzelfde jaar werd hij haar door den dood ontrukt. Op haar 37e jaar was deze vrouw dus weduwe van *drie* Gouverneurs der kolonie Suriname, terwijl bovendien haar zwager en tevens behuwd stiefzoon, aldaar als Gouverneur was overleden. Uit haar laatste huwelijk werd, eenige maanden na het overlijden van den Gouverneur RAIJE, een zoon [3]) geboren.

De Gouverneur-Generaal VAN DE SCHEPPER, de opvolger

---

[1]) Deze dochter JACOMINA ALEXANDRINA HENDRIKA DE CHEUSSES huwde met JEAN Graaf VAN SPARRE.

[2]) Hij was de zoon van JOAN RAIJE, Heer van Breukelerwaard, en van ALETTA CATRINA BICKER, en geboren in 1698. Hij werd aangesteld den 21en Junij 1735, (zie *Groot-Placcaatboek*, deel VI, blz. 1415) en was eigenaar van de plantage Breukelerwaard.

[3]) Deze zoon, even als zijn vader JOAN genaamd, vertrok reeds vroeg naar Nederland, werd doctor in de beide regten, later edelman bij de ambassade van de Porte en keerde nimmer naar Suriname terug.

Digitized by Google

van RAIJE, was, zoo als wij gezien hebben, den 17en October 1742 in het bestuur vervangen door MAURICIUS.

Den 7en Januarij van datzelfde jaar huwde de weduwe RAIJE ten *vierdenmale* met den Predikant bij de Waalsche gemeente te Paramaribo, ANTHONIJ AUDRA [1]), doch ook dit huwelijk was van korten duur, daar AUDRA reeds den 17en Mei 1744 op de plantage Breukelerwaard overleed.

Hoewel reeds toen ter tijd door Mevrouw AUDRA, vooral in overleg met haren vriend den Fiskaal VAN HALEWIJN VAN WERVEN, zooveel mogelijk werd geijverd, om den geest van tegenstand tegen MAURICIUS aan te wakkeren, schijnt het dat haar 4e echtgenoot (AUDRA) den schijn van openlijke vijandschap eenigzins vreesde en haar tot bedaren zocht te brengen.

De voornaamste botsing die in dien tijd tusschen MAURICIUS en Mevrouw AUDRA plaats had, was de volgende.

Sedert den aanval in 1730 door de boschnegers op de afgelegene, aan Mevrouw AUDRA toebehoorende, plantage Bergendaal gedaan, waren aldaar tot bescherming eenige soldaten geplaatst. De gebouwen voor deze kleine militaire post [2]) waren op den zoogenaamden Parnassus- of Blaauwenberg opgerigt, zoodat de soldaten, om zich naar de rivier te begeven, over het terrein van de plantage moesten loopen. Reeds meermalen had Mevrouw AUDRA op hoogen en ongepasten toon bij MAURICIUS klagten ingebragt omtrent den overlast, haar door die bezetting aangedaan. In het journaal van den Gouverneur vinden wij

---

[1]) Als een vervolg op hetgeen vermeld is in de noot (7) op blz. 115 van het 1e deel van *West-Indie*, wordt in bijlage IV eene lijst gegeven van de predikanten bij de Hervormde Fransche gemeente te Paramaribo.

[2]) Blijkens den staat, door ons medegedeeld in *West-Indie*, II, blz. 81, bedroeg de sterkte van die bezetting in 1751, 1 onder-officier en 17 man.

Digitized by Google

den 6[en] Februarij 1744 daaromtrent aangeteekend, dat hij, deze zaak, die voor hem althans geene beteekenis had, willende bijleggen, aan zijnen Secretaris Jan Nepveu had verzocht met Audra daarover te spreken; "doch" zoo schrijft hij, "de Secretaris heeft niemand kunnen spreken "dan Mevrouw Audra, die verre van zooveel toegevendheid "als ik in deze gebruik, met politesse te beantwoorden, "met de meeste hoogdravenheid en impertinentie verklaard "heeft absoluut dien weg niet te sullen permitteren en "degene die er op quamen de beenen te sullen laaten aan "stukken slaan."

Den volgenden dag, (7 Februarij 1744), teekende hij in zijn journaal op: "Ik heb weder eenen brief ontvangen "van Madam Audra, [1]) waarin ik beschuldigd word van "*geweld en harde onredelijkheid*, *onbillijke vervolging tegen "ampt en pligt.* Zij dreigt mij dat Audra bef en mantel "zal nederwerpen en aan het hoofd der gewapende slaven, "de soldaten zal verjagen."

"NB. Tot nog toe heb ik de saak met die toegevendheid "behandeld als of Mevrouw Audra de Gouverneur was en "ik een domineesvrouw: nu wordt het tijd dat ik de Gou-"verneurslaarsen aantrek en haar doe begrijpen dat zij "domineesvrouw is."

Eene andere merkwaardige bijzonderheid, geschikt ter

---

[1]) Deze brief eindigt aldus:

„Volherdende in 't vast voorneeme van geen Passasie over de Plantag „Bergendaal dan op den door mij angeweesen weg te tollereere en hier „op mijn reght te souteneere, laatende aen onpartijdige over te oordeele „of *deese onbilleke vervolging uijt amdt en pligtshalleve* wordt gedaen, en „onder Prottestasie van estime en aghting van mij kan aengenoomen „worden.

„Ik verblijve met alle respect

„*UWE. Gehoorzame dienaresse*,

„C. E. Audra, geb. van der Lith."

beoordeeling van het karakter der weduwe AUDRA, wordt vermeld in het III[e] deel van het *Receuil* en komt op het volgende neder.

De Heer CELLIER, [1]) Raad van Politie in Suriname wilde, na het overlijden in Nederland van zijne vrouw HESTER CORNELIA DE RAIJNEVAL, ten tweeden male huwen met CONSTANTIA MARIA PICHOT, weduwe van den vroeger genoemden Fiskaal Mr. W. G. VAN MEEL.

CELLIER verzuimde eenige formaliteiten voor de voltrekking van zijn huwelijk noodig, althans de Gouverneur deed dit voor den tijd van 10 dagen uitstellen op den 21[en] April 1748.

Het blijkt uit de aanteekeningen van MAURICIUS, dat hij er niet aan twijfelde of CELLIER, met wien hij op eenen vriendschappelijken voet was, zou in persoon bij hem komen, waardoor de bezwaren uit den weg zouden geruimd kunnen worden. In plaats van dien, deed CELLIER den Gouverneur tot opheffing der surcheantie sommeren. „Toen daarop geen „antwoord werd vernomen," schrijft MAURICIUS, „namen „zij hun toevlugt tot het orakel der cabale." En waarlijk Mevrouw AUDRA wist er raad op te vinden, want in den avond van denzelfden 21[en] April 1748, ten 7 ure, werd, op eene clandestine wijze, doch met gróote plegtigheid, het huwelijk voltrokken door den Waalschen Predikant BARTHOLOMEUS LOUIS DUVOISIN, die na den dood van zijnen collega AUDRA de liefde van diens weduwe had weten te winnen en sedert eenige maanden met haar was verloofd.

---

[1]) JAN DAVID CELLIER, volgens MAURICIUS (*Receuil* III, blz. 18 en volg:) „een man van goede manieren en afkomst," was eigenaar van Schoonoord, Welgelegen en eenige andere plantages en sedert Februarij 1747 Raad van Politie. Zijne eerste vrouw was eene dochter van den meergenoemden Kommandeur DE RAIJNEVAL en van ANNA ELISABETH GLIMMER.

Digitized by Google

Deze plegtigheid geschiedde ten huize van Ds. Duvoisin, onder de leiding van Mevrouw Audra, zijne bruid, en in tegenwoordigheid van hare dochter en haren schoonzoon Couderc, van Mevrouw Duplessis, en van eenige andere hoofden der cabale.

Toen Mauricius dit den volgenden morgen vernam, bepaalde hij er zich toe, om bij notificatie bekend te maken, dat het huwelijk nul en van geene waarde was; waaraan Cellier zich wel aanvankelijk niet stoorde, doch later wendde hij toch groote moeite aan om zijn huwelijk te doen erkennen. Een langdurig proces over die zaak heeft in volgende jaren aan Mauricius nog vele moeijelijkheden berokkend. Bij de verdediging van Mauricius in het *Receuil* (bijlagen, IVe deel, blz. 72 en volg:), worden door hem vele beschuldigingen tegen de Weduwe van Meel, geboren Pichot, opgeworpen en wordt hare verhouding tot Cellier vóór dit clandestine huwelijk zeer verdacht voorgesteld.

De weduwe Audra trouwde den 27[en] Mei 1748 te Paramaribo, ten *vijfden* male, met den hierboven genoemden Ds. Duvoisin, een' man die door elke partij als opvliegend, buitensporig en woest werd gemeden, zoodat het geen betoog behoeft, dat hij op de reeds zoo vijandig gezinde vrouw eenen nadeeligen invloed uitoefende. Dit bleek reeds vóór het huwelijk door eenen aanval van zijne bruid (de *vetula beata*) op den Hervormden Predikant de Ronde, waaromtrent Mauricius in zijn journaal het volgende opteekent.

„27 *April* 1748.

„Ds. de Ronde is mij zeer gealtereerd komen klagen, „dat hem heden Zaturdag, daar hij morgen ochtend moet „prediken, was toegezonden en door eenen gesworen clercq „was voorgeleezen een zeer langwijlige insinuatie van de

Digitized by Google

„wed. AUDRA, eenige vellen groot, vol allerlei vergiftige en „vuilaartige en (zoverre ik er van oordeelen kan) meest on- „waare verwijtingen. [1]) Ik heb met hem geoordeelt, dat een „predikant, alhier op zijn studeerdag, behoorde ten minsten „hetzelfde privilegie te hebben, dat de jooden hier genieten „van op haar Sabbath en feestdagen vrij van geregtelijke „interpellatien te zijn, ten minsten zou men denken, dat „een *Dominee's dochter*, *weduwe en bruid*, voor een dominé „meer egard zou hebben.„

DUVOISIN moeide zich in deze zaak en deed DE RONDE allerlei onaangenaamheden aan, ja zelfs liet hij hem, zoo als MAURICIUS aanteekent [2]) „op den deegen eijschen.„ Eene briefwisseling tusschen den Gouverneur en DUVOISIN gevoerd liep zoo hoog, dat de laatste MAURICIUS openlijk beschuldigde van misbruik van magt, inzonderheid ten opzigte van de, in dien tijd, als kolonisten in Suriname aangekomen Zwitsers.

Bij de wederlegging van die beschuldiging, te vinden op blz. 428 en volg: van het IVe deel van het *Recueil*, deelt MAURICIUS belangrijke bijzonderheden omtrent de toen genomene kolonisatie-proeven mede.

Reeds in 1729 was aan de Directeuren het voorstel gedaan, om de bevolking der kolonie te vermeerderen door het aanvoeren van boeren-familien uit de Paltz, die, naar men geloofde, uitmuntend voor kolonisatie geschikt waren. Aan dit voorstel werd evenwel geen gevolg gegeven; doch in 1734 werden de pogingen, nogmaals aangewend om de Directeuren tot eene proefneming te bewegen, met eenen

---

[1]) DE RONDE zou zich over hare vrijerij met DUVOISIN spottend uitgelaten hebben.

[2]) Wij vinden ook in zijn journaal dat DUVOISIN Ds. DE RONDE noodzaakte om naar de Engelsche kolonien te vertrekken.

Digitized by Google

gunstigen uitslag bekroond. Er werden eenige familien op voor hen zeer gunstige voorwaarden aangeworven en naar Suriname overgebragt, waar zij, ruim van vee en gereedschappen voor den landbouw voorzien, in goede woningen en op daartoe gereed gemaakte gronden aan de rivier de Boven-Suriname, op de hoogte van de plantage Rama, werden gehuisvest. De eerste huisgezinnen kwamen den 6en Februarij 1737 te Paramaribo aan. Deze kolonisten gedroegen zich, naar het schijnt, allen zeer slecht, weigerden eenig werk te verrigten, verlieten hunne standplaatsen en gaven zich aan het misbruik van sterken drank over. Deze proefneming werd daarom nog niet als mislukt beschouwd en af en aan werden nieuwe kolonisten aangevoerd. Wij vinden aangeteekend dat den 27en Augustus 1747, voor de laatste maal, familien Paltzer boeren in Suriname werden aangebragt.

Ook deze schijnen niet te hebben voldaan, althans de Directeuren besloten, zoo als zij in hunnen brief aan de Algemeene Staten van den 18en December schrijven: „om „was 't doenlijk dit kwaad" (het wegloopen der boeren van hunne standplaatsen) „te stuiten, expres een mensch „na Switserland te zenden, om van daar een notabel aantal „van familien ten onzen privé kosten te engageren, om „na Suriname te worden overgevoert. Hij is daarinne ook „gereusseert; en wij hebben die familien doen plaatsen op „de grensen der kolonie ten einde daardoor de strooperijen „der wegloopers te beletten en haar selfs in respect te „houden. Wij hadden ook nog twee jaren te voren ten „gelijke fine een transport boerfamilien van hier na Suri- „name gezonden en tot een en andere notabele kosten „gespendeert."

De eersten van de hier bedoelde Zwitsers kwamen dertig in getal den 14en October 1748 met den Kapitein VAN

Digitized by Google

MEEDEN in Suriname aan, onder de leiding van zekeren doctor BUSSIJ, dien de Directeuren als opzigter en tevens als geneesheer hadden toegevoegd.

Het plan was toen reeds om hen te plaatsen langs den later getraceerden Oranjeweg, loopende van de Boven-Suriname bij Rama, over de Para, tot aan de Saramacca.

De proefneming met Zwitsers leverde spoedig ook niets dan teleurstelling op, want het duurde niet lang, of velen stierven, terwijl de overigen weerspannig werden en zich over het algemeen op eene ergerlijke wijze gedroegen.

Door DUVOISIN nu werd deze mislukking en de groote sterfte toegeschreven aan de verkeerde maatregelen van het bestuur. Zoo zouden, volgens hem, de Zwitsers door de onbekwaamheid en het slecht gedrag van BUSSIJ, — die op eene onverantwoordelijke wijze door den Gouverneur beschermd zou zijn, — aan den drank geraakt en gestorven zijn, terwijl ook de plaatsing op de „*aride gronden van* „*Para*" alleen geschied zou zijn, om de landen van STRUBE [1]) tegen de aanvallen der wegloopers te dekken.

MAURICIUS wederlegt deze beschuldigingen zeer krachtig (zie *Recueil*, IV, blz. 429 en volg:). Hij schrijft de mislukking daaraan toe dat, „de Switsers overal getoont hebben „luije en wederspannige vlegels te weezen, gelijk ook de „meiden zig doorgaans zeer slegt gedragen hebben." Hij zegt verder: „Dat er vele Switsers gesturven en ziek geweest zijn, „zal 't crediet der colonie niet beneemen dewijl men in vorige

---

[1]) De Raad van Politie WILLEM CAREL STRUBE, eigenaar der plantages Chatillon aan de Suriname en Hanover, toen Copinawabo genaamd, aan de Para, huwde den 3den Februarij 1750 met de oudste dochter van den Gouverneur MAURICIUS. Haar eerste man, de Raad-fiskaal Mr. N. A. KOHL, overleed den 27en October 1748 en leefde dus nog toen de Zwitsers aan de Para gevestigd werden. (Zie ook *West-Indie*, II, blz. 40.)

Digitized by Google

„gevallen met Paltzers en andere, en nog verschelijk met „de mineralisten, zulks van nieuwkomers gewoon is; dog „'t zou 't crediet der colonie zeer kunnen beneemen, zoo „men geloofde dat die sterfte quam door verzuim der re„gering. Dit predikt Ds. DUVOISIN en zoo er vervolgens „discrediet uit voorkomt, heeft hij en niemand anders 't „op zijn conscientie."

Wat het beweren van DUVOISIN betreft, dat MAURICIUS BUSSIJ zou hebben in bescherming genomen, schrijft hij: „Ik defieer deezen lasteraar te bewijzen dat ik ooit aan „eenig lid van 't hof aanzoeking heb gedaan om BUSSIJ „te epargneren."

„Het plaatsen der Switsers aan de Para tot dekking van „de gronden van STRUBE, eigenaar der plantage Hanover, „is zeer aardig gevonden door DUVOISIN," zegt MAURICIUS, „om aan oningewijden den indruk te geven dat dit werke„lijk zoo is geschied; doch DUVOISIN vergeet dat STRUBE „eerst twee jaren na de plaatsing der Switsers met mijne „dochter, wiens eerste man toen nog leefde, is getrouwd. „Ook behoorde STRUBE in 1748 nog tot mijne tegenstan„ders, waarvan het bewijs wordt gevonden in de mede„onderteekening van de procuratie der cabale. Staat „overigens niet duidelijk in de resolutie van den 2en No„vember 1747, art. 14, dat het dessein is de Switsers te „plaatsen in de bovenlanden tusschen de Saramacca, Para „en Parnassusberg? [1]) zoo als UE. uit 't nevensgaande „originele stuk, na 't welke Ds. DUVOISIN het zijne geco„pieerd heeft, zien kunnen. Maar hoe! ai-je la berlue? in

[1]) In 1752 zijn onder den Generaal VON SPÖRCKE nogmaals pogingen gedaan om eene uitbreiding aan deze kolonisatieproef te geven, door het daarstellen van eene militaire kolonie aan het Oranjepad. De plannen door den Luitenant-Kolonel DE BERMONT gemaakt vindt men in het Ve deel van het *Recueil.*

Digitized by Google

„de copie van Ds. DUVOISIN is 't woord *Para* overgeslagen. „Verre van mij dat ik zoo een heilig man capabel zou „denken, om dit met voordagt gedaan te hebben? Ik wil „liever gelooven (schoon daartoe een groot geloof behoort) „dat het alweder een concours fortuit des atômes is. Doch „ten minste is 't een culpa latissima, quae aequiparatur „dolo."

DUVOISIN, waarschijnlijk aangehitst door zijne vrouw, maakte het zoowel den Gouverneur als zijne collega's zoo lastig, dat de classis te Amsterdam zich met de zaak bemoeide.

In eene memorie, onder dagteekening van den 3en November 1751, door de classis opgemaakt, leest men: „Zoo-„lange deeze Ds. DUVOISIN in de colonie blijft, en door „zijn onrustig humeur, aangezet door de heerschzuchtigheid „van zijne vrouw zijnde een dogter en weduwe van een „predikant en van *twee* [1]) Gouverneurs, Gods kerke aldaar „blijft beroeren, vreesen wij dat wij telkens na nieuwe „sujetten voor den predikdienst aldaar zullen moeten blijven „omzien."

Tot zijnen dood (1 November 1751), bleef DUVOISIN een woelgeest. Zijne weduwe die *vijf* mannen, [2]) *drie* gouverneurs en *twee* predikanten, had overleefd, overleed, na eene ziekte van acht dagen den 6en Augustus 1753, te

---

[1]) De classis, sprekende van *twee* Gouverneurs, heeft den *derden* van hare echtgenooten over het hoofd gezien.

[2]) In de *Reize in Suriname* van J. G. STEDMAN, 1e deel, blz. 41, leest men: „De Surinaamsche vrouwen leven in waarheid zoo lang in „vergelijking van hunne mannen, dat ik er verscheide gekend heb, „die er 4 begraaven hebben en dat ik in dit land nooit een enkel „man gezien heb, die twee vrouwen overleefd heeft." De juistheid van deze opmerking wordt niet alleen door het geval van Mevrouw DUVOISIN, maar ook door dat van vele andere in deze bladzijden genoemde vrouwen gestaafd.

Digitized by Google

Paramaribo, in den ouderdom van 53 jaren,[1]) en werd in het fort Zeelandia begraven.

In familie-aanteekeningen leest men van haar: „Zij was „eene zeer verstandige vrouw, hebbende in de zaaken van „den Gouverneur J. J. Mauricius een sterke parthij geweest,„ welke woorden ons niet onjuist gekozen toeschijnen.

Als den meest hartstogtelijken tegenstander van Mauricius, hebben wij hiervoren Salomon Duplessis genoemd, die door dezen als een „woeste kwade kaerel„ wordt voorgesteld, en zich dan ook werkelijk als zoodanig heeft leeren kennen. Duplessis kwam als Advocaat der West-Indische Kompagnie in Suriname, werd in 1738 door den Gouverneur van de Schepper tot zijnen Secretaris benoemd, en keerde na zijn huwelijk met de rijke weduwe Pichot[2]) tot het ambtelooze leven terug. Hij werd in April 1741 tot Raad van civiele Justitie en in Januarij 1745 tot Raad van Politie verkozen. Vooral in deze laatste betrekking maakte hij het Mauricius, tegen wien hij eenen bijzonderen haat

---

[1]) Zij liet drie kinderen na: Mevrouw Couderc, Mevrouw de Lindau en Joan Raije, die met de weduwe de Cheusses (later Mevrouw von Düben) de haar toebehoorende plantages Breukelerwaard en Bergendaal verdeelden, welke dan ook thans nog voor een groot gedeelte aan hare erven toebehooren.

Hare eenige zuster Geertruida Lucia Anna van der Lith, geboren den 23en October 1710, huwde in 1734 met den Oud-Raad van Politie Gideon de Graaff, zoon van Adriaan de Graaff, Secretaris van het Hof in Suriname, en van Emilia Regiga Broen (zie *West-Indie*, I, blz. 202 noot), G. de Graaff overleed te Zaltbommel; zij hertrouwde met Johan Denis.

[2]) Johanna Margaretha van Strijp (dochter van Jan van Strijp en J. M. de Bruijn), was eerder weduwe van Daniel Pichot Isaaczoon, uit welk huwelijk zij 2 kinderen had: Isaac en Jan Willem Pichot. Zij was eigenaresse van de plantages Penoribo en Siparipabo aan de Boven-Commewijne, La Paix aan de Pauluskreek en de Hoop aan de Suriname.

Digitized by Google

koesterde, in de zittingen van het Hof zoo lastig, dat deze zich genoodzaakt zag menigmaal de vergadering te schorsen om aan het vloeken en tieren van DUPLESSIS een einde te maken.

Buiten de reeds genoemden, namelijk DUPLESSIS, CHAMBRIER, L'ARCHER VAN KEENENBURG, HALEWIJN VAN WERVEN en Mevrouw AUDRA, behoorden nog tot de ergste ontevredenen de Raden van Politie NICOLAAS FREHER, [1]) JAN DAVID CELLIER, DIRK GULDENSTEEDEN, [2]) Mr. SAMUEL PAULUS PICHOT, [3]) JOHANNES MOLL, [4]) ISAAC GODEFROIJ en JOHAN GODFRIED SULTZ, de Raden van civiele Justitie JAN PIETERSSE VISSER, ESTIENNE COUDERC (schoonzoon van Mevrouw AUDRA), en JEAN PAUL TAUNAY. Deze laatste was door de „cabale" belast met het voeren der briefwisseling en het stellen der belangrijkste stukken. Hij

---

[1]) NICOLAAS FREHER, Ontvanger der hoofdgelden in 1740 en later der in- en uitgaande regten, werd den 20en December 1748 Raad van Politie en was gehuwd met PHILIPPINE L'ESPINASSE, dochter van FRANÇOIS L'ESPINASSE, Raad van civiele Justitie in 1719, die voor een der rijkste ingezetenen der kolonie werd gehouden, en van ANNA VAN RIJN. FREHER was eigenaar van de plantages Weltevreden aan de Beneden-Commewijne, Charlottenburg aan de Cottica en Bel-à-soir aan de Paulus-kreek.

[2]) DIRK GULDENSTEEDEN werd geheel geleid door zijnen stief-schoonvader JAN PIETERSSE VISSER. een' der ergste cabalisten. Hij werd Raad van Politie in April 1743 en wordt door MAURICIUS veelal aangeduid onder zijnen kolonialen bijnaam van *Dirkje-Speel-op.*

[3]) Mr. S. P. PICHOT, zwager van DUPLESSIS en van CELLIER, werd in Januarij 1743 tot Raad van civiele Justitie en in Mei 1744 tot Raad van Politie benoemd. In April 1751 werd hij provisioneel tot Raadfiskaal bevorderd. Ook hij was met eene jufvrouw L'ESPINASSE gehuwd. Hij was eigenaar van de plantages Patience aan de Cottica, Zorg en Hoop en Montrésor aan de Beneden-Commewijne.

[4]) JOHANNES MOLL was aanlegger en eigenaar van de plantage Molhoop. Hij werd den 20en December 1748 Raad van Politie en was gehuwd met ANNA AMELIA BERTRAND. Zijne dochter was gehuwd met den Procureur PIETER BROUWERS, een van de ijverigste cabalisten en in 1752 Raad van civiele Justitie.

Digitized by Google

wordt dan ook door Mauricius steeds de *"pensionaris der "cabale"* genoemd. (Zie *Recueil*, IIe deel, blz. 62 en IIIe deel, blz. 1). TAUNAY was vroeger Secretaris van den Gouverneur RAIJE, later (in 1740) Ontvanger der modique lasten en in 1744 Raad van civiele Justitie. [1]) Vooral in de laatste betrekking maakte hij het den Gouverneur zeer lastig.

Eindelijk mogen wij niet vergeten onder de tegenstanders van MAURICIUS te noemen den Secretaris van het hof van politie EPHRAÏM COMANS SCHERPINGH [2]), die gehuwd was met de weduwe VAN DER BEETS, eene vrouw door MAURICIUS in zijn journaal meermalen als "dat kwade "wijf" en "de gouvernante van de waterkant" aangeduid. Dat eene "cabale" uit zoodanige rijke en invloedrijke personen te zamengesteld, die bovendien nagenoeg allen met elkander waren verwant, in eene kleine maatschappij zoo als Suriname, den Gouverneur vele moeijelijkheden wist te berokkenen, valt ligt te begrijpen.

Behalve de vele betrekkingen, waarin Mevrouw AUDRA tot vele der cabalisten stond, waren onder anderen nog CELLIER en Mr. S. P. PICHOT zwagers van DUPLESSIS; Mr. S. P. PICHOT, N. FREHER en J. P. TAUNAY, met drie zusters L'ESPINASSE gehuwd, waren alle drie zwagers van den Raad van civiele justitie PIERRE FREDERIC L'ESPINASSE. [3]) De stiefdochter van SCHERPINGH, jufvrouw VAN DER BEETS, was gehuwd met JAN WILLEM PICHOT, den neef van

---

[1]) Hij was gehuwd met SUZANNA L'ESPINASSE, eene zuster van de vrouwen van FREHER en van PICHOT en overleed te Paramaribo den 21en April 1748. Hij was eigenaar van de plantage Vertrouwen aan de Beneden-Commewijne.

[2]) SCHERPINGH was eigenaar en aanlegger van de plantages Lust en Rust aan de Suriname en Paracouba aan de Pauluskreek. Hij was Secretaris van het hof van politie sedert 1737.

[3]) Deze was eigenaar van de plantages Frederiksburg aan de Beneden-, en l'Espérance aan de Boven-Commewijne.

Digitized by Google

S. P. PICHOT en den stiefzoon van DUPLESSIS; BROUWERS was schoonzoon van MOLL, GULDENSTEEDEN van VISSER, enz.

Het eerste *openlijke* blijk van vijandige bedoelingen werd door de ontevredenen in Maart 1747 gegeven, toen zij besloten om SALOMON DUPLESSIS [1]), op gezamenlijke kosten, als gevolmagtigde naar Nederland te zenden, ten einde aldaar klagten over het bestuur van MAURICIUS in te brengen en zijne terugroeping te bewerken.

Daartoe werd DUPLESSIS voorzien van eene procuratie, den 2en April 1747 door alle leden der cabale geteekend. De teekenaars werden openlijk geworven en velen lieten zich daartoe door dreigementen van de veelvermogende vijanden van den Gouverneur overhalen. Het bleek dan ook later, toen MAURICIUS, ter zake moetende berigten, een onderzoek naar die aanwerving van teekenaars deed instellen, dat velen, tegen beter weten, den Gouverneur hadden beschuldigd, alléén uit vrees voor de magtige cabalisten.

---

[1]) SALOMON DUPLESSIS was eigenaar van de plantage Bergen-op-Zoom aan de Boven-Commewijne en Administrateur van vele plantages, o. a. van die van de erven G. en C. PATER, welke twee broeders, de rijkste ingezetenen der kolonie, gehuwd waren geweest met de beide dochters van den Gouverneur VAN DE SCHEPPER, eigenaars waren van de plantages La Jalousie en Beekhuizen. MAURICIUS meende dat de „cabale" hem naar Nederland zond, op aanraden van twee zijner vrienden (?), die, na zijn vertrek uit Suriname, met die voordeelige administratien werden belast, en dat DUPLESSIS het er op had toegelegd om in zijne plaats tot Gouverneur der kolonie te worden benoemd.

Een KROMWEL in het klein, die 't ruiterlijk gezicht,
Mêe weet te mommen, als een Engel van het licht,
En heimlijk loerde om met het geld en lange vingeren
Der broederschap zich zelf in 's Landvoogds plaats te slingeren,
Gelijk de Broeders wêer hem met gelijke trouw,
Behandelden, en doof voor het schreeuwen van zijn' vrouw,
Hem volmagt en voogdij ontdraaiden d'een na d'ander.
Waar aazen wolven in de bosschen op malkander!

Zie „het gezang op zee" en *Recueil,* IV, blz. 374, 378 en 379.

Digitized by Google

Mauricius beklaagt zich daarover zeer en schrijft van deze gedwongen teekenaars aan de Staten-Generaal: „Wie „kan op die wijze alhier een oogenblik gerust zijn, dewijl „men in een dag de dolste onderteekeningen kan werven, „en zelfs verklaaringen inwinnen, om den eerlijksten man „aan de galg te brengen? Een kuijl vol leeuwen is een „veiliger woonplaats dan een land met sulke inwoonders.” (*Recueil*, II, blz. 29).

Kort na de aankomst van Duplessis in Nederland diende hij, den 31en Julij 1747, aan de Staten-Generaal een zeer uitvoerig request [1]) in, waarbij hij een groot aantal beschuldigingen tegen Mauricius inbragt en met het verzoek eindigde, om dezen ten spoedigste naar Nederland te ontbieden, ten einde zich over zijn bestuur te verantwoorden. Tot staving van zijne beweringen legde hij eene menigte bewijsstukken over, waaronder de bovenvermelde procuratie van den 2en April 1747 en ook eene volmagt, hem onder dagteekening van den 20en Julij 1747, door de voornaamste belanghebbenden bij de kolonie Suriname te Amsterdam gevestigd afgegeven.

Later bragt Duplessis, opvolgend bij zijne requesten van den 28en September en den 31en October 1747, van den 16en Februarij 1748, van den 13en Februarij, den 2en April, den 18en Julij en den 25en Augustus 1749, van den 12en Maart en den 13en Junij 1750, en van den 3en Mei 1751, nieuwe klagten bij de Staten-Generaal in.

De geheele behandeling der zaak en van de later daaruit ontstane procedure, met alle daarop betrekkelijke bewijsstukken, wordt aangetroffen in het meergenoemde, in 1752 te Amsterdam in 5 folio deelen, gedrukte *Recueil van echte*

[1]) Dit en de latere requesten, met de berigten van de Directeuren der Societeit en de resolutien der Algemeene Staten, zijn te vinden in het 1ste Deel van het *Recueil*.

Digitized by Google

stukken. Het Recueil beveelt zich, om zijne buitengewone langwijligheid en ook uit den aard van het daarin verhandelde, geenszins ter lezing aan, doch men vindt daarin zeer vele bijzonderheden aangeteekend, die over den toenmaligen toestand der kolonie en over het bestuur van MAURICIUS een helder licht verspreiden. Ook zijne schriftelijke verantwoording, vervat in uitvoerige berigten aan de Directeuren en aan de Staten-Generaal, is in zijn geheel in dat Recueil opgenomen en levert het bewijs van zijne buitengewone bekwaamheden en werkzaamheid, vooral wanneer men in aanmerking neemt, dat MAURICIUS toen aanhoudend ziek was, zoo als hier ook later menigwerf zal blijken uit aanhalingen van zijne geschriften.

Onder dagteekening van den 1en Augustus 1748, schreef hij aan de Staten-Generaal: „Zo ik ooit consideratie of „medelijden verdiend heb, H. M. H., geeve ik met respect „in overweeging, welken bitteren uitspanning 't voor mij „weesen sal, wanneer ik afgemat van de ordinaire occupa-„tien van mijn ampt, de uuren sal moeten soeken om dit „*augiae-stabulum* schoon te maken, vooral in dit saisoen, „nu wij den gevaarlijken droogen tijd voorhanden hebben „en dagelijkx niet hooren, dan van kranken en stervenden, „gelijk ik desen schrijf met binnenkoortsen en swaare hoofd-„pijn, geest en lusteloos.” (*Recueil*, II, blz. 285). Met de volgende merkwaardige woorden beschrijft MAURICIUS in eenen brief aan de Staten-Generaal, van den 15en December 1748, te vinden op blz. 21 van 3de deel van het *Recueil*, de moeite, die de verdediging van zijne zaak hem kostte. „De deplorabele toestand, waarin ik thans ben zoo „naar geest als naar ligchaam, zal, hoope ik U H. Mog. „indulgentie verdienen, doch daarom zal ik de zaak niet „traineeren, verre van dien, flatteer ik mij tot hiertoe reeds „bijna boven menschelijk vermogen getoont te hebben, hoe-

Digitized by Google

„verre een eerlijk hart een swak ligchaam kan opbeuren, „om een laatste effort te doen tot vindicatie van desselfs „beledigde honneur.” Op eene andere plaats (*Recueil*, II, blz. 473) schrijft hij nog: „Ik defieer den werkzaamsten „en gezondsten Haagschen advocaat hier in deese smoorende „hitte in één jaar tijds, meer werk af te maaken dan ik „gedaan heb, schoon hij anders niets te doen had, daar „ik bij, dit *suure* ampt nog heb moeten waarnemen, en „door geduurige toevallen van siekte belemmerd ben geweest.”

Dat ook de Directeuren der Societeit de werkzaamheid van MAURICIUS wisten te waarderen, blijkt uit deze zinsnede, voorkomende in eenen, den 21en Maart 1750, door hen aan de Staten-Generaal geschreven brief: „U H. M. „en een ieder zal aan den Gouverneur MAURICIUS het regt „moeten doen van te betuigen dat het onbegrijpelijk is, „hoe een mensch alleen, als den Heer MAURICIUS, buiten „hulp van practizijns en advocaten en zonder de zaken van „zijn ampt te verwaarloozen, in staat is geweest dat alles „uit te voeren.”

Wij zullen hier niet al de punten van beschuldiging tegen MAURICIUS ingebragt en zijne verdediging daarop in bijzonderheden nagaan, maar ons bepalen met alléén die zaken, te behandelen, die òf tot wetenswaardige voorvallen hebben aanleiding gegeven, òf dienen kunnen om het karakter van MAURICIUS meer van nabij te leeren kennen.

Overigens vindt men de meeste punten van beschuldiging te zamen gevat in de zoogenaamde *verzoekpunten van redres* [1]), een geschrift in 1751 door de ontevredenen aan de uit Nederland gekomen Commissarissen ingediend.

Het laatste of 52ste artikel van deze *verzoekpunten* wordt

---

[1]) Zie deze *verzoekpunten van redres* in HARTSINCK, II, blz. 818—854, en met de aanteekeningen van MAURICIUS verrijkt, ook in het *Recueil*, 5de Deel, blz. 10—54.

Digitized by Google

hier medegedeeld, om een denkbeeld van de opgewondenheid der gemoederen te geven.

„Art. 52. Laatstelijk: dat terwijl de Regeering van de „Heer Gouverneur Mauricius zedert den beginne af zeer „ongelukkig en voor de colonie zeer nadelig is geweest, en „dat' er zedert lange, zoo vele klagten tegens Z. Ed. zijn „ingebragt, en dagelijks nog accumuleeren, de supplianten „voor 't besluit de vrijheid neemen te versoeken, *ja met „de allernadrukkelijkste instantie te smeeken*, dat U. E. M. „gelieven den gemelden Heer Gouverneur Mauricius af te „danken, naar den vaderlande *ten allerspoedigsten* te ver„senden, en dat een ander persoon in Z. Ed. plaats mag „werden aangesteld, waardoor de rust, vreede en harmonie „onder de ingezeetenen weder herleven zullen en alle dis„puten aan eene zijde gesteld zijnde, een ieder zig een „glorie zal maaken, het welzijn van deese importante co„lonie uit te werken.”

In de eerste plaats werd aan Mauricius ten laste gelegd, dat hij van zijne magt misbruik had gemaakt, ten einde invloed uit te oefenen op de verkiezing van leden voor de beide hoven.

Hij verdedigt zich tegen deze beschuldiging door eenvoudig op te merken, dat nagenoeg al de leden der beide hoven tot zijne hevigste tegenstanders behoorden en dat, indien hij al op de verkiezingen invloed had kunnen of willen uitoefenen, hij zeker niet zoude hebben medegewerkt om juist *die*, welke hem vijandig gezind waren, te doen verkiezen. Aan de betere behandeling van zaken, waardoor de werkzaamheden van de leden der hoven belangrijk vermeerderden, moet dan ook die beschuldiging worden geweten, want zoo doende waren onbezoldigde betrekkingen van eereposten, lastposten geworden.

Digitized by Google

Eene tweede beschuldiging was het maken van onderscheid tusschen vrienden en vijanden bij elke begeving van ambten.

Zoo werd MAURICIUS, zoo als wij hierboven reeds zeiden, ten laste gelegd, dat hij de familie NEPVEU buitengewoon had bevoordeeld door JAN NEPVEU [1]) tot Secretaris, en diens ouderen broeder AUBIN tot exploiteur te benoemen. Vooral deze AUBIN NEPVEU [2]) had zich de ongenade der cabale op den hals gehaald, en was dikwijls, ten gevolge harer lasterlijke aantijgingen, genoodzaakt tot het voeren van moeijelijke en kostbare processen. Ook werd aan MAURICIUS verweten, dat hij de voordeeligste ambten der kolonie, die van Vendumeester en van Ontfanger der hoofdgelden, aan zijne beide zonen, PIETER en ANDREAS, had vergeven. Eindelijk nog zou hij den Advocaat VAN ALTENA [3]), vollen neef van zijne vrouw, op eene buitengewone wijze in zijne praktijk bevoordeeld hebben.

Toen de vijanden hunne aanvallen openlijk tegen MAURICIUS rigtten, had deze, ter handhaving van zijn reeds zoo miskend gezag, eenige malen gebruik moeten maken van het hem toegekende regt van „*politieke uitzetting.*" Zoo vond hij in het belang der rust dringend noodig om

---

[1]) JAN NEPVEU werd in 1742 Secretaris van MAURICIUS, in 1745 Secretaris van het hof van politie, in 1754 daarbij 2de Raad-fiskaal, in 1762 1ste Fiskaal, in 1756 en in 1768 Gouverneur-Generaal a. i. en van den 27en October 1769 tot aan zijnen dood op den 27en Februarij 1779 Gouverneur-Generaal effectief. Zie over hem vooral *West-Indie*, II, blz. 40—49. JAN NEPVEU was toen eigenaar van de plantages Appecappe aan de Perica, Statenburg aan de Cottica en Singularté, aan de Beneden-Commewijne.

[2]) Zie *Recueil*, II, blz. 184 en volg. en het XXXste artikel der *verzoekpunten van redres.* AUBIN NEPVEU was eigenaar van de plantages Vrouwenvlijt aan de Orellanakreek en Topibo aan de Para. Hij was gehuwd met SUZANNA KORS.

[3]) Mr. GERARD DIEDERIK VAN ALTENA, wiens moeder eene zuster was van den Hoogleeraar BOERHAVE en tante van Mevrouw MAURICIUS. Hij was gehuwd met EMILIA MERKES.

Digitized by Google

in het begin van 1747 den Burger Kapitein ISAAC CARILHO, en in December van datzelfde jaar de Raden van civiele justitie en tevens Burger Kapiteins JAN PIETERSSE VISSER [1]) en EVERARDUS BROUWER te gelasten onmiddellijk de kolonie te verlaten. Ongelukkigerwijze kwam het schip van Kapitein PIETER GOTJÉ, waarop VISSER zich had ingescheept en dat Suriname den 8en December 1747 verlaten had, nimmer teregt, terwijl BROUWER te Morlaix overleed, nadat het schip, waarmede hij was vertrokken, door Fransche kapers genomen en aldaar binnengebragt was.

Evenmin kwam er ooit iets teregt van den Raad van Politie JOHAN GODFRIED SULTZ, [2]) die, door MAURICIUS uit zijne betrekking ontslagen, naar Nederland was vertrokken, om zijne klagten daarover in te brengen.

Deze ongelukken werden natuurlijk èn door de betrekkingen van de zoogenaamde „slagtoffers van den despoot" èn door de gansche cabale geheel aan MAURICIUS geweten, en de vele beschuldigingen daaromtrent ingebragt, hoe ongegrond ook, schijnen in Nederland op de oningewijden eenen zeer ongunstigen indruk ten opzigte van MAURICIUS te hebben te weeg gebragt, dien hij echter door zijne opvolgende „berichten" wel weder heeft uitgewischt.

Zoo als bij dergelijke aanklagten gewoonlijk plaats heeft, had ook DUPLESSIS aan MAURICIUS eene groote mate van inhaligheid, schraapzucht en eigenbaat toegeschreven. MAURICIUS laat zich hierover op deze wijze uit: „Nooit

---

[1]) JAN PIETERSSE VISSER, een der hevigste cabalisten, was gehuwd met de weduwe van den Raad van politie J. L. WRIEDT, geboren CRAFFORT en eigenaresse van de plantages Ornamibo, Rorac en Jagersburg. Hij liet geene kinderen na, doch eene voordochter van zijne vrouw was getrouwd met den bovengenoemden GULDENSTEEDEN. Zijne weduwe huwde ten derdenmale met A. H. L. Baron VAN WANGENHEIM. (Zie *West-Indie*, II, blz. 33).

[2]) Hij was eigenaar van de plantage St. Eustatius aan de Suriname.

Digitized by Google

„is een aansienlijk amptenaar door 't gemeen geattaqueerd „geweest, of men heeft hem altijd beschuldigd dat hij zijn „beurs had gemaakt.„

In het 2e deel van het *Recueil* (blz. 309 en volg:) toont Mauricius op eene afdoende wijze, met cijfers aan, dat die beschuldiging geheel valsch is, en dat hij de meeste, hem als Gouverneur toekomende emolumenten aan anderen had afgestaan. Hij klaagt zeer over de aantijging van Duplessis, dat hij als Gouverneur aanzienlijke voordeelen zou hebben genoten, door het aannemen van geschenken voor bewezene diensten. Daar Duplessis geen enkel feit tot staving van die beschuldiging had aangegeven, vermeende Mauricius teregt, dat dit op zich zelf reeds als een bewijs voor hare onwaarheid moest worden aangenomen.

Naar zijne meening toch zouden Duplessis en de geheele *cabale*, waaronder zijn met alle geheimen bekende Secretaris Scherpingh, niet verzuimd hebben aanteekening te houden van het geringste geschenk, onder welken vorm ook, hem, Mauricius, gegeven, om dit bij eene beschuldiging als bewijs te kunnen bijbrengen. Overigens erkent Mauricius dat, naar men zeide, zijne voorgangers [1]) geschenken zouden hebben aangenomen, maar, voegt hij er bij: „Men zal mij niet qualijk neemen dat ik 't zeer hard „vind met de schulpen geworpen te worden, als anderen „mogelijk de oesters gegeeten hebben.„ [2])

---

[1]) Zoo verhaalt men dat een der Kommandeurs, gedurende zijn voorloopig bestuur, van eenen planter eene tentboot met 8 negers als roeijers, ten geschenke zou hebben aangenomen.

[2]) In zijn journaal vindt men opgeteekend dat de Directeur van eene nabij la Simplicité gelegene plantage, die de procuratie der „cabale" mede had onderteekend, te Paramaribo had verteld, hoe eene lading steenen, bestemd voor den opbouw van het fort Nieuw-Amsterdam, op last van Mauricius naar diens plantage la Simplicité was gebragt en gebezigd tot het opmetselen van de vleugels der molensluis.

Op het vernemen van dien laster verzoekt Mauricius een uitgelezen

Digitized by Google

Hij beweert in zijn berigt dat de moeijelijke en lastige betrekking van Gouverneur-Generaal van Suriname niet zoo voordeelig was, als DUPLESSIS dit op eene kwaadwillige wijze voorstelde. Ten bewijze hiervan geeft hij een overzigt van de voordeelen aan die betrekking verbonden. Daaruit blijkt, dat het vast tractement van den Gouverneur-Generaal toenmaals (1750) *f* 9000 's jaars bedroeg. Hiervan werd gedurende de *acht* eerste jaren, één vierde gedeelte, waarschijnlijk voor pensioen, [1]) gekort, zoodat hij jaarlijks slechts *f* 6750 ontving.

Bovendien waren aan de betrekking van Gouverneur-Generaal de volgende voordeelen verbonden:

1°. *De voordeelen der Secretarij.*

Voor onkosten der *Secretarij* werden aan den Gouverneur te goed gedaan *f* 300, terwijl hij nog gemiddeld *f* 2400 aan emolumenten trok.

Daarentegen moest door hem worden bekostigd:

1 eerste Secretaris [2])	à *f*	1200	en de tafel.
1 „ Klerk	à „	600	
1 tweede „	à „	300.	

---

gezelschap op zijne plantage en vraagt daarbij ook den gemelden Directeur, wien hij na het middagmaal verzocht om aan het gezelschap de bedoelde vleugels te willen aanwijzen. Tot zijne groote schande moest de Directeur toen verklaren dat hij een lasteraar was, daar de vleugels niet met steenen, maar met planken waren opgetrokken.

[1]) Na een langdurig verblijf in Suriname bekwam de Gouverneur-Generaal CROMMELIN in 1768 een pensioen van *f* 1500 's jaars. (Zie *West-Indie*, II, blz. 111.)

[2]) Dit was sedert 1745 JAN NEPVEU, terwijl E. C. SCHERPINGH Secretaris was van het Hof van Politie. De secretarijen der hoven waren toenmaals zeer slecht ingerigt, althans volgens de *verzoekpunten van redres* (art. XX—XXV).

In art. XXIII o. a. leest men: „Dat niemand ter Secretarije tot „Klerken mogen werden aangenoomen onder de 25 jaaren en tot co„piisten niet onder de 20 jaaren; alzoo de jongens die thans geëmploi„jeerd worden, meer om het speelen denken, dan om hun pligt. — „Item, dat geen jooden geëmploijeerd mogen worden ter Secretarije, „'t zij om te copieeren, 't zij om boodschappen te doen."

Digitized by Google

2e. 5 *percent van de West-Indische staatsschuld.*

In vroegere jaren moet dit belangrijk veel hebben bedragen, doch, volgens Mauricius, had dit van 1742 tot 1750, dus in 7 jaren, slechts opgebragt eene som van *f* 2054, of *f* 342 per jaar.

3e. *De handel der Indiaansche slaven.*

Vooral dit moet in vroegere jaren veel voordeel aan de Gouverneurs hebben gegeven, doch, volgens Mauricius, werden er in zijnen tijd zoo weinig Indiaansche slaven aangebragt, dat de kosten naauwlijks werden goed gemaakt.

4e. *Een vrij huis en tuin.*

Mauricius klaagt zeer over de onvruchtbaarheid van den Gouvernementstuin, volgens hem, uit „*louter schelpzand*" bestaande.

5e. *Vrije bediening door landsslaven.*

Over de bediening klaagt Mauricius zeer en zegt, dat hij nog slechter bediend werd in Suriname dan in Europa, „met 1 knecht en 2 meiden," niettegenstaande hij boven de slaven aan het Gouvernementshuis verbonden, nog 20 eigen slaven daarvoor in dienst had, „ want," zegt hij „één „Hollandsche meid doet meer werk dan *twaalf* slaven."

Te Hamburg daarentegen genoot Mauricius, naar zijne opgave, *f* 6000 vast tractement, eene personeele toelage van *f* 1200, jaarlijks gemiddeld *f* 1200 van de O. I. Kompagnie voor zijne bemoeijingen ter bescherming van den handel, terwijl hij eindelijk nog „jaarlijks een geschenk „van heerlijke Rijnwijn van de Regeering van Hamburg," ontving.

Mauricius vermeent op grond van het een en ander, dat de betrekking van Minister te Hamburg, bij de goedkoope leefwijze aldaar, voordeeliger was dan de lastige en moeijelijke landvoogdij in Suriname, hoewel hij zich bij zijn vertrek derwaarts zeer veel daarvan had voorgesteld.

Digitized by Google

Ook werd aan MAURICIUS ten laste gelegd, dat hij zich buitengewoon veel aanmatigde, welke bewering gestaafd werd door eene opgaaf van de publicatien en notificatien door hem, als Gouverneur, zonder de Raden van Politie uitgevaardigd.

MAURICIUS verdedigde zich hierop voldoende, en door de Commissarissen werd dan ook, als antwoord op het tweede artikel der verzoekpunten van het redres, waarin deze zelfde klagt was vervat, vastgesteld; „dat aan den Gouver„neur de magt werd gelaaten om afzonderlijk Placaaten te „publiceeren, conform de Resolutien van Hun Hoog Mog., „van den 8en Junij 1740 en 17en Julij 1747.„

Als andere bewijzen van de zucht van MAURICIUS om zich meer aan te matigen dan hem toekwam, werd aangevoerd, dat hij eene ridderorde, de zoogenaamde *Maurits-ridderorde*, ingesteld, en zich den titel van *Excellentie* aangematigd zou hebben.

Uit zijne berigten blijkt, dat de instelling der Maurits-ridders zich tot het volgende bepaalde.

Eenige rijke jongelieden hadden zich in 1743 vereenigd om den Gouverneur op zijnen geboortedag te verrassen door het uitvoeren van een carrousel op het plein voor het Gouvernementshuis, ten einde daarna den Gouverneur in optogt als eerewacht te begeleiden naar een te zijner eer aangerigt feest. Aan het hoofd van deze ruiters, die, ten getale van 24, onderscheiden waren door roode montering-rokken en zilveren kruisen aan een blaauw lint, bevond zich als Kapitein HERMAN NICOLAAS VAN DE SCHEPPER, [1]) eenige zoon van den voormaligen Gouverneur,

---

[1]) Hij was in 1736 als vaandrig met zijnen vader in Suriname gekomen, en werd nog in dat jaar Adjudant van den Gouverneur RAIJE en later Vendumeester. Na zijn huwelijk met de rijke weduwe VAN

Digitized by Google

terwijl de oudste zoon van MAURICIUS, PIETER, als vaandrig fungeerde.

VAN DE SCHEPPER was, zoo als uit het *Recueil* blijkt, een buitengewoon edelmoedig en joviaal, doch tevens zeer ruw mensch, die in de meeste der voorvallende twisten was betrokken en voor wien zich de deuren van de gevangenis in het fort Zeelandia (toen reeds binnenfort genoemd) menigwerf ontsloten.

Deze VAN DE SCHEPPER voorzag na elke oefening, de geheele onder zijne bevelen geplaatste eerewacht of zoogenaamde „*bende Mauritsridders*," zoo ruimschoots van wijnen en andere ververschingen, dat nagenoeg elke exercitie met eene zwelgerij in de toen te Paramaribo bloeijende herberg van MIDDELHOF, [1]) eindigde. Hoe ruw het in die herberg toeging blijkt uit de menigte stokslagen en degensteken, die aldaar vielen en gewisseld werden, meestal ten gevolge van twist onder het geliefkoosd spel van „bluffen of pogchen." VAN DE SCHEPPER was daarbij steeds de persoon, die als verdediger van MAURICIUS eñ diens goeden naam, geene gelegenheid ongebruikt liet, om een der cabalisten te bemoeijelijken of op den „deegen te eijschen." De volgende anecdote door MAURICIUS medegedeeld, kan daarvan een bewijs leveren.

Eens dat VAN DE SCHEPPER, wegens vechterij in dronkenschap, voor eenige dagen in het binnenfort was gehuisvest, had hij den wachthebbenden officier weten over te halen,

---

VHEELEN, geboren VAN DER MEULEN, vroeg hij zijn ontslag, doch hij scheidde reeds in 1744 van zijne vrouw. Zijne beide zusters waren gehuwd met de gebroeders PATER, zoo als boven gezegd, de rijkste ingezetenen der kolonie. (Zie *West-Indie*, II, blz. 30.)

[1]) Er waren toen te Paramaribo twee herbergen, die van MIDDELHOF in de Gravenstraat voor de aanzienlijken en die van VALK voor de tweede klasse van ingezetenen.

Digitized by Google

om een van zijn huis ontboden souper in zijne gevangenis te komen gebruiken. Eene vreesselijke zwelgpartij werd dáár aangelegd en de wachthebbende Officier, door den wijn bevangen, ging, gearmd met zijnen gevangene, door de stad wandelen, waarop VAN DE SCHEPPER onder het uitgalmen van de vreesselijkste bedreigingen tegen de cabalisten, ieder dien hij ontmoette wilde doorsteken, omdat hij, naar zijne meening, niet genoeg met MAURICIUS was ingenomen.

Toen de eerewacht, op het voorbeeld van hunnen aanvoerder, de partij van den Gouverneur trok, was de cabale natuurlijk zeer tegen die „bende ridders” ingenomen.

Slechts zeer kort heeft deze vertooning geduurd, want den 6en November 1745 ontbond MAURICIUS, om aan voortdurende aanmerkingen een eind te maken, deze instelling definitief.

Over het aanmatigen van den titel van *Excellentie*, schreef MAURICIUS den 25en November 1748: „In mijn ampt „en caracter zou het een belagchelijke humiliteit zijn, de „titels of praeeminentien, die ik er bij gevonden heb, te „willen altereren. Ik moet hetzelfde zeggen van den titel „van *Excellentie*, die apparentelijk bij den Engelsche tijd „gebruikelijk geweest zijnde, hier alzoo gebleeven is. Zelfs „konden Uw Hoog Mogende zien uit de Joodsche privilegien, „bij *Carilho*, sub nº. 10 geproduceerd, dat bij den Zeeuwschen „tijd, de Gouverneur getiteld wierd met den titel van *Soe-„verein.* [1]) Ik heb ten minsten den titel van Excellentie bij „mijn aankomst zoo gevonden, en schoon ik wel weet, dat „ik *la plus pitoyable Excellence de l'univers* ben, sou 't „echter een zeer qualijk geplaceerde modestie van mij ge-

---

[1]) Zie het *Recueil*, II, blz. 135, § 7 en 8, idm. IIIe deel, blz. 28 bijl. nº. 10 en *Essai historique*, IIe deel, bl. 131, waar den Gouverneur LICHTENBERG de titel wordt gegeven van *Soeverein der provintie van Suriname.*

Digitized by Google

„weest zijn, daarover façons te maaken, behalven dat ik „ook dien titel niet geheel ongewoon ben, dewijl men in „Duitsland de Ministers ook al ligt een *Excellentie* naar 't „hoofd werpt. Alleen heeft het mij mishaagd, dat men in „'t Amsterdams boekje dien titel ook geintroduceerd heeft, „hetwelk een nieuwigheid is, en ik neem de vrijheid tot „Uw Hoog Mog. speculatie hier sub n°. 36 te annexeeren „een copie van den brief, dien ik aan den Boekverkooper „Bos daarover geschreven heb."

Op blz. 146 van het IIe deel van het *Recueil* vindt men dezen brief onder n°. 36. Hij luidt aldus;

„*Aan den Boekverkooper* Bos.

„ *Mijnheer!*

„Bij sommigen is bij gebrek van occupatie en discours, „reflexie gevallen op de verandering in uw Heerenboekje [1]) „gemaakt, in den titel van den Gouverneur van Suriname.

„Ik verklaare en betuige daaraan geen deel te hebben, „zijnde de lijst indien se uw van alhier is toegesonden, „buiten mijne kennisse opgemaakt. Immers so ik se gesien „had, sou ik den naam van den keurmeester van 't beestiaal, „die mijn eigen huisdienaar is, niet verkeerd hebben opge„geven, zijnde deszelfs naam niet Hendrik Philips, maar „Philip Eckhart. Ik betuige te gelijk, dat UEd. mij „plaisier zult doen van den titel van *Excellentie* weder te „reduceren op dien van WelEdelGestrenge. Sijnde zeer wel „te vreede met dien titel, dien ik, eer ik hier Gouverneur „was of dacht te worden, twee en twintig jaaren lang

---

[1]) Werkelijk komt in het Heerenboekje van 1747 voor het eerst de titel van Excellentie voor; in vroegere en latere jaargangen is de Gouverneur als „WelEdelGestrenge Heer" betiteld.

Digitized by Google

„gedraagen heb, eerst als Pensionaris en naderhand als „Resident en Minister van den Staat. Echter moet ik tot „verschooning van den opsteller der lijst, wie 't ook zijn „mag hier bij voegen, dat de titel van *Excellentie* alhier „altoos, zelfs toen de colonie nog zeer gering was, aan de „Gouverneurs door de inwoonders is gegeven geweest. De „reden is ook seer natuurlijk, dewijl de colonie van geen „Hollanders is aangelegd, maar van de Engelschen over„genoomen. Men heeft dus bij de overneeming dien titel „also gevonden en behouden.

„Ik verblijve met ijver en achting,

„*Mijnheer!*

„PARAMARIBO, „10 *Januarij* 1748.

UED. ootmoedige Dienaar, (*w. g.*) J. J. MAURICIUS."

In 1744 was men in Suriname dagelijks de tijding wachtende van het uitbreken van den oorlog met Frankrijk. In Junij van dat jaar had MAURICIUS met den meesten ijver alles in persoon geregeld, om met alle beschikbare middelen eenen vijandelijken aanval af te weren. Zoo leest men in zijn journaal, dat hij, — in overleg met den ouden blinden Heer TOURTON,[1]) die in 1712, bij den aanval van CASSARD, alle plannen van verdediging had gemaakt, — een alarmreglement had vastgesteld, daar de Heer CHAMBRIER onwillig en onbekwaam was om hem in iets te helpen.

Den 28en Julij ontving MAURICIUS eenen brief van den

[1]) JOHAN TOURTON, in 1701, Directeur der Societeit van Suriname, was naar de kolonie vertrokken, alwaar hij aanlegger was van de plantage *Tourtonne*. Zijn zoon JEAN ANDRÉ TOURTON werd in December 1745 Raad van Politie.

Digitized by Google

beroemden Franschen reiziger DE LA CONDAMINE, [1]) die sedert vijf maanden in Cayenne vruchteloos eene gelegenheid afwachtte, om naar Europa terug te keeren, en thans aan MAURICIUS de vergunning verzocht, om in Suriname te komen en van daar met een Hollandsch schip te vertrekken. De Gouverneur achtte het raadzaam, omtrent dit verzoek het advies van het Hof van Politie in te winnen, en teekende daarna in zijn journaal het volgende op:

„Na rijpe deliberatie, geconsidereert hebbende, 1° dat er „nog geen tijding is van oorlog tusschen Vrankrijk en den „Staat, 2° dat zelfs in een gedeclareerden oorlog derge„lijke politesses in gebruik zijn, 3° dat de weigering sou „konnen seer quaalijk opgenoomen en geinterpreteerd worden, „vooral zo de Chevalier een ongeluk kreeg, 4° dat dit een „seer extraordinair geval is, waarin de gansche savante en „commercieerende waereld belang neemd; is eenpaarig ver„staan, dat het niet behoord geweigerd te worden, mits de „noodige precautien neemende, dat hij hier zijnde, in huis „blijve (waartoe ik mijn huis geoffereerd heb) en niet uit„gaa, dan verzeld."

Zoodra DE LA CONDAMINE de tijding ontving, dat zijn verzoek werd ingewilligd, vertrok hij den 22en Augustus met eene sloep uit Cayenne en kwam in den avond van den 28en Augustus 1744 te Paramaribo aan. Hij maakte gebruik van het gastvrij aanbod van MAURICIUS en nam zijn intrek in het Gouvernementshuis. Over het onthaal van den Gou-

---

[1]) CHARLES MARIE DE LA CONDAMINE, lid der Fransche Akademie en Ridder der orde van St. Lazarus, den 28en Januarij 1701 te Parijs geboren, werd door het Fransche Gouvernement belast met eene wetenschappelijke zending naar Zuid-Amerika. Hij vertrok met twee andere geleerden in April 1735 uit Europa en kwam, na eene reis van 9 jaren, den 26en Februarij 1744 in Cayenne aan. (Zie over hem *West-Indie*, II, blz. 240.)

Digitized by Google

verneur en de vriendelijke en heusche wijze waarop hij door hem werd bejegend, was DE LA CONDAMINE zeer tevreden: wij lezen o. a. op blz. 209 van zijne reisbeschrijving [1]) „le „Gouverneur enchérit par les effets sur ses offres obli- „geantes.„

Reeds den 29^{en} Augustus maakte MAURICIUS een accoord met den Kapitein THOMAS VAN VEEN, om den Franschen reiziger met zijnen bediende voor de som van *f* 200 en *f* 100 voor de tafel, naar Europa over te voeren.

MAURICIUS gaf, gedurende het kort verblijf van den Ridder DE LA CONDAMINE te Paramaribo, een middagmaal aan de Raden van Politie en eenige andere voorname ingezetenen. Zoo behoorde ook tot de genoodigden de Raadfiskaal, Mr. JACOBUS VAN HALEWIJN VAN WERVEN, die, zoo als hierboven werd gezegd, in volgende jaren den Gouverneur openlijk vijandig werd.

Omtrent dat middagmaal, teekent MAURICIUS op blz. 132 van het 2de Deel van het *Recueil* dit aan: „Het is om te „toonen dat de Heer VAN WERVEN, reeds in die tijd„ (1744) „mijn bedekte vijand was. Ik erinnere mij tegen- „woordig, dat hij bij deselfde gelegenheid, bij mij eetende „met CONDAMINE, de raaden, *welke meest geen Fransch „verstonden*, zeer charitabel trachtte in 't denkbeeld te „brengen, *dat het* CONDAMINE *niet was*, *maar een andre „spion*, *die er zich voor uitgaf.„*

Den 2^{en} September woonde de reiziger op nieuw een feestmaal bij, dat door den Raad van politie FRANS LAURENS WRIEDT [2]) werd gegeven bij gelegenheid van het

---

[1]) *Relation abrégée d'un voyage fait dans l'interieur de l'Amerique Méridionale*, etc. Paris, 1745, in 8°.

[2]) Hij overleed den 16^{en} October 1744 in Suriname. Zijne weduwe hertrouwde, zoo als hierboven gezegd, eerst met JAN PIETERSSE VISSER, later met den Baron VAN WANGENHEIM. Zie nog *West-Indie*, II, blz. 167.

Digitized by Google

leggen van den eersten steen der Luthersche kerk te Paramaribo, dat op dien dag plaats had. De la Condamine ging nog dienzelfden avond aan boord, zoo als Mauricius in zijn journaal van dien dag meldt: "De Chevalier is "uitgeleid door mijn Adjudant (Lefèvre) [1]) en den Land-"meeter de Loncourt. Sijn Edele is hier maar tweemaal "met mij en mijn Adjudant uitgeweest en heeft niets ge-"sien dan de straaten van Paramaribo, hebbende ook dag "en nacht zoveel te doen gehad met de starren, dat hij op "de aardsche saaken weinig reflexie zal hebben gemaakt. [2]) "Hij heeft hier geobserveerd, dat onse hoogte is op vijf "graaden en negen en veertig minuten. [3]) Ik heb Sijn "Ed. op reis versien van eenige wijn en provisie."

De la Condamine kwam na eene langdurige en zoowel door stormen als door bezoek van kapers, gevaarlijke reis, den 3en November 1744, behouden te Amsterdam aan.

Zes jaren daarna moest Mauricius zich over die aan eenen vreemden geleerde bewezene beleefdheid verdedigen,

---

[1]) Jean Ernst Lefèvre was in 1736 met den Kommandeur van de Schepper in Suriname gekomen en den 2en September 1737 tot vaandrig benoemd. Hij overleed den 25en Februarij 1749 als Adjudant van Mauricius.

[2]) Als eene tegenstelling van deze uitdrukking van Mauricius kunnen wij de volgende plaats uit zijn journaal aanhalen. „16 Januarij 1744. „Sedert eenige dagen heeft sich hier een commeet vertoond, doch de „menschen hebben hier *soveel met de aarde* te doen, dat sij geen tijd „hebben om op de Hemelsche verschijnselen te letten."

[3]) Volgens waarnemingen in December 1853, op den middag aan den artificieelen horizon gedaan, is de Noorderbreedte van den vlaggestok in het fort Zeelandia 5° 48′ 55″. De waarneming van de la Condamine in 1744 mag dus zeer naauwkeurig genoemd worden. Eene overlevering te Paramaribo gewaagt van eenen steen door de la Condamine vóór het gebouw van het Geregtshof geplaatst, ter plaatse van zijne waarneming, waarop tevens de windstreken naauwkeurig zouden zijn aangegeven. Het is ons niet mogen gelukken eenig spoor van dien gedenksteen te ontdekken.

Digitized by Google

daar ook dit door Duplessis als eene beschuldiging tegen hem werd aangevoerd.

Een' van de meest belangrijke aanklagten, zoowel door Duplessis als door anderen tegen Mauricius ingebragt, betrof het door hem geopperde en gedeeltelijk ten uitvoer gelegde plan, om, door het sluiten van eenen vrede met de Boschnegers of weggeloopen slaven, een einde te maken aan de sedert jaren met hen gevoerde oorlogen.

Vóór dat wij verder gaan, achten wij het niet ondienstig met een enkel woord te gewagen van den oorsprong en de strekking van die zoogenaamde *Boschneger-oorlogen*.

Reeds in de eerste tijden der vestiging van Europeanen in de kolonie Suriname, zoowel tijdens hare overgave aan de Hollanders door de Engelschen in 1667, als kort daarna, hadden enkele negerslaven de plantages verlaten, en zich in de nabij gelegene, nagenoeg ondoordringbare en met moerassen vervulde wouden gevestigd.

De eerste inwoners der kolonie hadden zeer veel te lijden van de vijandige aanvallen der Indianen van verschillende stammen, welke als oorspronkelijke bewoners van Guiana eene vestiging op hun grondgebied, wel niet hadden kunnen beletten, doch niettemin met wrevel aanschouwden.

De meergenoemde Gouverneur Cornelis van Aerssen van Sommelsdijck sloot in 1684, niet alléén met de verschillende Indianen van de stammen der Arrowakken, Caraïben en Warauws, maar ook met de toen reeds aan de Coppename gevestigde, en onder den naam van *Condie-negers* bekende wegloopers eenen vrede, waarbij allen als *vrije menschen* werden erkend, waartegen zij zich verbonden om met de Europeanen in vriendschap te leven.

Volgens verschillende geschiedschrijvers van Suriname zou de Gouverneur van Aerssen, ten einde de Indianen tot

Digitized by Google

den vrede te doen besluiten, genoodzaakt zijn geweest eene dochter van een' der Indiaansche opperhoofden tot vrouw te nemen, hetgeen echter slechts in zekere mate juist kan zijn, aangezien zijne echtgenoote in Nederland eerst vijf jaren na zijnen dood overleed. [1])

In de volgende woorden, getrokken uit aanteekeningen van den, als Gouverneur-Generaal in Suriname overledenen, meergenoemden JAN NEPVEU, vindt men deze zaak in haar waar daglicht voorgesteld. „Den Heere Gouverneur VAN „ZOMMELSDIJCK was genoodzaakt [2]) geweest bij het maaken „van die vreede een dogter van een der voornaamste uijlen „of opperhoofden der Indiaanen *op haare wijse tot sig te „neemen;* dat mensch was wel honderd jaaren oud gewor„den, sijnde nog geen 25 jaaren dood. Zij quam nu en „dan eens aan Paramaribo, logeerende dan bij Mevrouw laast „weduwe van Ds. DUVOYSIN, die zij dogter noemde, omdat „haar Ed. met den Heer Gouverneur DE CHEUSSES (die tot „het huijs van den Heere VAN ZOMMELSDIJCK behoorde) „getrouwt was geweest; daar heb ik haar gesien.„

Over het algemeen werden de bepalingen van dezen vrede door beide partijen zeer goed nageleefd en van lieverlede hadden de vijandelijkheden voor de beste verstandhouding plaats gemaakt. Daartoe had het meest bijgedragen de opvolger van den Gouverneur VAN AERSSEN, JAN VAN SCHARP-

---

[1]) MARGUERITE DUPUY DE St. ANDRÉ MONTBRUN, echtgenoote van CORNELIS VAN AERSSEN, volgde hem niet naar Suriname, maar bleef met hare 5 kinderen te 's Hage wonen. Hij werd vermoord in 1688; zij overleed in 1693.

[2]) Hetgeen van CORNELIS VAN AERSSEN VAN SOMMELSDIJCK wordt verhaald in de *Memoires inedits de* JEAN ROU, voormalig gouverneur zijner kinderen, doet vermoeden, dat hij wel zonder eenigen dwang, enkel uit eigen beweging, een jong Indiaansch meisje, zoo als de Heer NEPVEU zegt, op „*haare wijse,*" of als concubine zal hebben bij zich genomen. VAN AERSSEN was althans de man niet om zich te laten dwingen tot iets dat niet geheel in zijne bedoeling lag. Zie t. a. p. I, blz. 189.

Digitized by Google

HUISEN, die sedert zijne jeugd in Suriname was gevestigd geweest en er zich bijzonder op had toegelegd om met de Indianen om te gaan. De talen der verschillende Indiaansche stammen sprak [1]) hij vloeijend.

Bij den noodlottigen aanval, in 1712 door de Franschen onder den Admiraal CASSARD, tegen Suriname ondernomen, hadden vele eigenaars van plantages, vooral Israëlieten, den ongelukkigen inval van hunne slaven in het bosch te doen trekken, om te voorkomen, dat de Franschen hen zouden wegvoeren.

Toen echter, na het vertrek der Franschen, de negers door de eigenaars tot den arbeid teruggeroepen werden, hadden zij reeds het genot der vrijheid leeren kennen en weigerden zij aan dien last te voldoen. Zij vereenigden zich daarentegen met de vroegere wegloopers, terwijl hun aantal door nieuwe vlugtelingen voortdurend aangroeide.

Voor eenigen was vrijheidsliefde, voor anderen luiheid, voor nog anderen vrees voor straf, voor velen echter ook onregtvaardige behandeling met of zonder voorkennis der eigenaars, of ook wel door dezen zelve hun aangedaan, de drijfveer tot de vlugt in de bosschen. Bij voorkeur zochten zij aldaar die plaatsen uit, waar zij door een ondoordringbaar gewas van stekelplanten beschut en veelal geheel door moerassen omgeven waren. Toen hun meer en meer toenemend getal de kolonisten begon te verontrusten en zij zelfs rooftogten tegen afgezonderde plantages ondernamen, werden er militairen tegen hen uitgezonden en prijzen voor het opvangen uitgeloofd.

De weggeloopen negers trokken daarop verder in de bosschen terug, waar zij, op soortgelijke plaatsen als hierboven beschreven, dorpen aanlegden, die zij op allerlei wijzen tegen eene overvalling trachtten te dekken.

Zoo sloegen zij, onder anderen, op de meest toegankelijke

[1]) Deze bijzonderheid is mede aan de voormelde aanteekeningen van den Gouverneur NEPVEU ontleend.

Digitized by Google

plaatsen in de moerassen, die hunne dorpen omringden, palen van hard hout in den grond, waarvan de scherpe punten even onder water bleven. Ook maakten zij kuilen, die zij, even als de in Europa bekende *wolfskuilen*, zorgvuldig overdekten.

Uit deze schuilplaatsen verontrustten zij de kolonie voortdurend, overvielen de afgelegene plantages, vermoordden de eigenaars of Directeuren die zij haatten, verbrandden de gebouwen en voerden veelal de negers, die zich niet vrijwillig aan hen aansloten, met geweld mede, als wanneer deze als slaven aan het werk werden gesteld. Vooral roofden zij vrouwen.

Op vele plantages, waar de negers hunne meesters getrouw waren, verdedigden zij zich veelal zeer goed, en menigmaal werd geweld met geweld gekeerd.

Onder het bestuur van den Gouverneur Carel Emilius Hendrik de Cheusses, geschiedde dit ook, zoo als wij hiervoren hebben gezegd, op de groote, aan zijne vrouw, de weduwe Temming behoorende plantage Bergendaal aan de Boven-Suriname, waar toen suiker werd bereid.

Den 28en Junij 1730 hadden de aanvallers, veertig in getal, in het bosch verscholen het oogenblik afgewacht, dat de meeste slaven bezig waren met het gekapte suikerriet naar den molen te brengen, wanneer zij hunne houwers of kapmessen nederlegden. Na zich op het onverwachtst van deze wapenen en van een geweer te hebben meester gemaakt, vielen de wegloopers de ontwapende plantage-slaven aan, die, hoezeer zij zich met messen en rietstokken manmoedig verdedigden, eindelijk voor de overmagt moesten zwichten.

De aanvallers voerden vijf vrouwen mede, waarvan eene bij hare poging tot ontvlugting verdronk, terwijl eene andere zwaar gewond werd. Zoodra het gebeurde in den molen en in het woonhuis bekend werd, snelden alle aanwezige

Digitized by Google

blanken en de dáár werkzame negers te wapen, en vervolgden de wegloopers met dat gunstig gevolg, dat deze in allerijl op de vlugt gingen en de medegevoerde vrouwen achterlieten. Slechts één van de wegloopers viel in handen van de verwoede slaven, die hem onmiddellijk met de kolven van hunne geweren afmaakten. [1])

Aan de dappere verdedigers van Bergendaal werden tot belooning van hun manmoedig gedrag, eenige voorregten toegekend, die de negers van die plantage nog heden ten dage genieten.

Ten gevolge van deze aanhoudende aanvallen en plunderingen, — waardoor het leven en de eigendommen van velen zonder ophouden in gevaar werden gebragt, en zelfs de geheele kolonie met ondergang werd bedreigd, — zond men verscheidene militaire kommando's en ook patrouilles, uit burgers te zamengesteld, op hen af. Deze togten waren gewoonlijk, wanneer men de hulp van eenen gevangene miste, die, om zijn leven te redden, zijne kameraden verraadde, geheel vruchteloos. De soldaten doorkruisten in dat geval de bosschen en doorwaadden de moerassen onder onbeschrijfelijke ontberingen en moeijelijkheden, zonder eenen vijand te ontdekken of eene van hunne goedverholene schuilplaatsen te bereiken. Vele soldaten sneuvelden, minder door de wapens van hunne vijanden, dan ten gevolge van de ellende, die zij moesten doorstaan, waaruit heete koortsen ontstonden, die hare offers spoedig ten grave sleepten. Somwijlen kwamen zij ook door honger en dorst om. Dikwijls moesten zij uren lang en soms gedurende halve dagen door diepe moerassen waden, bij iederen voetstap tot aan de heupen in het moeras zakkende, en genoodzaakt de wapens en de ammunitie op het hoofd te dragen, ten einde

[1]) Meerdere bijzonderheden omtrent deze aangelegenheid vindt men vermeld in HARTSINCK, II, bln. 757 en 758.

Digitized by Google

ze voor nat te bewaren. Viel de nacht in, vóór dat zij eene drooge plaats hadden bereikt, dan waren zij verpligt de hangmatten boven het water of boven het moeras, aan boomen op te hangen, of wel den nacht door te brengen op een vlot, dat in allerijl uit nedergevelde boomstammen werd vervaardigd. [1])

Natuurlijk was er dan geen denken aan het ontsteken van vuur, om de kleederen te droogen of de spijzen te bereiden. Alle mondbehoeften, als ook de krijgsvoorraad, werden door medegenomen negerslaven op het hoofd gedragen.

Waren zij eindelijk door de moerassen heengekomen, dan moesten zij zich weder met veel moeite door doornstruiken en stekelpalmen eenen weg banen, waarbij zij niet alleen hunne kleederen verscheurden, maar zich ook niet zelden ernstige verwondingen toebragten. Hierbij kwam nog de vreesselijke plaag van de muskieten en van pijnlijk bijtende mieren. Somtijds gebeurde het, dat, terwijl zij tot onder de armen in het water en in het moeras waadden, door de steeds op hen loerende boschnegers, uit veilige schuilplaatsen op hen werd geschoten, zonder dat zij zich veel konden verweren, omdat zij, in het water staande, hunne eenmaal afgeschoten geweren niet weder konden laden. Op deze wijze werd eens in Augustus 1750, eene geheele afdeeling soldaten overvallen en vermoord.

Vermeende men in de nabijheid van eene vijandelijke nederzetting te zijn, dan mogt er geen vuur worden gemaakt om niet door den opstijgenden rook, noch op het wild worden geschoten om niet door den slag te worden verraden.

---

[1]) In het tijdschrift „*Jügendblatter*" van Dr. C. G. Bart, komen onder den titel, „*Briefe aus der Tropenwelt vom Planzenjäger an seine Kinder*," eenige opstellen voor, waarin vele schoone bijdragen tot de kennis van Suriname zijn opgezameld. Deze opstellen zijn in den vorm van 16 brieven, gedurende de jaren 1852 en 1853 uit Suriname geschreven. In den 10den brief vindt men eene zeer goede beschrijving van de Boschneger-oorlogen.

Digitized by Google

Was eindelijk een dorp ontdekt, dan moesten zij eerst nog de gevaren van het omringende moeras, van de scherpgepunte palen in het water en van de wolfskuilen op het land overwinnen, zoo zij al niet door den zich verbergenden vijand met een moordend vuur werden ontvangen. Geen wonder, dat de afgematte en dikwijls radelooze soldaten verbitterd waren tegen hen, die zij als de oorzaak van hunne ellende beschouwden, en dat er, indien zulk een dorp stormenderhand werd bemagtigd, wel eens noodelooze wreedheden werden gepleegd. De huizen van zulk een dorp werden dan in brand gestoken, de oogst vernield, de vruchtboomen omgekapt, — in één woord alles zooveel mogelijk onbruikbaar gemaakt.

In 1730 had men eenige dorpen ontdekt en veroverd. Men meende tegen de bij die gelegenheid gemaakte gevangenen niet streng genoèg te kunnen handelen, om zoodoende anderen af te schrikken hun voorbeeld te volgen. Zij werden bij een regterlijk vonnis, dat te Paramaribo werd voltrokken, tot eene min of meer pijnlijke doodstraf veroordeeld. De verontschuldiging voor zulke gestrengheid kan alléén worden gezocht in de algemeene geneigdheid die toen, (nagenoeg 130 jaren geleden) ook in Europa voor pijnlijke doodstraffen bestond, en het wezenlijke groote gevaar, waarmede de kolonie door de Boschnegers, — die reeds tot duizenden waren aangegroeid, — werd bedreigd. En werkelijk hadden de Boschnegers eenheid, moed, wapens, en vooral goede aanvoerders gehad, dan zouden zij hunnen wensch, den ondergang der kolonie, waarschijnlijk vervuld hebben gezien.

Die gestrengheid had evenwel, zoo als te denken viel, andere gevolgen dan men zich had voorgesteld. De Boschnegers, in plaats van afgeschrikt te zijn, vochten nu met veel meer verbittering. Zij overvielen de plantages nog even als vroeger, vermoordden de blanken en voerden de negers

Digitized by Google

mede. Wel is waar werden aanhoudend nieuwe togten tegen hen ondernomen, doch daardoor werd weinig goeds uitgerigt en slechts eene menigte menschenlevens en zeer veel geld opgeofferd. HARTSINCK zegt op blz. 768 van zijne *Beschrijving van Guiana*, dat men toen ter tijd de kosten van elken boschtogt op minstens honderd duizend gulden schatte.

Kort na zijne aankomst in de kolonie, had MAURICIUS zich genoodzaakt gezien eenige togten tegen de Boschnegers te doen ondernemen, die echter niet met het gewenschte gevolg afliepen. Met zijnen helderen blik had hij weldra ingezien dat er op die wijze noodeloos jaarlijks groote sommen werden besteed aan de boschtogten, aan de bezetting van vele buitenposten en aan andere middelen van beteugeling, die echter nog geenszins toereikend waren om de planters, inzonderheid op de afgelegene plantages, tegen de aanhoudende strooperijen en rooftogten der wegloopers te beveiligen. Daarom meende hij, dat het sluiten van eenen vrede met de Boschnegers, in navolging van hetgeen eenige jaren te voren (in 1739) met het beste gevolg door de Engelschen op Jamaica was beproefd, het eenige middel was om de kolonie op den duur tegen hunne aanvallen te beveiligen.

In het IVe deel van het *Recueil* (blz. 276 en volg:) vindt men de verantwoording van MAURICIUS, toen dit door hem geopperd denkbeeld later door zijne vijanden ook als eene beschuldiging tegen hem werd ingebragt.

Uit die, in vele opzigten voor de geschiedenis van Suriname belangrijke verantwoording [1]), blijkt, dat vóór MAURICIUS, buiten den door den Gouverneur VAN AERSSEN in 1684 gesloten vrede, reeds door de Gouverneurs MAHONIJ, C. E. H. DE CHEUSSES en RAIJE pogingen waren in het

---

[1]) Inzonderheid is merkwaardig eene daarbij medegedeelde officiele memorie, omtrent alle aanvallen en strooperijen, bedreven door de wegloopers van de vroegste tijden af. Zie *Recueil*, IV, blz. 252.

Digitized by Google

werk gesteld om vrede te sluiten. Inzonderheid blijkt uit eene attestatie, welke op verzoek van MAURICIUS door den Kapitein LOUIS GEORGE DE BOISGUIGNON werd afgegeven, dat er in Maart 1731 onder den Luitenant REIJNET [1]) eene expeditie door den Gouverneur C. E. H. DE CHEUSSES was uitgezonden met het doel om vrede te sluiten, doch dat de Boschnegers toen de gedane beloften niet vertrouwden.

Deze wijze van beëindiging der vijandelijkheden strookte echter geenszins met den toen algemeen in Suriname heerschenden geest, en MAURICIUS schrijft het daaraan toe, dat kort daarop, nog in hetzelfde jaar 1731, een aanslag werd gedaan op het leven van den overigens algemeen beminden Gouverneur CAREL EMILIUS HENDRIK DE CHEUSSES. [2])

Na rijp beraad deed MAURICIUS in het Hof van Politie een voorstel tot het aanwenden van pogingen, om vrede te sluiten, welk voorstel door verscheidene leden met de meeste heftigheid werd bestreden. Het gelukte MAURICIUS echter zijne denkbeelden bij de meerderheid ingang te doen vinden, en er werd besloten tot den maatregel over te gaan.

In September 1749 werd de Kapitein-Luitenant CAREL OTTO CREUTZ tot gemeld einde, met eene genoegzame magt en de noodige, door MAURICIUS zelf gestelde instructien [3]), afgezonden.

Het gelukte CREUTZ in December 1749, met den voornaamsten aanvoerder der aan de Saramacca gevestigde negers, ADOE genaamd, een vredesverdrag te sluiten. Daarbij werd hoofdzakelijk vastgesteld, dat de aldus bevredigde Boschnegers als vrije lieden zouden worden erkend, dat

---

[1]) JACOB FRANÇOIS REYNET, was de zoon van JACOB REYNET en van ANNA MAGDALENA DE RAIJNEVAL. Hij overleed den 8sten December 1743 als Kapitein te Paramaribo.

[2]) Zie *Recueil*, IV, blz. 252.

[3]) Deze instructien komen voor in HARTSINCK, II, blz. 768 en volg.

Digitized by Google

hun jaarlijks geschenken zouden worden gegeven en dat hun werd toegestaan om van tijd tot tijd in bepaalden getale, de stad te bezoeken. Daarentegen zouden zij, van hunnen kant, geene weggeloopen plantage-slaven bij zich opnemen, maar integendeel degenen, die zij konden opvangen, getrouwelijk uitleveren.

Omtrent deze negers van Saramacca, teekent MAURICIUS op blz. 564 van het tweede deel van zijnen *Onledigen ouderdom* dit aan: „De negers van Sarameca zijn nog „afkomstig van weggeloopen' slaven ten tijde der Engel„schen. Zij zijn meest in 't bosch gebooren, en in 1749 „waaren er zeer weinige die ooit een blanken gezien had„den. Zij woonen 17 dagreizen diep in 't land, daar de „lucht gezond is, en daar men genoegzaam vrij is van alle „de plaagen, waarvan de benedenlanden aan de zee onder„wurpen zijn. Zij hebben daar groote kostvelden, overvloed „van vee en van alles wat zij noodig hebben. Zij begrijpen „zelf dat het voor hun eigen belang en rust goed is om „met ons in vrede te zijn. De ondervinding heeft nu de „oprechtheid van hunne gevoelens getoond. Zij hadden „reden om te denken dat die vrede een strik was geweest, „om hen onverhoeds te verdelgen. Echter zijn zij bereid „geweest om ze weer op nieuws te herstellen."

Door de vele tegenkanting en den kwaden wil der vijanden van MAURICIUS, die het voor eene schande rekenden op zoodanigen voet vrede te sluiten met zulk „gespuis," — zoo als zij de Boschnegers noemden, — werd die eerste vrede kort daarop verbroken. [1])

---

[1]) Een onpartijdig tijdgenoot van MAURICIUS, teekent daarover dit aan: „Maar veele Raaden en planters stelden zich tegen het sluiten „van vrede en verwekten hevige twisten; waardoor de zaak bleef stee„ken; ja zelfs oordeelden eenigen de gemaakte vrede met de Sarame-

Digitized by Google

Dit viel in Augustus 1750 voor, toen de Heer Picolet, met eenige blanken en 20 negers als lastdragers, voor de eerste maal met het overbrengen der geschenken aan de bevredigde Boschnegers onder Adoe werd belast.

Een andere aanvoerder der Boschnegers, Samsam genaamd, waarschijnlijk door kwaadwilligen opgestookt, overviel de gezanten, plunderde hen en vermoordde daarna allen in éénen nacht.

Adoe en zijne ondergeschikten, meenende dat zij bedrogen waren, toen de geschenken niet op den bepaalden tijd aankwamen, begonnen de vijandelijkheden op nieuw. Toen dit bekend werd, bleven de vijanden van Mauricius niet achterlijk om hem alleen de schuld van die tegenspoeden te wijten en ofschoon later bleek, dat juist het sluiten van vrede het eenige middel was om een einde aan den oorlog te maken, werd Mauricius toen algemeen van hoofdigheid, ja zelfs van verraad beschuldigd.

Zoo leest men in het XLIX[e] artikel der voormelde verzoekpunten van redres:

„Dat de geprojecteerde vrede met onze weggeloopene „slaaven, zich ophoudende aan de Rivier Sarameca, als zeer „pernicieus en ruineus voor de colonie mag verklaard wor- „den nul en van geen waarde, neen maar, dat alle moge- „lijke middelen mogen werden aangewend om dat gespuis, „zoveel doenlijk, te vervolgen, vernielen of verjaagen, zo- „daanig dat men daarvoor niet meer te vreezen kan hebben,

---

„caanen als zeer schadelijk en bederflijk voor de colonie, niet nalaatende „dieswegen veel misnoegdheid te toonen.

„Deeze tweespalt tusschen de Gouverneur Mauricius en den Raad, „was oorzaak dat de gemelde gemaakte vrede met de Saramecaanen „werd verbrooken; wijl onder die negers een gerucht verspreid werd, „dat de blanken hen door een gewaande vrede zochten te misleiden en „hen onverwacht op het lijf te vallen.” Zie Hartsinck, II, blz. 777.

Digitized by Google

„en voorts dat de Edele Societeit geconstringeerd mag „werden, alle ten minsten drie vierde van de onkosten „daar toe te fourneeren, en te draagen.„

Het duurde toen nog tien jaren, alvorens in October 1761, onder den Gouverneur-Generaal WIGBOLD CROMMELIN, de vrede werkelijk tot stand kwam, doch MAURICIUS mogt het nog beleven, dat hij daardoor openlijk geheel en al geregtvaardigd werd. [1]) De voorwaarden toch waren nagenoeg gelijk aan de reeds vermelde, terwijl ook de geschenken weder onderweg werden geroofd, zonder dat echter de vrede met ADOE daardoor werd verbroken.

In het eerste deel van zijnen *Onledigen ouderdom*, [2]) vergelijkt MAURICIUS de Surinaamsche boschtogten bij de oorlogen tusschen de Romeinen en de Germanen, vooral wat betreft de daarmede gepaard gaande moeijelijkheden. Deze vergelijking komt belangrijk genoeg voor om hier te worden medegedeeld.

„Mijn Surinaamsche gebeurtenis heeft gerucht genoeg in „de waereld gemaakt, om den leezer te erinneren, dat ik „van deese moeijelijkheden een levendig denkbeeld heb, „dewijl ze eeven dezelfde zijn, als die ik zelf in de tochten, „die onder mijn beleid tegen de weggeloopene slaaven in „America gedaan zijn, ondervonden heb. — Deze gelijkenis „met weggeloopene slaaven schijnt wat haatelijk: doch het „is hetzelfde spel met de vrije Indianen in andere plaatsen „van America. Verder blank, rood of zwart, 't zijn men„schen, en de Koromantiensche negers behoeven voor geen' „blanken te wijken in moed, standvastige dapperheid en „vooral in verachting van den dood, dewijl zij een vast

---

[1]) Zie het daarop door den Heer VAN KRUININGEN vervaardigd klinkdicht op blz. 204 van het *Besluit der Dichtlievende uitspanningen*.

[2]) Zie *Onledige ouderdom*, eerste deel, blz. 284, § 9 en § 12.

Digitized by Google

„overgeloof hebben, dat zij in hun vaderland weder zullen „opstaan, en van blanken gediend worden. Als men hen „met recht en maat kastijdt, verdraagen zij de straf met „gelaatenheijd: doch onrechtvaardig, wreeken zij zich, en „zoo zij geen' wraak oeffenen kunnen, dooden zij zich zelf. „Als zij ook door 't gerecht ter dood gebragt worden, sterven „zij mannelijk, en spotten dikwijls op 't rad. Doch hoe 't „zij, als men zich verweeren moet, 't zij tegen menschen, „of beesten komt geen point d'honneur te pas. Een recht „Politijk vervolgt zijn oogmerk ten beste van den Staat, „en rekent de glorie voor een enkel bijvoegsel. Quo minus „gloriam petit, eo magis illam assequitur. (Zie de verge„lijking van Cato met Cicero bij Sallustius, B. Cat. „p. 178 en Montesquieu, *Grandeur et décadence des* „*Romains*, p. 434). De Cimbren van Spartacus waaren ook „losgebrookene slaaven, en hun' ontvluchting was (zoo „men wil) onrechtvaardiger, omdat zij in een' wettigen „oorlog voor de vuist gevangen waaren.

„Ik heb de moeijelijkheden van eenen boschtogt in Suri„name in mijn *Gezang op zee* kort afgeschilderd: en ik „acht noodig een uittreksel van 't zelve hieronder te plaat„sen; of 't eindelijk moogelijk was daarvan een begrip te „geeven aan menschen, die zich van de bosschen in Ame„rika een' verbeelding maaken, als van den Haarlemmer„hout.

„Zoo men meer daarvan weeten wil, kan men mijn' „apologie (4e deel *Recueil*, blz. 215, § 28 enz.) leezen met „de bijlaagen, en die 't dan nog niet begrijpen wil, moet er „zelf de proef van gaan neemen.

„In mijn *Gezang op zee*, te vinden in 't besluit van „mijn' *Dichtlievende uitspanningen*, op blz. 156, heb ik „dit aldus beschreven:

Digitized by Google

„Misleide teekenaars! Gij kent het land hier niet,
„Hetgeen gij op de kaart, als open velden ziet,
„Zijn donk're wouden, digt met kreupelbosch bewassen,
„Doorsnêen met zwampen en afgrijslijke moerassen.
„Ziet, meet, hoe 't land in diepte en breedte is uitgestrekt,
„Zelfs, als ge al blindling in geluk een dorp ontdekt,
„Dan is 't nog ver van hen te dooden of te vangen.
„Zij sling'ren zich door bosch en ruigten, als de slangen,
„Daar gij niet volgen kunt. Het volk wordt krank en mort.
„De mondkost, die zoover op 't hoofd gedraagen wordt
„Door slaaven, en nog eerst den mond [1]) uit, door de baaren,
„Is achterom gevoerd met ponten en korjaaren,
„Begint te minderen. Gij vreest den regentijd,
„(Die als 't nat saisoen de wolken open splijt,
„De bergkruin overswelt, en meeren maakt van kreeken)
„En duizend zwarigheen, onmooglijk uit te spreecken.
„Dan ijlt gij weer naar huis: gelukkig! zo een' laag,
„Van neegers u op weg niet waarneemt uit een haag,
„Daar moet gij blind met een' onzigt'bren vijand kampen,
„Die u als eenden schiet, en kiffelt in de zwampen,
„Al rukte een leger van tien duizend man bijeen,
„De moed en 't krijgsbeleid van Cesar en Eugeen';
„Vondt hier zijn' arbeid om een' Hydra uit te roeijen,
„Die zelfs Alcides knods ontduiken zou in 't groeijen,
„Neen! als de dapperheid zo dikwijls 't oogmerk mist,
„Dan neemt het staatsvernuft zijn' toevlugt tot de list.
„Dus bleef de beste raad, met wijsheid hen te splitsen,
„Om met' er tijd den een' op d' andren aan te hitsen.

„Men kan 't mij dus ook niet qualijk duiden, zo 't aan

---

[1]) Mauricius bedoelt hier het omvaren uit de Suriname-rivier, langs de zeekust naar de Saramacca. Het kanaal van Saramacca was toen niet gegraven.

Digitized by Google

"mij meer oplettenheid geeft, dan aan een' ander', wanneer "ik in de oude Historie plaatsen vindt, die op 't geen ik "zelf ondervonden heb, toepasselijk zijn, waarvan men zelfs "zonder die ondervinding geen klaar begrip kan hebben. "Echter moet ik er bij waarschuwen dat de zwaarigheden; "die de Romeinen in Germanië vonden, nog grooter zijn "in Amerika.

"I. In Germanië waren nog hier en daar korenlanden, "en Caesar hadt paarden. In de Surinaamsche bosschen is "niets, dat voor een' blanken eetbaar is, en men kan er "geen paarden in gebruiken. Al de kost moet door slaaven "op 't hoofd nagedraagen worden en bederft ligt door de "hitte. Nog hangt alles geheel af van de trouwheid van "die slaaven, die van alle plantaadjen saamengeraapt zijn, "en gemeenlijk zulke, die de eigenaars of Directeurs van "de plantaadje garen quijt zijn. Dus is ook gemeenlijk 't "einde van alle tochten, dat men bij gebrek aan kost moet "terugkeeren.

"II. De Europeesche bosschen zijn zo bewassen, doornig "en akelig niet als in Amerika. In de laatste kan men dik- "wijls geen' twintig voeten van zich afzien, en om er door "te trekken, moet men slaaven voor zich hebben, die een "pad openkappen op 't kompas.

"III. Aan deeze bosschen is ook geen einde, beslaande "de gansche lengte van *'t vaste land* van Amerika.

"Ik acht nodig dit te zeggen, *omdat ik onkundigen heb "gevonden*, *die meenen*, *dat Suriname een eiland was.* "Echter praaten zulken al mede, en schreeuwen zomtijds "het hoogste. De plantaadjen (die niet dan aan de rivier "kunnen zijn, om valling van water te hebben) liggen van "achteren open (hier kan men recht toepassen de beschrij- "ving van Ovidius, *Trist*: III, blz. 55, die net een inval "der wegloopers afschildert) aan dit wilde bosch, 't welk

Digitized by Google

„voor de neegers een bolwerk tegen ons is, doch niet voor „ons tegen hen.

„IV. De Romeinen klaagden, dat zij 't Duitsche klimaat „niet verdraagen konden, moogelijk zonder reden. Doch in „'t *zuidelijk* Amerika is 't zeker, dat een blanke, en „vooral een nieuwkomer, in de groote hitte zwak en mag„teloos is. Voeg hierbij de landplaagen en vooral die van de „*moskieten*, *mompieren*, *chiques* [1]) enz., vooral in de bosschen.

„Ik heb gezegd *zuidelijk* Amerika, want in *Noord*-„Amerika, waar de Engelsche colonien liggen, is 't klimaat „zoo draagelijk, dat de blanken daar zelf hun' landen be„bouwen en bewerken kunnen. Moogelijk zijn de bosschen „daar ook zo digt, en ontoegankelijk niet.

„V. De zwarigheid van 't waarnemen der saisoenen is „in Suriname vrij wat sterker, dan die wij van Germanië „gezien hebben. Men kan in de bosschen niet indringen, „dan in den droogen tijd, en, zo men (naar den letter) „niet verdrinken wil, moet men oppassen om voor den „regentijd terug te keeren; waarop de boschnegers hun' „rekening maaken. In 't kort, men kan van dit alles niet „oordeelen, zonder 't zelf te zien.„

Zoo als hier boven reeds is opgemerkt, was de zoogenaamde „negotie van Indiaansche of roode slaven,„ een voordeel aan de betrekking van Gouverneur van Suriname verbonden. Daarvoor hadden de Gouverneurs zoogenaamde „zwervers,„ in hunne dienst, die de bovenlanden, inzonderheid aan de rivieren Coppename, Waijombo en Corantijn, doorreisden en van de met ons bevriende Indiaansche stammen de door hen gemaakte krijgsgevangenen opkochten, meestal in ruiling tegen blaauw katoen (salemporis), kralen,

---

[1]) *Moskieten* of muggen, *mompieren* (*Simulium Latr:*) eene andere soort van kleine muggen en *chiques* of *sika's* (*Pulex penetrans L.*); allen lastige insecten.

Digitized by Google

ijzerwaren, of sterken drank. Deze roode slaven werden dan in de stad gebragt, door eenen tolk onderzocht of zij ook behoorden tot eene met ons bevriende natie, en in het tegengesteld geval, namens den Gouverneur verkocht aan de ingezetenen, die hen meestal als huisbedienden of jagers gebruikten.

Mauricius teekent, zoo als boven is gezegd, aan, dat gedurende zijn bestuur zoo weinig Indiaansche slaven werden aangebragt, dat hij naauwelijks de kosten uit den verkoop kon dekken. Hij schrijft dit daaraan toe, dat de nog niet bevredigde natiën der *Accouri's*, *Tajira's*, *Brouhakan's* en *Piannocotau's*, die allen zeer ver in de binnenlanden woonden, zich hoe langer zoo zuidelijker terugtrokken en elke gemeenschap niet alleen met de Europeanen, maar ook met de bevredigde Indianen en weggeloopen negers, zorgvuldig vermeden.

Mauricius werd ook wegens deze „negotie van roode „slaven," door zijne tegenstanders van willekeur beschuldigd. Daartoe gaf onder anderen het volgende voorval aanleiding.

Er bevond zich toenmaals op de plantage Nieuw-Timotibo, gelegen aan de Perica, een neger Quassie genaamd, die, geboren aan de kust van Guinea, doch zeer jong in Suriname aangebragt, zich daar bijzonder had toegelegd op de kennis van het land en zijne voortbrengselen, inzonderheid van de geneeskracht der in Guiana's bosschen voorkomende planten. Algemeen werd deze Quassie voor eenen toovenaar (loekoeman) gehouden, en bij ziekten, vergiftigingen en diefstallen werd Quassie meestal met goed gevolg, niet alleen door de negers, maar zelfs door de aanzienlijkste ingezetenen der kolonie geraadpleegd. [1])

---

[1]) Wij vinden aangeteekend dat de fiskaal als hoofd der politie menigmaal de hulp van Quassie had ingeroepen om op het spoor te komen van misdadigers, vooral bij voorvallen van vergiftiging.

Digitized by Google

Menigwerf had QUASSIE den aanval voorspeld, door de Boschnegers op de eene of andere plantage gedaan en dien ook wel aan het hoofd der negers afgeslagen.

Als gids bij boschtogten had hij ook dikwijls goede diensten bewezen, zóó zelfs dat hij in 1730 door den Raad van Politie JAN VAN SANDICK begiftigd werd met eene gouden borstplaat, waarop de woorden, „QUASSIE *trouw „aan de blanken*,„ te lezen waren.

In 1730 ontdekte QUASSIE op een van die togten de geneeskracht van het thans nog in gebruik zijnde en naar hem genoemde QUASSIE-*bitter* (Quassia amara. Lin.) Van deze plant, die sedert algemeen in Suriname als geneesmiddel werd aangewend, bragt de in die kolonie gevestigde Heer C. G. DAHLBERG, [1]) terwijl hij in 1761 eene reis deed naar zijn vaderland, Zweden, een monster aan den beroemden LINNAEUS, die er eene verhandeling over schreef en er den wetenschappelijken naam *Quassi amara* aan gaf.

In 1743 werd QUASSIE door MAURICIUS in huur genomen voor de Mineraal-kompagnie, die zich toen ter tijd, doch met weinig goed gevolg, met het zoeken naar mineralen bezig hield.

In November 1743 kwam QUASSIE van eene onderzoekingsreis in de rivier de Coppename terug en bragt bij die gelegenheid twee roode slaven mede, die, na gehouden onderzoek, werden verklaard te behooren tot den niet-bevredigden stam der *Brouhahan's* en die dus namens den Gouverneur verkocht werden. DUPLESSIS beweerde later, dat deze slaven zouden behoord hebben tot den bevredigden stam der *Caraïben*, en dat het gebeurde zoodanig misnoegen

---

[1]) Zie STEDMAN'S *Reize*, IVe deel, blz. 2 en 3. *Recueil*, I, blz. 255 en *West-Indie*, II, blz. 184.

Digitized by Google

onder dat volk had doen ontstaan, dat men ook van die zijde vijandelijkheden kon verwachten.

MAURICIUS doet bij zijne verantwoording op de meest afdoende wijze uitkomen, hoe ongegrond deze aantijging van DUPLESSIS was, en hoe lasterlijk daarbij nog was ingeweven de bedekte beschuldiging van door QUASSIE kruid en lood aan de Indianen te hebben doen verkoopen, iets dat toen ten strengste verboden was.

Uit die verantwoording van MAURICIUS blijkt, dat hij QUASSIE in Julij 1744 kocht van den Heer VAN ZUIJLEN VAN NIJEVELT te Rotterdam, eigenaar van Nieuw Timotibo, en dat hij hem meermalen zeer vertrouwde zendingen opdroeg, waarvan in het eerst het opsporen van erts voor de Mineraal-kompagnie, later het opzoeken van Indiaansche slaven, als het doel werd opgegeven. Het schijnt echter, dat MAURICIUS, die toen reeds het denkbeeld van het sluiten van vrede met de Boschnegers was toegedaan, in het geheim ook aan QUASSIE had opgedragen, om de mogelijkheid daarvan te onderzoeken en de zaak zoo veel doenlijk voor te bereiden.

Dat MAURICIUS veel vertrouwen in hem stelde blijkt onder anderen daaruit, dat hij hem had opgedragen om zijnen jongsten zoon ANDREAS te onderwijzen in de Neger-Engelsche, Caraïbische en Arrowaksche talen, die QUASSIE volkomen magtig was.

QUASSIE deed later, daartoe door den Gouverneur-Generaal NEPVEU in staat gesteld, eene reis naar Europa. Hij vertrok derwaarts in Februarij 1776, voorzien van aanbevelingsbrieven van den Gouverneur NEPVEU en van den Kolonel FOURGEOUD. [1]) Gedurende zijn verblijf in Holland

[1]) Zie STEDMAN, „*Reize in Suriname,*" IIe Deel, blz. 212. Men leest daar: „GRAMAN QUACY, was even uit Holland teruggekomen, „(25 Junij 1776) en bragt de tijding mede, dat er voornamelijk om

Digitized by Google

werd hij met onderscheiding behandeld en zelfs aan den Stadhouder voorgesteld.

Stedman geeft in zijne „*Reize naar Suriname*” het portret van Quassie, gekleed in eenen fraaijen met goud geborduurden rok, dien hij, tijdens zijn verblijf in Holland, van den Stadhouder had ontvangen. Verder deelt hij nog mede, dat Quassie, die reeds in 1712, tijdens den inval van Cassard, als trommelslager zou hebben gediend, in hoogen ouderdom te Paramaribo overleed, en dat hij eenige jaren voor zijnen dood melaatsch was geworden.

De laatste beschuldiging door Duplessis tegen Mauricius ingebragt, die van ongodsdienstigheid namelijk, schijnt den laatsten bijzonder ter harte te zijn gegaan. Den 28en Maart 1749 schreef hij hierover het volgende aan de Staten-Generaal: „De beschuldiging van ongodsdienstigheid „is, zegt Voltaire, op 't subject van Descartes, *de „laatste ressource der lasteraars*, gelijk Duplessis met „deese vuilaartige beschuldiging eindigt en kroond.... 'T is „mij zeer sensibel, in mijn oude dagen te moeten worden „afgeschildert als een ongodsdienstig mensch. Voor 't overige „zullen mijn vaarsen over de kruishistorie en andere werken „strekken tot een gedenkteeken van mijn sentimenten omtrent „de Religie, en sonder eenige gasconnade van bigotterie, durf „ik mij beroepen op 't getuigenis van alle mijne *predi„kanten*, zohier als te Hamburg, of zij in alle mijn woor„den en daaden ooit anders bespeurd hebben, dan een „standvastige zucht en liefde voor den godsdienst.”

Mauricius haalt hier het getuigenis van zijne predi-

„zijnentwille, een nieuwe wet gemaakt was, volgens welke *alle slaven „zes maanden* na hunne landing in Texel vrij zouden zijn; deeze tijd „kon, op verzoek van hunne heeren, tot op 12 maanden, maar op „geenerlei wijze langer uitgesteld worden.”

Digitized by Google

kanten aan, waarschijnlijk omdat DUPLESSIS ingewikkeld had gedoeld op de onaangenaamheden, gedurende het bestuur van MAURICIUS, in Suriname voorgevallen met den Waalschen Predikant DUVOISIN, waaromtrent wij naar het hierboven medegedeelde verwijzen, en met den Lutherschen leeraar JOHANNES PFAFF. [1]) Deze laatste was in October 1742 in de kolonie aangekomen om als eerste predikant der Luthersche gemeente te Paramaribo op te treden, doch reeds in 1743 brak er hevige verdeeldheid uit tusschen den predikant en de leden van den Kerkeraad, die zoo hoog liep, dat de vele, door MAURICIUS aangewende pogingen tot verzoening vruchteloos bleven en de predikdienst gestaakt werd.

Het huwelijk van PFAFF met de rijke weduwe THOURON [2]) werd in Augustus 1744 door den Kerkeraad gestuit, op grond van verzuim in de dienstvervulling en eerst later in Februarij 1745, na vele moeijelijkheden, voltrokken. Slechts wanneer hij met zijne rijke vrouw in onmin was, toonde hij zich genegen om de predikdienst waar te nemen, hetgeen het consistorie te Amsterdam aanleiding gaf hem den 9en November 1745 van zijn ambt te ontslaan. Zoo veel mogelijk maakte hij het den Kerkeraad nog lastig, daar hij halsstarrig bleef weigeren de archieven der kerk over te geven, waaruit vele moeijelijkheden voortvloeiden. Toen PFAFF, na den dood van zijne rijke vrouw, in 1749 hertrouwde met de weduwe [3]) van den fiskaal HALEWIJN VAN WERVEN, den

[1]) Zie omtrent deze verdeeldheid en de vreemde handelwijze van PFAFF, blz. 164 en volgende van het 2e Deel van *West-Indie.*

[2]) Haar eerste man PIERRE THOURON was onder anderen eigenaar van de plantage Domburg aan de rivier Suriname.

[3]) M. E. DE LA RIVIÈRE, weduwe van den fiskaal VAN HALEWIJN VAN WERVEN, ondertrouwde den 11en Februarij 1749 te Paramaribo met Ds. PFAFF. Zij vertrokken weldra naar Europa en vestigden zich te 's Hage, alwaar

Digitized by Google

aartsvijand van MAURICIUS, behoorde ook hij onder des Gouverneurs hevige tegenstanders.

Uit het XXXI[e] artikel der *Verzoekpunten van redres* blijkt genoegzaam, dat althans hier de schuld niet aan MAURICIUS kan worden geweten. De cabalisten verzoeken toch daarbij aan de Commissarissen om te zorgen: "dat "aan den kerkenraad mag werden gerecommandeerd te zor-"gen, dat de Predikanten zich godvruchtig gedragen en "bijzonderlijk zich wachten van op den predikstoel of daar "buiten zich in te laaten in dispuuten, die tot ongeluk van "de colonie sedert lange hebben gedraafd.

"Geen proponenten den stoel te doen beklimmen, voor "dat men uit hunne attestatien zal onderricht zijn van hun "goed gedrag, wandel en handel."

In eene missive omtrent deze zaak, den 30[en] November 1751 door MAURICIUS geschreven, vindt men de volgende weinig bekende bijzonderheid opgeteekend.

Er schijnen namelijk toenmaals [1]) reeds verscheiden negerslaven in Suriname tot het Christendom overgegaan en gedoopt te zijn, waaronder met name wordt genoemd de Gouvernements-slaaf en kok BENJAMIN, terwijl, ten gebruike van de negers bij het godsdienstig onderwijs, "*de "vraagjes van* BORSTIUS" door den jongsten zoon van den Gouverneur, ANDREAS genaamd, in het Neger-Engelsch waren vertaald en gedrukt.

---

zij ook menige beschuldiging tegen MAURICIUS inbragten. Zij was eigenaresse van eenige plantages, o. a. van Sorgvliet aan de Beneden-Commewijne. PFAFF kwam in Februarij 1757 in Suriname terug.

[1]) Reeds in 1735 hadden zich zendelingen der Moravische Broedergemeente onder de Indianen gevestigd. In 1740 kwamen de eerste Moravische Broeders te Paramaribo wonen en den 21[en] Julij 1776 werd de eerste negerslaaf door hen gedoopt en tot ledemaat dier gemeente aangenomen. Zie onze *Beschrijving vau Suriname*, blz. 43.

Digitized by Google

Wij hebben getracht een overzigt te geven van de voornaamste klagten, door DUPLESSIS tegen MAURICIUS bij de Staten-Generaal ingediend.

De Algemeene Staten hadden deze zaak in de eerste plaats gesteld in handen van de Directeuren der Societeit van Suriname, ten einde daarop te berigten. In hen vond MAURICIUS eenen krachtigen steun, daar zij de beschuldigingen met verontwaardiging vernamen en zoo veel mogelijk wederlegden, onder voorbehoud van nadere verdediging, zoodra zij MAURICIUS zouden hebben gehoord. Op die wijze werden alle requesten van DUPLESSIS in handen van MAURICIUS gesteld, die daarop met eene onbegrijpelijke werkzaamheid en geestkracht opvolgend berigtte.

Uit een onpartijdig onderzoek van deze lijvige berigten blijkt ten duidelijkste, dat verreweg de meeste der beschuldigingen òf geheel bezijden de waarheid waren, òf dat de onschuldigste handelingen van MAURICIUS op eene boosaardige wijze verdraaid waren, ten einde als aantijgingen te kunnen dienen.

Hij schrijft dan ook te regt, in eene missive aan de Staten-Generaal van den 28en September 1748: „Onder de „klachten van DUPLESSIS zijn lasteringen van zoo laagen „en indigne soort, dat het aan een fatsoenlijk man zeer „bitter moet vallen, zig op zulke schandelijkheden (quae „nec fieri posse credendum est) te moeten defendeeren.”

Deze berigten komen allen in het *Recueil* voor en leveren het onmiskenbare bewijs van de buitengewone bekwaamheden van MAURICIUS, die zich onder al dat geschrijf en geklaag, ziek en afgemat, in eene zeer treurige gemoedsstemming bevond, zoo als dan ook duidelijk uit zijne journalen van dien tijd en uit zijn briefwisseling kan worden opgemerkt.

Zoo lezen wij in eene missive, die MAURICIUS den 23en October 1750, aan de Directeuren der Societeit schreef: „Het is nu reeds vijf jaren lang dat ik met langsame

Digitized by Google

"peinigingen wordt gemarteld en afgebeuld. En waarlijk, "zoo ik ergens in gepecceerd heb, Ed.G.A.H., *nam in nullo "penitus peccare humanitatis non est*, sou de dood sachter "straffe zijn, dan een leven, zoo als ik vijf jaaren gesleept "heb in een land, daar de hitte, insecten en landplaagen "'t leven suur genoeg maaken, al gaat alles voor den wind."

Dat de tegenstanders van MAURICIUS, of de cabale, in afwachting dat de klagten namens hen, door DUPLESSIS in Nederland ingebragt, tot zijne terugroeping zouden leiden, alles hebben aangewend, om hem in de kolonie te tergen en het leven te vergallen, blijkt ten duidelijkste uit het *Recueil* en uit zijn dagboek. Tot staving van deze bewering zullen wij hier slechts eenige voorbeelden vermelden.

In zijn journaal vinden wij het volgende opgeteekend:

"Heden avond langs de waterkant rijdende, is de vrouw "van SCHERPINGH, de gouvernante van de waterkant, op "hare stoep gekomen en heeft ons, onder het maaken van "allerlei gebaren en figuuren, naageschreeuwd, *"daar rijdt ""*TRIJN *van Hamburg*," daarmeede doelende op mijne "vrouw die naast mij gezeeten was. Ik had gedacht dat zij "die althans met rust zouden laaten. Dat goede mensch is "te zacht om ooit iemand iets in den weg te leggen."

Eene andere, niet minder kenschetsende gebeurtenis wordt door hem opgeteekend in het IIIe deel van het *Recueil* en komt hierop neder.

De vrouw van den hiervoren genoemden Ontvanger NICOLAAS FREHER, eene jufvrouw L'ESPINASSE en zuster van de vrouwen van TAUNAY en PICHOT, stond op zekeren morgen bij de voordeur van haar huis, toen de kamerbewaarder van MAURICIUS daar binnen kwam. In vriendelijke bewoordingen deelde deze, toen hij had vernomen dat de Heer FREHER niet t' huis was, haar mede, dat hij van den Gouverneur in last had hem uit te noodigen, om zich met

Digitized by Google

eenige stukken, het ontvangerskantoor rakende, aan het Gouvernementshuis te vervoegen. Mevrouw Freher antwoordde daarop: [1]) „Wat, kom je van den Gouverneur, „van die aap; zeg aan die aap, dat mijn man zeker *niet* „bij hem zal komen," en meer dergelijke uitdrukkingen. De kamerbewaarder vertrok, na protest te hebben aangeteekend, en bragt officieel zijn rapport over het gebeurde uit. Mauricius kon toen niet wel nalaten aan de zaak gevolg te geven, hetgeen hem nog menig onaangenaam oogenblik berokkende, daar hij later werd beschuldigd van onmenschelijkheid, omdat Mevrouw Freher, die in gezegende omstandigheden verkeerde, met gevangenisstraf was bedreigd geworden.

Ten slotte zullen wij nog eene soortgelijke gebeurtenis aanvoeren als bewijs voor de hoogst onaangename wijze waarop Mauricius door zijne tegenstanders werd bejegend en van de mate van overmoed, waartoe de cabale was gekomen.

De weduwe van den Kommandeur Marcellus Brouwer, die den 13en December 1742, — en dus kort na de aankomst van Mauricius, — te Paramaribo was overleden, had zich meermalen tot Mauricius gewend met verzoeken, die hij steeds op de meest welwillende wijze toestond. Eenige van hare betrekkingen, die tot de ontevredenen behoorden, wisten haar echter te bewegen, om niettegenstaande Mauricius haar belangrijke diensten had bewezen, tot de „cabale" over te gaan. Tot viering van deze heugchelijke aanwinst, werd er den 3en October 1750, eenen Zaturdag, een bal gegeven in het huis staande op den hoek van het Gouvernementsplein en van de Graven-

---

[1]) Dit blijkt uit de verklaringen van den kamerbewaarder, die tevens als deurwaarder bij het Hof van Politie fungeerde, Albert Dirksz Hoppezak, te vinden in het *Recueil.*

Digitized by Google

straat, [1]) dus in de onmiddelijke nabijheid van het Gouvernementshuis. — Er werd in den aanvang zeer bedaard op de muzijk van eene viool gedanst, doch na middernacht begon de wijn te werken en men bepaalde zich niet meer tot dansen binnen 's huis. Op de maat van bazuinen en trompetten, vervolgden de feestvierenden het bal op het plein. MAURICIUS die in het Gouvernementshuis ziek te bed lag, liet 's nachts ten twee ure verzoeken, om een einde aan de feestviering te maken. — Het antwoord was een duidelijk voor hem verstaanbaar koor van verwenschingen, die de aanwezigen, onder allerlei bedreigingen en scheldwoorden, uitbraakten.

Den 4en October 1750, teekende hij dienaangaande in zijn journaal op:

„Niet zonder reden heeft mij het gebeurde van heden „nacht zeer quaad gemaakt. Eene schoone voorbereiding „voor des Heeren avondmaal. Ik heb geoordeeld daarom „niet van de H. tafel te moeten blijven, gelijk DANIEL „niet naliet God te dienen, schoon hij in een leeuwenkuil „zat. Nog is de gelijkenis te honorabel.„

De vele beschuldigingen, door DUPLESSIS op eene behendige wijze in Nederland tegen MAURICIUS ingebragt, waren slechts gedeeltelijk door de Directeuren wederlegd kunnen worden en hadden in den aanvang blijkbaar eenen zeer ongunstigen indruk te weeg gebragt.

Toen later de meesterlijk gestelde berigten van MAURICIUS opvolgend in Nederland aankwamen, werd deze slechte indruk wel dadelijk gewijzigd, doch inmiddels hadden zich ook andere, en daaronder invloedrijke personen regtstreeks

---

[1]) Thans het gebouw der Gouvernements-Secretarij. Het behoorde toen aan hare tante de weduwe WOSSINK. (Zie *Recueil* IV, blz. 10*.)

Digitized by Google

tot de Staten-Generaal gewend. Onder deze personen zal het genoeg zijn de weduwen VISSER en BROUWERS te noemen, die zich beklaagden, dat hare echtgenooten, die, zoo als hierboven werd vermeld, door MAURICIUS de kolonie waren uitgezet, ten gevolge daarvan en dus door zijn toedoen zouden zijn omgekomen; ISAAC CARILHO, die eveneens uit de kolonie was gezet en zich, bij aankomst in Nederland, in persoon daarover beklaagde; de weduwen van den Kommandeur L'ARCHER VAN KEENENBURG, [1]) van den Fiskaal VAN WERVEN en van den Raad van Politie TAUNAY, die allen voorgaven, dat hare echtgenooten overleden waren ten gevolge der hun door MAURICIUS aangedane verongelijking; de oud-Kommandeur CHAMBRIER, wiens verdiensten door den Gouverneur niet genoeg zouden zijn gewaardeerd; en eindelijk de Raad van Politie CELLIER, die zich over de schorsing van zijn huwelijk beklaagde. [2])

De vele ingekomen klagten en de daarop ingediende berigten en contra-berigten hadden aan deze zaak zoodanigen omvang gegeven, dat de Directeuren der Societeit in hunne missive van den 14en April 1749 aan de Staten-Generaal voorstelden, om, ter beëindiging der geschillen, het onderzoek daarvan aan den Hoogen Raad in Holland op te dragen.

In hunne vergadering van den 3en Februarij 1750, [3])

---

[1]) ANNA MAGDALENA DE RIVECOURT, weduwe van den Heer L'ARCHER VAN KEENENBURG, huwde ten tweedenmale met TOBIAS FELDNER, eigenaar van de plantages Louisenburg aan de Cottica en Killenstein Nova aan de Commewijne, een' der voornaamste aanhitsers van de onlusten tegen MAURICIUS.

[2]) Deze verschillende klagten van afzonderlijke personen, zijn allen, met de verdediging van MAURICIUS, in het IIIe deel van het *Recueil*, opgenomen.

[3]) De betrekkelijke Resolutie der HH. M. is te vinden op blz. 276 van het Ie deel van het *Recueil*.

Digitized by Google

werd dan ook door de Staten-Generaal het onderzoek der zaak aan gemeld Collegie opgedragen "met verzoek die naauw-"keurig te examineeren, en vervolgens namate de zaken in "staat van wijzen zullen zijn, derzelver advies daarop, zoo "ras doenlijk, aan HH. M. te laten toekomen, om het "voorsz. advies gezien, dien conform zonder verandering "gedisponeert te werden."

Inmiddels liet de cabale, — die eene dadelijke terugroeping van MAURICIUS had gewenscht en met dit besluit der HH. M. geenszins was ingenomen, — het hierbij niet berusten, maar er werden bij elke gelegenheid berigten uit Suriname in Nederland verspreid, waarin de toestand der kolonie met de zwartste kleuren werd afgeschilderd.

Dit had ten gevolge, dat men zich in Nederland zeer begon te verontrusten, en dat de Staten-Generaal den 22en Mei 1750 Prins WILLEM IV magtigden, om tot herstel van de orde en van de rust in de kolonie zoodanige maatregelen te nemen als Z. D. H. noodig mogten voorkomen.

De Prins benoemde daarop drie Commissarissen, waaronder den Generaal-majoor HENDRIK ERNST Baron VON SPÖRCKE [1]) tot "eersten Commissaris", ten einde met 600 man uitgelezene troepen, waarover deze tevens tot opperbevelhebber werd aangesteld, naar Suriname te vertrekken. Hem werden tot mede-commissarissen toegevoegd de Heeren Mr. KAREL BOSSCHAERT, Pensionaris der stad Schiedam en Mr. HIERONIMUS DE SWART STEENIS, Raad van de stad Gorinchem.

---

1) HENDRIK ERNST Baron VON SPÖRCKE, Heer van Netzendorp, Zischendorp enz., was de zoon van GEORGE FREDERIK Baron VON SPÖRCKE, Groot Drossaert van Haarsburch en van ANNA ELISABETH Baronesse VON SCHULENBURG. Hij was Generaal-majoor en Kolonel van een Regiment infanterie.

Digitized by Google

Deze Commissarissen waren gemagtigd, om geheel naar bevind van zaken te handelen, en zoo noodig, MAURICIUS ter verantwoording naar Nederland op te zenden. In dat geval moest de Generaal VON SPÖRCKE voorloopig het bestuur aanvaarden.

Tot bevelhebber der Staatsche troepen, onder den Generaal VON SPÖRCKE, werd benoemd de Kolonel OTTO CHRISTIAAN Baron VAN VERSCHUER, [1]) en tot Adjudanten van den Generaal de Luitenant-kolonel DE CROUSAZ en de Kapitein A. H. L. Baron VAN WANGENHEIM. [2])

Mr. A. W. SENN VAN BASEL werd den Commissarissen als eerste Secretaris toegevoegd.

Bij de resolutie van de Algemeene Staten van den 23en Julij 1750 [3]) werden de kosten van het zenden en het onderhouden der troepen geschat op 150,000 gulden, en tevens bepaald dat daarvan één vierde door de Societeit en drie vierden door de ingezetenen der kolonie zou worden gedragen. De tractementen en soldijen van de Officieren en manschappen der tijdelijk te zenden troepen zouden door den Staat worden betaald.

---

[1]) OTTO CHRISTIAAN Baron VAN VERSCHUER, Vrijheer des Heiligen Roomschen Rijks, erfheer tot Soltz enz., was de zoon van den Brigadier PHILIP WILLEM VAN VERSCHUER en van JUSTINA CHRISTINA VAN MERRETIG. Hij werd den 11en April 1720 te Breda geboren en reeds in 1750 Kolonel-Kommandant van een regiment Infanterie en Luitenant-Generaal-Kwartiermeester van de legers van den Staat. Hij overleed in Suriname den 17en Mei 1753.

[2]) ADAM HENDRIK LODEWIJK Baron VAN WANGENHEIM, Kamerheer van den Koning van Pruissen, vestigde zich later in Suriname en werd in December 1756 tot Raad van Politie verkozen. Hij huwde in die kolonie met de rijke weduwe van den vorengenoemden JAN PIETERSSE VISSER, geboren CRAFFORT en werd daardoor eigenaar van de plantages Jagersburg, Rorac, Klaverblad, Sardam en Heimslust aan de Motkreek.

[3]) Zie hieromtrent het Ve deel van het *Recueil*, blz. 1—3 en *West-Indie* II, blz. 33 en volg:

Digitized by Google

Zoodra Mauricius de benoeming van de Commissarissen vernam, trof hij in Julij 1750 de eerste schikkingen voor het logement der te verwachten troepen. Bij de Publicatie van den 30en October van datzelfde jaar werd algemeen bekend gemaakt, op welke wijze de kosten van den maatregel bestreden zouden worden. Daarbij werden, onder anderen, eene nieuwe belasting, onder den naam van *hoofdgeld*, van één gulden jaarlijks voor ieder hoofd en een verhoogd lastgeld voor de in Suriname komende schepen vastgesteld.

De eerste *Staatsche* troepen [1]) kwamen den 28en November 1750, in de kolonie. De Generaal von Spörcke kwam den 2en December daaraanvolgende met zijnen staf, aan boord van het schip *George Hendrik*, Kapitein Simon Klint, in Suriname aan. De Generaal hield den 4en December zijne plegtige intrede in Paramaribo.

De beide mede-Commissarissen Bosschaert en Steenis, kwamen den volgenden dag (5 December) in Suriname aan met het schip *Constantia*, Kapitein Pieter Landsknegt, en hielden hunne intrede den 9en van die maand.

De aankomst van de Heeren Commissarissen [2]) werd met

---

[1]) Aan deze tijdelijk gezonden en in de soldij der Staten staande troepen werd de naam gegeven van *Staatsche troepen*, in tegenoverstelling van de *militie-* of *Societeits-troepen*, waaronder de vaste bezetting der kolonie werd verstaan.

[2]) De troepen kwamen in de kolonie aan met de volgende schepen:

Met *de Eendragt*, Kapitein de Graaf, op 28 November 1750, de Luitenant-Kolonel de Bermont, met 9 officieren, 72 onder-officieren en manschappen en 1 chirurgijn.

Met *de Haduina Anthonia*, Kapitein de Vries, op 30 November 1750, de Kolonel van Verschuer, met 15 officieren, 144 onder-officieren en manschappen en 1 chirurgijn.

En met *de Jager*, Kapitein de Breem, de Majoor Bruce, met 13 officieren en 134 onder-officieren en manschappen.

Te zamen kwamen er dus 392 hoofden, waaronder 42 officieren. Zie *West-Indie*, II, blz. 90 en volg:

Digitized by Google

buitengewoon veel plegtigheid en groote feesten gevierd. Er werden op kosten [1]) van de Societeit vier groote maaltijden gegeven, waaromtrent MAURICIUS in zijn journaal het volgende aanteekent: "De maaltijden waren met een "geselschap van meer dan 150 personen en grooter dan "ooit hier was geweest. Op alle vier deze feestmaaltijden, "heb ik de gezondheden ingesteld van H. H. M., Z. Hoog-"heid, H. K. Hoogheid en Oranjestam, de drie Heeren "Commissarissen; waarop door den Heer Generaal is inge-"steld reciproquelijk die van de Edele Societeit en de Gou-"verneur: verder heb ik ingesteld die van de Heeren tot "de Commissie behoorende, 't corps Officieren, de Hoven "en Collegien, welstand der colonie, harmonie enz. Bij de "drie eersten zijn van 't fort telkens 19 en bij de volgende "9 canonschooten gedaan. Aan de tafel was klinkend spel."

Reeds vóór de aankomst van de Commissarissen in Suriname den 16en November 1750, had MAURICIUS, — zickelijk en verzwakt naar ligchaam en geest, afgemat en moedeloos door het uitgestane verdriet en door de hem aangedane verguizing en beleedigingen, — aan de Directeuren der Societeit om één jaar verlof naar Nederland verzocht, ten einde aldaar zijne zaak in persoon te kunnen bepleiten.

Op blz. 469 en 470 van het 2de Deel van het *Recueil*, vindt men den brief van MAURICIUS aan de Directeuren, waarin hij om dat verlof verzoekt, en waarin de volgende zinsneden voorkomen: "dewijl ik tot vindicatie van mijne "eere, alles wat in mijn vermoogen is, tot mijn laatste

---

[1]) MAURICIUS had, voor deze feesten, geheel in gereedheid doen brengen het huis van zijnen zoon PIETER, staande in de Gravenstraat, op het erf waar thans de Roomsch-Katholijke kerk is gebouwd. Dit huis, het ruimste der kolonie, kwam hem het meest geschikt voor.
De kosten van al deze feesten bedroegen ongeveer 8000 gulden.

Digitized by Google

„druppel bloeds wil aanwenden. Ik verzoek van mijne qua-„liteit te behouden, offereerende de helfte mijner gages te „cedeeren aan dengeenen, die UWEGA. de waarneeming „van mijn ampt, onderwijl zult gelieven toe te vertrouwen."

Dat het voor MAURICIUS eene zeer groote opoffering was Suriname te verlaten, blijkt reeds daaruit, dat hij, zoo als hiervoren werd gezegd, zich, bij zijn vertrek uit Nederland, geheel had ingerigt om zijne overige levensdagen rustig aldaar te slijten, terwijl hij ook te regt bevreesd was, dat het koude klimaat zijne benaauwde borst zoodanig zou verergeren, dat daardoor, zijne reeds gevorderde jaren in aanmerking genomen, zijn leven in gevaar zou kunnen komen. Daarbij was zijne vrouw zeer zwak en ziekelijk, en beschouwde hij eene zeereis met haar en met twee zeer jonge kinderen [1]), niet zonder bekommering. Eindelijk hadden zijne volwassene kinderen zich allen in Suriname gevestigd en het was bedroevend voor hem om, op zijne jaren, van deze te moeten scheiden. Inzonderheid was hij innig gehecht aan zijne oudste dochter [2]), toen Mevrouw STRUBE, en aan zijnen tweeden zoon, toenmaals Vendu-meester, ANDREAS MAURICIUS.

Bij zijn vertrek uit Nederland had MAURICIUS zich, zoo

---

[1]) Uit het derde huwelijk van MAURICIUS met JOHANNA MARIA WREEDE werden te Paramaribo twee kinderen geboren: den 9en Mei 1743 eene dochter, die JOHANNA MARIA PHILIPPINA, en den 9en Mei 1749 een zoon, die CHRISTOFFEL JAN JACOB BOERHAVE VAN MAURICIUS, werd genoemd.

[2]) WILHELMINA HAMBURGENSIS MAURICIUS was, zoo als boven gemeld is, den 26en Januarij 1748 te Paramaribo gehuwd met den Fiskaal Mr. NICOLAAS ANTHONIJ KOHL, die echter reeds den 27en October van dat jaar overleed. Zij hertrouwde den 3en Februarij 1750 met WILLEM CAREL STRUBE, die den 11en April 1751 tot Raad van politie werd benoemd. Zij deed in 1754 eene reis naar Nederland, doch bleef overigens in Suriname gevestigd en bewoonde het huis op den hoek van de Waterkant en van het Gouvernementsplein.

Digitized by Google

als gezegd, van al zijne goederen ontdaan. Kort na zijne aankomst in Suriname, reeds den 15en October 1743, had hij eene plantage gekocht, aan de Boven-Suriname gelegen en Zandpunt geheeten. Met groote kosten rigtte hij daar eene suikermolen op, kocht slaven aan en noemde zijne toen in goede orde gebragte suiker-plantage la Simplicité.

Eenige jaren later kocht hij aan dezelfde rivier nog eene plantage, Beherseba genaamd, terwijl de Directeuren der Societeit, hem den 6en Mei 1745, aan den regter-oever van de Beneden-Suriname, 500 akkers land kosteloos ter ontginning afstonden.

Mauricius, die zich had voorgesteld, aan ieder van zijne kinderen een rentegevend goed na te laten, had deze laatste 500 akkers, onder opzigt van zijnen zoon Andreas, doen bewerken en daaraan den naam van Bilwaarder (thans Belwaarde) gegeven. De plantage Purmerend aan de Beneden-Commewijne was, op gelijke wijze, door zijnen oudsten zoon Pieter aangelegd.

Deze ontginningen, waaraan zeer groote kosten verbonden waren, begonnen eerst in de laatste jaren van zijn verblijf in Suriname eenige renten af te werpen. Bovendien had Mauricius nog eenige particuliere administratien van plantages, uit Nederland aan hem opgedragen, onder zich. Met zijnen zoon Andreas was hij onder anderen beheerder van de plantage La Rencontre, behoorende aan den Graaf de Neale. [1]) Uit een geldelijk oogpunt was dus zijne verwij-

[1]) Deze was erfgenaam van Suzanna van Kinkhuijzen, dochter van den Secretaris Abraham van Kinkhuijzen en weduwe van Mr. Simon van Halewijn, Heer van Abbenbroek. Deze, de zoon van Alewijn de Halewijn en van Arnoudina van Beaumont, was Burgemeester van Dordrecht en Bewindhebber der W. I. Kompagnie. Hij werd in 1693 tot levenslange gevangenisstraf veroordeeld, doch ontvlugtte in 1696 uit Loevestein en vertrok naar Suriname. Zijne eerste vrouw Agneta de Witt, dochter van den Raadpensionaris Jan de

Digitized by Google

dering uit de kolonie voor hem eene groote opoffering.

De Directeuren verleenden aan MAURICIUS het gevraagde verlof, en gaven hem daarvan kennis bij missive van den 3en April 1751, welke echter eerst na het vertrek van MAURICIUS in Suriname aankwam.

De Commissarissen hadden dadelijk na hunne aankomst van de ontevredenen de bovengenoemde *Verzoekpunten van redres* ontvangen, en dientengevolge een onderzoek ingesteld, waarbij ook MAURICIUS meermalen door hen werd ondervraagd. Daar het hun bij dat onderzoek bleek, dat de klove tusschen de partijen te wijd was om ooit eene verzoening te kunnen hopen, achtten zij eene verwijdering van MAURICIUS uit de kolonie voor het herstel van de rust onvermijdelijk. Ook schijnt het dat het aan verscheidene ontevredenen, inzonderheid aan CELLIER, COUDERC en Mevrouw DUVOISIN, gelukt was, zich in de gunst van de Commissarissen te dringen en deze Heeren eenigzins tegen MAURICIUS in te nemen.

Den 27en Maart 1751 gaven de Commissarissen van hun besluit schriftelijk [1]) kennis aan MAURICIUS, met last om uiterlijk vóór de eerstkomende maand Junij naar Nederland te vertrekken, "*behoudens qualiteit en gages.*"

MAURICIUS, die elk oogenblik een antwoord op het door hem ingediend verzoek om verlof verwachtte, trof dit bevel zeer. Den 30en Maart 1751 schreef hij daaromtrent aan de Directeuren: "Hoezeer geprepareerd, beken ik EGA. Heeren "dat deese slag mij bedwelmd heeft, doch ik zal UEGA. "niet verveelen met onnutte lamentatien. En schoon ik "mijn particuliere zaken in de uiterste verwarring laat, en

WITT en van WENDELA BICKER, overleed kinderloos. Hij hertrouwde in Suriname met SUZANNA VAN KINKHUIJZEN. (Zie over hem WAGENAAR, *Vaderlandsche historie*, XVIe Deel, blz. 230 en volg:).

[1]) Deze missive vindt men in het IVe Deel van het *Recueil*, blz. 422.

Digitized by Google

„zwakker en ziekelijker ben, dan ik kan uitdrukken (gelijk „ook mijn vrouw sedert eenigen tijd zeer indispoost is) zal „ik de reize aannemen, zoo ras mogelijk, hoopende op God „en mij troostende met Psalm XLII : 12. [1]) Zoo iets mij „overkwam EGAH. recommandeer ik mijn vrouw en famille „in UHEGA. protectie, biddende UHEGA. te bedenken, „dat mijn getrouwe ijver voor de belangen der Edele So„cieteit de voornaamste oorzaak is geweest van den bitteren „en boozen haat, waarmede ik vervolgd wordt."

Den 11en April 1751 werd het ophanden vertrek van MAURICIUS bij Publicatie afgekondigd, en reeds denzelfden dag gaf hij het bestuur aan den Generaal-Majoor VON SPÖRCKE over.

De laatste dagen van zijn verblijf in de kolonie werden door MAURICIUS aan het in orde brengen van zijne particuliere zaken besteed. Met zijnen zoon ANDREAS bezocht hij nog al zijne plantages en regelde hij alles voor de toekomst.

Den 15en Mei scheepte hij zich met zijne vrouw en twee jongste kinderen aan boord van het schip de *Jufvrouw Johanna*, Kapitein GERRIT SCHOUTEN, in. Dienzelfden dag ging hij nog in zee en verliet hij voor altijd eene kolonie, waar hij negen jaren veelal in onaangenaamheden en verdriet had doorgebragt.

Den dag te voren, waren ook de beide Commissarissen, BOSSCHAERT en DE SWART STEENIS [2]), met hetzelfde schip, dat hen in Suriname had gebragt, naar Nederland vertrokken.

Na het vertrek van MAURICIUS bragt de waarnemende

---

[1]) „Hierbij weet ik, dat Gij lust aan mij hebt, dat mijn vijand over „mij niet zal juichen."

[2]) Wij vinden Mr. JERONIMUS DE SWART STEENIS in Julij 1752 terug als provisioneel Secretaris van de Provinciale Rekenkamer te 's Gravenhage. In Julij 1754 werd hij definitief tot die betrekking benoemd.

Digitized by Google

Gouverneur VON SPÖRCKE de gistende gemoederen eenigzins tot bedaren, en voorzeker zou hij door zijnen invloed veel goeds hebben uitgerigt, ware hij niet reeds den 7en September 1752 overleden. [1]).

Over de opvolging in het bestuur ontstond een groot verschil tusschen den Kolonel VAN VERSCHUER, Kommandant der Staatsche troepen, en den Luitenant-Kolonel CROMMELIN, „Kommandeur der militie" en eersten Raad van politie. Dit hooggeloopen verschil, door ons in al zijne bijzonderheden medegedeeld op blz. 35—47 van het IIe Deel van het tijdschrift *West-Indie*, mag hier niet geheel onvermeld blijven, omdat daaruit duidelijk wordt, hoe, na al het gebeurde, de gemoederen in de kolonie nog aan het gisten waren.

Het blijkt toch dat de meeste leden van het Hof van Politie, die meerendeels tot de tegenstanders van MAURICIUS, en dus ook van diens trouwen vriend CROMMELIN behoorden, in het minst niet genegen waren om dezen laatsten, na den dood van den Generaal VON SPÖRCKE, als waarnemend Gouverneur te erkennen.

Integendeel hadden zij alles in het werk gesteld, om den Kolonel VAN VERSCHUER tot het aanvaarden van het bestuur te bewegen. Dit blijkt uit de aanteekeningen van CROMMELIN, [2]) waarin men leest: „Den Heer Colonell" (VAN VERSCHUER) „was het nooit in de gedachten gekomen om „het Gouvernement aan sich te trekken, was het hem niet „in 't hoofd gebragt door de voorstanders der cabale, die „dag en nacht gewoeld hebben, tot se die zaaken zooverre „gebragt hebben."

---

[1]) Omtrent den Generaal VON SPÖRCKE, zijnen dood en zijne begrafenis zijn door ons vele bijzonderheden medegedeeld in *West-Indie*, II, blz. 35—52.

[2]) Zie *West-Indie*, II, blz. 44 en 45.

Digitized by Google

Hoewel VAN VERSCHUER [1]) gedurende eenige maanden (van 15 September 1752 tot 2 Februarij 1753) de kolonie bestuurd had, werd, zoo als trouwens te voorzien was, de „Kommandeur” CROMMELIN, door de Directeuren geheel in het gelijk gesteld, welke dan ook den 2en Februarij 1753 als waarnemend Gouverneur optrad.

MAURICIUS had deze botsing tusschen CROMMELIN en VAN VERSCHUER, — die, ofschoon aan de koloniale aangelegenheden vreemd, eenen hoogeren rang dan deze bekleedde, — voorzien. Immers schreef hij, toen de Commissarissen den 28en Februarij 1751 voor eenige dagen vertrokken waren naar de plantage Schoonoord, toen aan den Heer CELLIER behoorende, den 5en Maart in zijn dagboek:

„'s Morgens ben ik in geselschap van den Raadsheer „PALLAK naar mijne plantage la Simplicité vertrokken. De „Heer Commandeur CROMMELIN heeft mij versocht ook van „het fort te mogen gaan, om 't conflict van 't commando „met den Heer VAN VERSCHUER te vermijden. Ik heb hem „sulx niet wel konnen weigeren, konnende hem in dat dis„puut, so 't voorviel niet souteneeren, dewijl sijn geval „veel rapport heeft met het mijne, sonder dat ik daarover „eenig dispuut maak. 't Onderscheid is, dat in mijn geval „een decisie van Sijn Hoogheid is, en niet in 't Sijne.”

Gedurende zijn verblijf in de kolonie Suriname had MAURICIUS het zoo volhandig, eerst met de gewone ambtszaken en later nog met zijne verantwoording, dat hij geen tijd vond om zijne dichtbundels te verrijken of om andere werken te schrijven.

Op blz. 11 van de Voorrede zijner *Dichtlievende uitspanningen* lezen wij het volgende:

---

[1]) VAN VERSCHUER overleed te Paramaribo, den 17en Mei 1753.

Digitized by Google

„Mijn Gouverneursampt heeft mij zooveel *Inspanning* „gegeeven, dat ik om geen *Uitspanning* [1]) heb konnen „denken, en 't zelfs voor een wonder moet rekenen dat „ik er niet onder bezweeken ben, gelijk mijn' vijanden „gehoopt hadden. Echter zullen de *berichten*, [2]) die ik daar „heb moeten schrijven, mijn naam misschien langer in „geheugen houden, dan alle mijn' andere werken en ten „minsten in die colonie tot een *monumentum aere perennius* „strekken, om alle Gouverneurs te waarschouwen, dat zoo „ze daar willen order houden, en de Rechten van hun' „meesters naar eed en pligt handhaaven, zij altijd het lot „zullen hebben van de afgezondene knechten in den wijn„gaard.„

Éénige letterkundige *uitspanning* schijnt hij toch wel in Suriname genomen te hebben, blijkens de volgende zinsnede uit de Voorrede van zijnen *Onledigen ouderdom.*

„Zelfs in alle mijne Surinaamsche verdrukkingen, is er „nooit een dag voorbij gegaan, dat ik niet, al was 't maar „een half uur, iets voor mijn *uitspanning* geleezen of op„gesteld heb.„

Gedichten schijnt MAURICIUS echter in Suriname niet gemaakt te hebben, althans op blz. 31 van de bovengenoemde Voorrede leest men: „Neegen jaren ben ik in Suriname ge„weest alwaar de poëzij geen gangbare waar is.

„De *zuure-naam* [3]) alleen maakt met zijn bloot geluid
„De muzen schuw en 't paard vliegt achteruit.„

---

[1]) Hij doelt hiermede op de titels zijner „*Rechtsgeleerde-*," en „*Dicht*-„*lievende uitspanningen.*"

[2]) De „*berichten*" aan de Directeuren en aan de Staten-Generaal voor zijne verdediging gesteld en in het *Recueil* opgenomen.

[3]) Hij zinspeelt meermalen op den naam der kolonie Suriname, die hij dan *Zuure-naam* schrijft.

Digitized by Google

Gedurende zijne reis naar Nederland, beoefende MAURICIUS reeds weder de dichtkunst. Onder den titel van *Gezang op zee*, vindt men op blz. 145—165 van zijne *Dichtlievende uitspanningen*, een verdienstelijk gedicht, [1]) dat, met eenen voorzang, als een „nederig smeekschrift„ aan den Stadhouder is opgedragen.

Deze voorzang begint aldus:

„'K Zat in de scheepskajuit, verlegen en verslaagen',
„En doof van 't zeegeruisch, te peinzen, hoe 'k 't best,
„En 't minst verveelend, met een uitgebreid request,
„Mijn waaren toestand aan Uw Hoogheid voor zou draagen.„

Verder worden daarin de moeijelijkheden, gedurende zijn verblijf in Suriname ondervonden, zijne goede bedoelingen en al het nuttige door hem in die kolonie tot stand gebragt, opgesomd. Onder anderen komt dienaangaande het volgende voor:

„Ver over 30 jaar, een derde van een eeuw,
„Heb ik den Staat gediend, en 't gunstig welbehaagen,
„Der Heeren meer dan eens gelukkig weggedraagen;
„In negen jaaren van mijn *Zuure*-landvoogdij,
„Is 't land $^1/_4$ en meer verbeterd in waardij;
„Gantsch Kommewijne [2]) met een dubblen boog van huizen
„Plantaadjen, lijn aan lijn, met schuuren, lootsen, sluizen,
„4 mijl op nieuw bewoond, met slaven zonder tal,
„Waarvan men na mijn tijd de vrucht eerst trekken zal,

---

[1]) Dit gedicht wordt onder bijlage V in zijn geheel medegedeeld, daar toch de werken van MAURICIUS niet algemeen verkrijgbaar zijn.

[2]) Alle plantages aan de rivier de Commewijne gelegen, van het fort Nieuw Amsterdam af tot aan het fort Sommelsdijck, zijn onder het bestuur van den Gouverneur MAURICIUS aangelegd. Deze gronden werden in 1749 uitgegeven.

Digitized by Google

"'k Droeg al de lasten van mijn ampt, bij nacht en dagen,
"Vaak met mijn kwaal [1]) op 't lijf of Surinaamsche plaagen.
"Ik heb weetens aan geen mensch ooit ongelijk gedaan,
"Of noemt men ongelijk, 's Lands wetten voor te staan?"

In eene noot terzelfde plaatse, teekent MAURICIUS dit aan: "Alles wat men op de kaart tusschen de vestingen Amsterdam "en Sommelsdijk geopend ziet, is onder mijn' Regeering "aangelegd. Zelfs, zo men 't crediet niet moedwillig ge"pletterd hadt, zou de gansche rivier Sarameca nu ook "reeds beplant zijn geweest, met eene doorsnijding na de "rivier Suriname, waartoe ik 't plan en NB. de noodige "subscriptien [2]) reeds over eenige jaren heb overgesonden."

Op eene andere plaats, in de voorrede namelijk van het IIe deel van zijnen "*Onledigen Ouderdom*" drukt MAURICIUS hetzelfde denkbeeld eenigzins anders uit. Dáár schrijft hij: "Doch alle bijzonder belang ter zijde gesteld; niemand "kan sterker besef hebben, dan ik, van wat aangelegenheid "deze dierbare Colonie voor den Staat is, en tot wat bloei "ze door aanvoer van slaaven, en redelijk geldverschot "verder gebragt kan worden. Geduurende mijn bestier is ze "ruim eën vierde deel aangegroeid en zo 't ontwerp, 't "welk ik met de noodige inschrijvingen had overgezonden "door een' moedwillige breeking van 't crediet niet was "omverre geworpen, zou de gansche Sarameca tegenwoordig

---

[1]) Benaauwde borst.

[2]) Dit plan om de Wanica-kreek (een zijtak van de Saramacca) door een gegraven kanaal met de rivier de Suriname te verbinden, was in 1745 door MAURICIUS aan de Directeuren gezonden. Daarbij was gevoegd eene inschrijving van ingezetenen der kolonie voor het benoodigde geld, ten bedrage van één millioen gulden. Dit plan mogt niet tot stand komen, ofschoon in 1756 daartoe nogmaals pogingen werden aangewend. Een ander plan, door den Heer LOUIS NEPVEU in 1760 voorgeslagen (zie HARTSINCK, II, blz. 563), mogt toen evenmin de gewenschte ondersteuning verwerven. De vereeniging der rivieren Saramacca en Suriname door een kanaal had eerst jaren daarna plaats.

Digitized by Google

„mede beplant zijn geweest, gelijk men ook nog aan de „Coppename eene nieuwe Colonie zou kunnen aanleggen, „zonder te spreeken van de ontwijfelbare schatten van 't „wijd uitgestrekte binnenland, doch die zonder vrede met „de Boschnegers niet ontdekt kunnen worden.

„'t Is dus zeer natuurlijk dat ik de gelegenheid, die de „stoffe van zelf mij gaf, heb waargenomen om te toonen, „op wat vaste gronden, en op wat goede voorbeelden ik, „(in de gesteldheid waarin ik de Colonie gevonden heb met „de aangegroeide magt van weggeloopen slaven) mijn raad„slagen met rijp beraad gerigt heb.

„Tegelijk, dewijl de beschrijvingen van Suriname tot nog „toe onvolkomen zijn, en echter veelen die 't land niet „kennen, onbesuisd op 't opschrift van den pleitzak, in „hun onkundig vooroordeel meesterlijk vonnis strijken, „(zonder zich door de ondervinding voor en na mijn' tijd „te willen laaten overtuigen) heb ik (daar 't voegde) ge„tracht hun eindelijk een denkbeeld te geven van de onge„loofelijke moeite der boschtogten, en van 't onderscheid, „dat er is tusschen een' opstand van binnenslaaven en een' „oorlog met boschnegers." [1])

Na al hetgeen hiervoren is gezegd over de pogingen, die werden aangewend, om het leven van MAURICIUS in Suriname te vergallen, kan het geene bevreemding baren, dat hij later in zijne geschriften nog menigwerf zijn hart lucht gaf en niet altijd zonder wrevel gewaagde van die voor hem zoo moeijelijke jaren, waarvan hij zegt:

„Negen jaren lang heb ik dag en nacht gezorgd, gewaakt, „geslaafd, geploegd, gezwoegd, gesweet."

[1]) Deze ontboezeming van MAURICIUS wordt hier in zijn geheel medegedeeld, ofschoon het laatste gedeelte daarvan eigenlijk meer bij de behandeling der boschnegeroorlogen te huis behoorde.

Digitized by Google

Op blz. 137 van zijne *Dichtlievende uitspanningen* leest men nog de onderstaande verzen.

„Verraaden van rondom, geschonden en vertreeden,
„Door duizend ongerechtigheden,
„Van arbeid afgebeuld, van zielsverdriet verteerd,
„Ontvlucht ik uit een kuil, daar d' ondeugd triompheert,
„En ga in 's waerelds andre hoeken,
„Al waar het in een wildernis,
„Een afgelegen' vrijplaats zoeken,
„Daar waare deugd en eer voor boosheid veilig is."

In een gedicht toegewijd aan Jonkheer Willem van Haren, drukt hij zich over dat onderwerp nog aldus uit:

„Ik veeg na zooveel' jaaren
„Den roest weêr van mijn' snaaren,
„En grijp met stramme hand
„De luit weêr van de wand.
„Ik heb mijn' tijd versleeten
„Bij slimmer dan de Geeten.
„Sprong daar de Hengstebron,
„Zij droogde van de zon.
„Men zou de zanggodinnen
„Katoen daar leeren spinnen,
„En zo 't gevleugeld paard
„Daar neêrstreek in zijn vaart,
„Men zou hem, onbeslaagen,
„In suikermolens jagen. [1])

[1]) Hij doelt hiermede op de door paarden gedreven suikermolens, waarvoor elk jaar met groote kosten vele paarden werden ingevoerd. Zie *West-Indie*, II, blz. 114.

Digitized by Google

„Nu adem ik weer lucht,
„En wil met nieuwe vlugt
„Langs toebegroeide trappen
„Den Helikon opstappen." [1])

Ook deelt hij ons op blz. 136 van zijne *Dichtlievende uitspanningen*, omtrent een door hem vervaardigd grafschrift, het volgende mede:

„In den jare 1748 bij de eerste stormbui der vervolgin-„gen was mijne gezondheid in gevaar. Ook was 't oogmerk „mijner vijanden, mij in 't graf te trappen, eer ik mij ver-„dedigen kon. Ik maakte toen dit grafschrift:

„Hier rust MAURICIUS, het vroeg begrijsde hoofd,
„Van ziekten, zorgen en landsdiensten afgesloofd.
„Zijn roosen stonden stijf van doornen allerwegen,
„En 't schijngeluk, dat hem sijn arbeid had verkreegen
„Verstrekte alleen om 't *niets* van 's waerelds hoovaardij,
„En grootheid hem te doen beschouwen van nabij.
„Wat schaadt hem nu de nijd en lastering van menschen,
„God, die de oprechtheid van zijn' wegen heeft gekend,
„Tot wien hij steeds zijn' hoope en zuchten heeft gewend,
„Bekroont zijn' arbeid, en vervult nu al' zijn wenschen.
„Zijn ziel, in 't Hemelsch licht, beschouwt nu van omhoog
„Zijn' bittre haaters met een medelijdend oog."

MAURICIUS kwam met zijn gezin behouden in Nederland aan en wachtte te 's Gravenhage, waar hij zich met der woon vestigde, de beëindiging zijner procedure af.

Op het advies door den Hoogen Raad uitgebragt, werd MAURICIUS door de Staten-Generaal, bij Resolutie van

[1]) Zie de *Dichtlievende uitspanningen*, blz. 167.

Digitized by Google

den 15[en] Mei 1753, vrijgesproken van alle tegen hem ingebragte beschuldigingen, terwijl aan SALOMON DUPLESSIS [1]) werd medegedeeld, dat aan geene van de door hem ingediende requesten gevolg kon worden gegeven, weshalve zij als niet ingekomen zouden worden beschouwd. DUPLESSIS werd bovendien veroordeeld om alle kosten te betalen, terwijl aan den Fiskaal der Generaliteit en aan Mr. JAN JACOB MAURICIUS de bevoegdheid werd voorbehouden om SALOMON DUPLESSIS wegens laster te vervolgen.

Zoowel de Fiskaal als MAURICIUS stelden eene actie van injurie tegen DUPLESSIS in, hetgeen ten gevolge had, dat hij voorloopig op de Gevangenpoort te 's Gravenhage in hechtenis werd gehouden.

Toen DUPLESSIS werd uitgezonderd van de algemeene amnestie, die bij de Publicatie der Staten-Generaal van den 20[en] Julij 1753, voor alles wat de Surinaamsche geschillen betrof, was uitgevaardigd, zond hij den daaropvolgenden dag een dringend request aan de Staten-Geneaal in, met verzoek om ook in de amnestie te worden begrepen.

Dit verzoek werd door de Algemeene Staten, bij Resolutie van den 23[en] Julij 1753, toegestaan, onder voorwaarde evenwel, dat DUPLESSIS alle gemaakte onkosten onmiddellijk voldoen en nimmer weder naar de kolonie Suriname vertrekken zou.

Deze belangrijke procedure was alzoo beslecht tot eer van MAURICIUS, die de voldoening mogt smaken, dat zijne vijanden geene enkele der tegen hem ingebragte beschuldigingen ingang hadden kunnen doen vinden.

Omtrent den verderen levensloop van DUPLESSIS zijn ons

---

1) Wij hebben, in navolging van het *Recueil*, de spelling van DUPLESSIS aangenomen, ofschoon die op andere plaatsen meermalen ook als DU PLESSIS of DU PLESSIS wordt aangetroffen.

Digitized by Google

geene bijzonderheden bekend. Alleen vinden wij aangeteekend dat zijne echtgenoote JOHANNA MARGARETHA VAN STRIJP, [1]) in het jaar 1769 te Paramaribo overleed, en dat hij eenen zoon RIJNIER [2]) en eene dochter MARIA SUZANNA [3]) genaamd, naliet. Deze dochter schijnt den woeligen en heerschzuchtigen aard van haren vader te hebben overgeërfd, althans zij heeft zich in de kolonie Suriname eene treurige vermaardheid verworven. Zij was eerst gehuwd met den Heer GRAND, [4]) die in 1762 te Paramaribo overleed, en toen in Suriname hertrouwd met J. F. STOLKERT, stiefzoon van den Gouverneur-Generaal JAN NEPVEU. [5])

Zij overleed te Paramaribo, den 6en October 1795 en ligt aldaar onder een zerk [6]) begraven, waarop thans nog deze woorden te lezen zijn:

MARIA SUZANNA DUPLESSIS,
geboren in Suriname, den 10 Maart 1739,
Ontclapen den 6 October 1795.
Eijndelijk ben ik tot rust gekomen.

MAURICIUS had zich, bij het verlaten van Suriname, en ook gedurende de eerste tijden van zijn verblijf in Neder-

---

[1]) Zij was, zoo als boven gezegd, weduwe uit een vroeger huwelijk van DANIEL PICHOT ISAACSZ.

[2]) Waarschijnlijk is dit R. J. DU PLESSIS, die op den 4en April 1771 benoemd werd tot Raad van Civiele Justitie.

[3]) Wij vinden haar ook MARIA JOHANNA DUPLESSIS genoemd.

[4]) F. L. W. GRAND was eigenaar van de plantage Grand-plaisir, aan de Beneden-Commewijne, later Nijd-en-Spijt genaamd.

[5]) De Gouverneur JAN NEPVEU was eenige jaren te voren hertrouwd met de weduwe van den Heer J. STOLKERT, eigenaresse van de plantage Hecht-en-Sterk, aan de Beneden-Commewijne.

[6]) Zie TEENSTRA, *Landbouw in de kolonie Suriname*, II, blz. 116, waar men leest: „Mevrouw STOLKER, van geboorte DUPLESSIS, was „dezelfde Mevrouw S., waarvan STEDMAN gewaagt." Zie STEDMAN, II, blz. 15 en 214.

Digitized by Google

land, nog gevleid als Gouverneur naar de kolonie terug te keeren. Na afloop van de procedure begreep hij echter daarvan te moeten afzien, en verzocht hij mitsdien zijn eervol ontslag als Gouverneur-Generaal van Suriname, dat hem den 1en Augustus 1753 door de Directeuren der Societeit werd verleend.

Dienzelfden dag werd MAURICIUS toegelaten in de vergadering der Directeuren te Amsterdam, en hield dáár eene merkwaardige redevoering, die men in het Ve Deel van het *Recueil* (blz. 118—120) en in het *„Besluit der „Dichtlievende uitspanningen,„* op blz. 216 en volgende aantreft.

Het komt ons niet onbelangrijk voor, die aanspraak hier te doen volgen als eene proeve van den proza-stijl van MAURICIUS.

„Aanspraak, gehouden door Mr. J. J. MAURICIUS, in de „vergadering van Directeuren der Societeit, op 1 Augustus „1753, bij het nederleggen van het ambt van Gouverneur-„Generaal van Suriname.„

„Edele Groot Achtbare Heeren!

„De reden, waarom ik de Eer heb tegenwoordig in „UEGA. vergadering te verschijnen, meriteerde een' sier-„lijke en welbestudeerde Redenvoering. Maar dewijl ik dit „moment considereer, als de importantste en gesignaleerdste „Epoque van mijn levensloop, beken ik, dat mijn ontroe-„ring mij niet toelaat te spreeken, met die tranquileteit, „die ik meen nodig te zijn, om iets te zeggen, dat de „attentie van een zoo aanzienlijk collegie waardig kan zijn, „en zoo dus mijne woorden niet beantwoorden aan Uw Ed.

Digitized by Google

„GA. verwachting, bid ik UEGA. dat gebrek gelieven te „suppleeren, met derzelver gewoone goedheid, en gunstig „te considereeren, dat geen woorden konnen uitdrukken, „'t geen ik op dit moment in mijn hart gevoele.

„Wanneer ik over ruim elf jaaren, op mijn vijftigste „jaar, de eer had op deeze eigen plaats te zitten [1]), was „mijn voorneemen het overige mijner dagen te Surinaame „in Uw Ed. GA. dienst te eindigen; ik heb daartoe al' „mijn' familiebeschikkingen gemaakt; ik heb zelfs mijn „grafsteede uitgezien en geordonneerd. Doch de Goddelijke „Voorzienigheid heeft het anders behaagd! en na veele „wonderlijke toevallen en agitatien, zie ik mij tegenwoordig „in die omstandigheden, dat ik het ampt, 't welk ik nu „elf jaaren (zoo ik' er de laatste twee mag bij reekenen) de „Eer heb gehad te bekleeden, met alle respect weder in „Uw Ed. G. A. schoot *kom nederleggen, met ootmoedige „bede, dat Uw Ed. G. A. mij mijn' dimissie gelieven te „accordeeren.*

„Ed. G. A. HH., ik doe dit verzoek met een ontroerd „hart. 'T zou in mijn' mond niet passen te zeggen, dat „mijn retour voor de colonie 't beste en 't nutste zoude „zijn geweest, hoewel de honorable wijze, waar op 't UEGA. „behaagd heeft, zig op dat poinct te expliceeren, mij ont„schuldigen zou van verwaandheid, zoo ik mijn' sentiment „conformeerde met dat van mijn' Heeren en Meesters. „'T zal dus modester en decenter wezen, wanneer ik zeg, „dat' er veele persooneele en particuliere redenen zijn, die „mij dat retour hadden doen wenschen. Zo ik in mijn „Gouvernement was hersteld geworden, zou ik op mijn een

[1]) In 1742 vóór zijn vertrek naar Suriname, toen hij eene aanspraak deed aan de Directeuren der Societeit, welke aanspraak echter niet geschikt was, om in het openbaar medegedeeld te worden. Zie het „*Besluit* „*der Dichtlievende uitspanningen*," Voorrede, blz. 15.

Digitized by Google

„en sestigste jaar eindelijk geweeten hebben, waar ik mijn „leeven eindigen zou, doch, dewijl de behouding van mijn' „gages geaccrocheerd is aan 't uitzicht van een' commis- „sie, ben en blijve ik in dezelfde onzekerheid, waar ik „mijn' oude dagen eindelijk slijten zal. Men weet boven- „dien, dat dit climaat zeer nadeelig is voor de swakke „borst, waarmede ik van jongs af geworsteld heb, en ne- „gen jaaren in de warmte geweest zijnde, valt mij de koude „onverdraagelijker, dan ooit te vooren.

„Ik wil verder geen woord zeggen van mijn interest, „dewijl de geinteresseerdheid nooit mijn foible is geweest; „en 't zou tegenwoordig ook indiscreet zijn van mijn inte- „rest verder te spreeken, nadat ik onder hooge directie „over mijn interest getransigeerd heb. Doch ik moest een „steen zijn, EGA. Heeren, zo ik ongevoelig was aan de „afscheuring [1]) van kinderen en kindskinderen, die ik te- „genwoordig na menschelijke apparentie in dit leven nooit „zal weder zien, vooral de afscheuring van een' waarde „Dochter (Mevrouw Strube), die ik teder lief heb, en die „mijn' tedere liefde waardig is, zelf na het getuigenis van „mijn' ergste vijanden.

„Ed. Gr. Achtb. Heeren, ik onderwerp mij echter in dit „alles met nederigheid aan de leiding van de Providentie, „die mij, door veele wonderlijke, en niet altijd eeven „zachte wegen, tot hiertoe gebragt heeft, en in dit em- „baras is 't mij een' groote consolatie, dat ik 't genoegen „heb van 't gezag en de rechten van UEGr.A. op een' „vasten voet te zien gebragt; dat gezag, EGAH., en die „Rechten, die ik altoos, als een eerlijk dienaar, ijverig

---

[1]) De uitkomst heeft mijn' beduchtheid op dit punt meer dan al te zeer gerechtvaardigd door ongelooffelijke ongelukken, die ik voor 't grootste gedeelte aan mijn' afwezenheid moet toeschrijven.

(Noot van Mauricius.)

Digitized by Google

„gedefendeerd heb, en welkers ijverige defensie mij den „haat van wederspannelingen, die altijd tegens de Ed. So„cieteit gecabaleerd hebben, en alle de ongelukken, die mij „zijn overgekomen, op den hals heeft gehaald. Mijn tweede „consolatie is, EGAH., dat ik 't geluk kan hebben van „mijn ampt neder te leggen, als een man van Eer. Ik heb „'t geluk van mij gejustificeerd te zien, niet alleen door „'t favorable getuigenis van UEGH., 't welk alleen genoeg „hadt behooren te zijn; dewijl UWEGA., door een' gecon„cateneerde kennisse van zaaken, best van mijn gedrag „konden oordeelen, maar zelfs, door 't rapport van de „Heeren Commissarissen, die mij hebben opgezonden, en „die verklaard hebben geen' schuld in mij te vinden, zo „als haar Kon. Hoogheid, reeds over een jaar, de goed„heid heeft gehad aan de Ed. Societeit te declareeren. En „of zulks nog niet genoeg was, heeft nog mijn' onschuld, „na dat alles, de smeltkroes moeten passeeren van 't naauw„keurig examen van een' respectable Rechtbank, die bij „haar advies, mij onschuldig, en mijn' beschuldiger *een'* „*strafbaren calumniateur* heeft verklaard; een advies, 't „welk geconfirmeerd is door een formeele resolutie en sen„tentie van den Souverain, en 't welk Haare Kon. Hoog„heid bij 't jongste rapport, nog over weinig dagen, goed„gunstig heeft gelieven te bevestigen. Ik voeg' er nog voor „een derde consolatie bij, EGAH., dat ik mij flatteer, dat „UEGA. voldaan zijn van 't getrouw attachement aan „UEGA. dienst, 't welk ik tot het laatste moment in dee„zen getoond heb. UEGA hebben mijn fermeteit gezien, „waarmede ik alle particuliere propositien heb gerecuseerd, „in eene tijd toen ik nog in een zorgelijken staat van on„zekerheid was. En UEGA. weeten de presentatien, die ik „nog gedaan heb, niet alleen, na mijn' justificatie, maar „zelfs na 't gesloten accoord.

Digitized by Google

„Ik kan dan zeggen, EGAH.: *Sat Patriae Priamoque „datum*, en dewijl 't dan zo wezen moet, is mij niets „overig, dan God Almagtig met gebogen knieën te danken „en te looven, dat hij, die mij van der jeugd aan geleerd „heeft, mij in mijn' ouderdom niet heeft verworpen, en „niet alleen mijn leeven genadig gered uit zo veele gevaa„ren van zee, van ziekte, van booze menschen, maar mij „ook den geest opgebeurd, en mijn' krechten ondersteund, „om niet te bezwijken onder den berg van valschheden, „die mij op 't lijf was geploft, en onder alle de chagrijnen, „waarmede ik getergd en gedrukt ben geweest, tot dat Hij „eindelijk mijn omswerven geteld heeft, mijn duisternis „doen opklaaren, en aan mij een teken gedaan ten goede, „tot beschaaming van mijn' Haaters, die mij bitterheid „hebben aangedaan, dog die gevallen zijn in 't midden van „den kuil, dien zij voor mij gegraaven hebben. Noch dank „ik God bijzonderlijk, dat Hij mij een zachtmoedig hart „heeft gegeven, vrij van wraakzucht, en gedisponeerd om „Hem te bidden, dat Hij aan mijn' vijanden 't kwaad, dat „ze mij gedaan hebben, vergeeven wil, vooral aan zulke, „die waarlijk niet geweeten hebben wat ze deeden.

„Naast God, Ed.Gr.A. HH., zijn 't UEGA., die ik met „alle respect bedanken moet, voor alle de weldaaden, die „UEGA. aan mij en de mijnen beweezen hebben, doch bij„zonderlijk voor de noble en cordaate wijze, waarop UEGA. „mijn onschuld verdeedigd, en mij in alle mijne vervol„gingen geprotegeerd hebben, gelijk ik ooit nooit genoeg „kan erkennen alle de moeite, die verscheiden leden van „UEGA. aanzienelijke collegie van deze zaak gehad hebben. „Bijzonderlijk moet ik, ten opzigte van 't laatste, mijn „verpligting betuigen aan den Heere Secretaris VAN MEEL [1]),

[1]) Mr. JOAN HUBERT VAN MEEL, Secretaris van de Societeit van Suriname sedert 1726.

Digitized by Google

„wiens pen UEGA. gebruikt hebben om mijn onschuld te „defendeeren, eer ik nog te Suriname wist, dat ik beschul-„digt was, veel min, waar mede ik beschuldigt wierd. „Nooit kan ik genoeg admireeren de soliditeit en te gelijk „de promptitude, waarmede dat eerste Bericht [1]), in zoo „kort geprecipiteerden tijd, is opgesteld, en al de wereld „begrijpt nu van achteren, dat dit Bericht, in substantie, „reets alles behelsde, wat ik naderhand breeder heb moeten „deduceeren, en dat aldus hetzelve alleen had kunnen vol-„staan tot mijn' ontschuldiging.

„Laat mij gepermitteerd zijn, EGA. H., bij deeze occasie „mij en de mijnen te recommandeeren in UEGA. protectie, „en schoon UEGA. tegenwoordig mij staan te dimitteeren „uit haar' dienst, bid ik echter, dat UEGA. voor mij „altoos behouden willen die gunst en genegenheid waar-„meede UEGA. mij altijd gehonoreerd hebben. Immers van „mijne zijde, schoon ik den naam van Gouverneur van „Suriname staa kwijt te raaken, zal ik echter altijd den „naam en de daad behouden van UEGA. dankbaaren, ieve-„rigen en getrouwen dienaar, en daar mijn Pen, mijn „mond, en in 't geheel mijn' Perzoon ooit aan de Societeit „van eenig nut kan weezen, zal ik mij altijd tot een pligt „en tot een glorie reekenen aan UEGA. blijken te konnen „geeven van mijn ootmoedig respect, en van mijn' oprechte „welgemeende dankbaarheid. En schoon ik tegenwoordig „buiten staat gesteld wordt, UEGA. Heeren, om de goedheden „van UEGA. verder met weezendlijke diensten te konnen „beantwoorden, zal ik echter, zoolang ik een druppel bloed „in de aderen heb, nooit ophouden God te bidden, dat „Hij UEGA. perzoonen en Hooggeëerde familien met zijn'

[1]) Zie dit uitvoerig en belangrijk stuk, aan de HHM. ingezonden, in het 1e Deel van het *Recueil*, blz. 93 en volg:

Digitized by Google

„zeegen gelieve te overstroomen; dat Hij UEGA. Regeering „gelukkig en bestendig maake, en onder UEGA. directie „de Colonie doe groeijen en bloeijen.„

De Burgemeester van Amsterdam Mr. CORNELIS HOP, Voorzitter van de vergadering der Directeuren, antwoordde MAURICIUS op eene voor dezen zeer vleijende wijze, en zeide onder anderen: „Dat het den Directeuren, *ten uiterste* „voldaan over zijne conduites, belijd en wijze directie ge„durende zijn Gouvernement, zeer smart hij zijn demissie „komt vraagen; dat zij echter overtuigd zijn, dat zij hem „zijn demissie niet kunnen nog behooren te wijgeren en „hem mitsdien bedanken voor zijne *beweezene diensten*, *„trouw en ijver.„* [1])

Van dit oogenblik af was dus MAURICIUS geheel ontslagen van zijne betrekking als Gouverneur-Generaal eener kolonie, waar hij zoo veel leed, onaangenaamheden en verguizing had moeten ondervinden.

Onmiddelijk na zijne terugkomst uit Suriname had de rustelooze en werkzame MAURICIUS het ambt van Pensionaris der stad Purmerend weder aanvaard, voor zoo ver de werkzaamheden als Gedeputeerde ter dagvaart te 's Gravenhage [2]) betrof.

Er was namelijk door de Regering der stad Purmerend den 26en Januarij 1729 bepaald, dat MAURICIUS, toenmaals Resident te Hamburg en die reeds vroeger tot Pensionaris ad vitam was benoemd, den titel en de waardigheid van

---

[1]) Zie het extract uit de Resolutien der Directeuren van de geoctroijeerde Societeit van Suriname. (*Recueil*, Deel V, blz. 121.)

[2]) Sedert 1740 was het Pensionaris-ambt te Purmerend opgedragen aan Mr. JOHAN ROCHUS VAN TIL.

Digitized by Google

Pensionaris zou blijven behouden. [1]) Zoo had hij dan ook in 1736 en in 1740, als Pensionaris-honorair van Purmerend de vergadering der Staten van Holland te 's Gravenhage [2]) bijgewoond, waar hij zich toen met verlof uit Hamburg bevond.

Den 5en December 1753 werd MAURICIUS, in de vergadering der Staten van Holland, op nieuw als *Pensionaris-honorair* van Purmerend beëedigd.

MAURICIUS besteedde den hem overblijvenden tijd met het verzamelen en ter perse leggen van zijne verspreide dichtwerken, en vestigde zich, met het doel om zijne verdere dagen rustig te slijten, te 's Gravenhage waar hij zich in November 1754 een fraai huis kocht. [3])

Het schijnt niet in de bestemming van MAURICIUS gelegen te hebben, om zich rustig op eene plaats te kunnen nederzetten; althans hij zegt, dat hij naauwelijks in zijne nieuwe woning op orde was gekomen, of hem werd in het einde van 1755 aangeboden, om voor de tweede maal als Minister van den Staat naar Hamburg te vertrekken.

Toen hij dit aanbod aannam, werd hij reeds den 23en Maart 1756 tot die betrekking benoemd en vertrok hij met zijn gezin op nieuw naar zijne oude woonplaats Hamburg. De Algemeene Staten hebben hem later, bij resolutie van 19 Januarij 1757, eene som van *ƒ* 1000 voor equipagegeld en reiskosten toegestaan.

---

[1]) Dit geschiedde naar aanleiding van het door MAURICIUS in eenen brief van den 2en Januarij 1729, gedane verzoek.

[2]) Zie het *Recueil*, II, blz. 505, § 74.

[3]) Uit een kohier van den 200en penning van het jaar 1757 blijkt, dat dit huis gelegen was aan de Zuidzijde van het Westeinde, nabij de Assendelftstraat. Dit huis behoort thans aan den Heer W. COOL. Met 5 kleine daarbij behoorende huisjes (van N°. 242—246 aangeteekend) betaalde hij voor dat huis (N°. 239) *ƒ* 44 in de grondlasten. Blijkens datzelfde kohier bezat MAURICIUS toen te 's Gravenhage nog een huis, gelegen aan de Noordzijde van de Nieuwe Molstraat, (N°. 4973) waarvoor hij *ƒ* 24 aan grondlasten verschuldigd was.

Digitized by Google

Het blijkt niet, dat MAURICIUS gedurende zijn tweede verblijf te Hamburg, [1]) op het staatkundig terrein veel bijzonders heeft uitgerigt, doch daarentegen was hij dáár aanhoudend met letterkundigen arbeid bezig. In de eerste jaren bezorgde hij eene uitgave van zijne verschillende dichtwerken, met vele noten en aanteekeningen verrijkt. Gedurende de jaren 1765 en 1766 gaf hij de twee deelen van zijne *Taallievende en historische uitspanningen* in het licht, onder den titel van *Onledigen ouderdom.* In dit werk komt ook zijn *Afscheid aan den zangberg* voor, waarin hij zijn voornemen te kennen geeft voor goed het dichten te staken: „want„, zegt hij op blz. 25 van de Voorrede „zoo „ik reken van den tijd dat ik de eerste vaerzen heb ge„maakt, zal 't voor mij bijna 60 zijn. Op mijn 11e jaar „zijn er reeds gedrukt geweest.„

Deze *Taallievende en historische uitspanningen* zijn in zeer onderhoudenden stijl geschreven' en geven een denkbeeld van de veelomvattende studie en van de geleerdheid van MAURICIUS. Het zal genoeg zijn op te merken, dat daaruit blijkt dat MAURICIUS, ongerekend zijne kennis van de Latijnsche, Grieksche en Hebreeuwsche talen, die hij, even als het Engelsch, Fransch, Duitsch en Italiaansch, volkomen magtig was, nog nasporingen had gedaan omtrent de Phenicische, Cimbrische en Celtische talen. Overigens toont hij ook, dat hij volkomen ervaren was in de Nederduitsche taal- en letterkunde, en dat hij grondig met de

---

[1]) Bij het vertrek van MAURICIUS naar Suriname, was den 20en Februarij 1742 tot zijnen opvolger te Hamburg benoemd Mr. BAREND WILLEM BUIJS, de jongste zoon van WILLEM BUIJS en van ELIZABETH LESTEVENON. Nadat hij zijne betrekking aan MAURICIUS had overgegeven, deed hij rapport van zijne verrigtingen aan de Algemeene Staten op den 3en Mei 1756, waarna hij voor zijne commissie werd bedankt. Hij was geboren den 1en April 1717 en huwde in Mei 1747 met MARIA ELIZABETH BRUGUIOR, die den 9en Augustus 1753 overleed.

Digitized by Google

Romeinsche en Grieksche geschiedschrijvers en hunne werken bekend was.

Mauricius trok zeer te velde tegen het toen, zoo het schijnt, algemeen heerschend gebruik om aan de kinderen zeer jong het Fransch te doen leeren, met schromelijke verwaarloozing der studie van hunne moedertaal. In het IIe deel van zijnen *Onledigen ouderdom*, op blz. 793, leest men daarover het volgende:

„Zij zorgen om de kinderen Fransch te leeren en hunne „moedertaal *niet* te leeren en niet te hooren spreken voor „dat het Fransch eerst recht in hen geworteld is, zich „zorgvuldig wachtende die harde domme taal te leeren. Dit „is nog te vergeven aan hen die er de kost mede verdienen „als gouvernante, maar van rondom wordt het kind in dat „geloof versterkt. Als 't een woord Fransch stamelt roepen „allen die 't hooren met een uitschreeuw: *Hé, dat kind „spreekt Fransch!* Mij geheugt dat een Fransch Heer in „ons logement in den Haag een hond bragt, dien hij in „'t Fransch kunsten liet doen. Een der boden wiens verstand „hiervoor stil stondt, riep uit: *mijn Hemel, die hond kent „Fransch!*

„Men neemt bij voorkeur Mademoiselles die geen woord „Hollandsch kennen. Dit wordt voor een groote mérite „gehouden. *C'est un trésor; elle ne sait pas un mot „d'Hollandais.*"

Op eene andere plaats, zegt hij:

„Mijlius in zijn opdragt merkt aan, en zoo ik geloof „met reden, dat alle volken hun' eigen taal boven alle „andere stellen, doch wij alle andere boven de onze. Een „aanmerkelijk voorbeeld kan ik daarvan bijbrengen. In „America, in de Fransche Colonien leeren de negerslaven „Fransch, in de Spaansche, Spaansch, in de Engelsche, „Engelsch. Dus spraaken de negers in Suriname, eer wij

Digitized by Google

„die colonie hadden Engelsch. Doch wij, in plaats van hen „Hollandsch te laten leeren, hebben hun taal aangenomen „die mettertijd een brabbeltaal is geworden, welke men „*Neger-Engelsch* noemt.„ [1])

Uit Hamburg onderhield MAURICIUS eene zeer levendige en belangrijke briefwisseling met den Heer VAN KRUININGEN, met den geschiedschrijver J. WAGENAAR [2]) en met zijne nicht JOHANNA MARIA BOERHAVE, eenige dochter van den Hoogleeraar en toen weduwe van den Graaf DE THOMS.

Op blz. 32 van de Voorrede in het I^e deel van den *Onledigen Ouderdom* meldt MAURICIUS, dat hij ook de eer mogt genieten briefwisseling te onderhouden met Prins WILLEM IV en met de Prinses „die bij 't Britsche Konings- „bloed een Nederlandsch hart bezat, en die„, zegt hij, „'t Hollandsch zeer zuiver en zonder eenigen Engelschen „tongval sprak.„ Den 1^en April 1758 schreef zij hem onder anderen deze woorden: „Je vous prie de continuer à m'écrire „en Hollandais, profitant toujours par là.„

In de laatste jaren van zijn leven moest MAURICIUS veel verdriet ondervinden, vooral door herhaalde sterfgevallen onder zijne kinderen.

In de Voorrede van het IIe deel van zijnen *Onledigen Ouderdom*, lezen wij dienaangaande het volgende:

---

[1]) De juistheid van deze opmerking van MAURICIUS wordt daardoor gestaafd, dat in de districten Nickerie en Coronie, waar vele Engelschen als eigenaren of directeuren op de plantages wonen, door de negers van *die* in Suriname gelegene plantages zuiver Engelsch wordt gesproken, terwijl overigens *algemeen* door de negers niets dan Neger-Engelsch wordt gebezigd.

[2]) Zie het *Vervolg van* WAGENAAR'S *Beschrijving van Amsterdam*, IIIe boek, blz. 552 en 553 en het *Leeven van* JAN WAGENAAR, door P. H. BAKKER, waarachter de verzameling der brieven *van* en *aan* WAGENAAR geschreven. Op blz. 119 tot 133 vindt men daar den 38^en en 41^en brief door MAURICIUS aan WAGENAAR en den 39^en, 40^en en 42^en door dezen aan MAURICIUS geschreven in 1761 en 1764.

Digitized by Google

„Niets is harder dan de natuurlijke straffe van 't lange „leven, dat men van jaar tot jaar zijn' oude vrienden verliest, en de lijken van zijn' kinderen voor zich ziet uit„dragen. Toen ik mijne *Rechtsgeleerde uitspanningen* over „43 jaren schreef, dacht ik weinig dat ik in 't einde van „mijn zwervend leven, dit op eene zoo ongemeene wijze „(waarvan mogelijk geen voorbeeld is) ondervinden zoude. „Hoeveel waarde vrienden, hoeveel edelmoedige begunstigers „heb ik niet overleefd! En als ik mijn eigen huis overzie: „nadat mij in jonger' tijd twee beminde vrouwen (in den „bloei van haar leeven) met 4 zoonen en een dochtertje „(in derzelver eerste jeugd) waren afgesturven, heb ik in „de laatste 11 jaaren, en dus sedert mijn 62e jaar, 3 zoonen „verlooren in mannelijken ouderdom. De 1e was Kapitein „in Staatsche dienst, [1]) de tweede Burgemeester en Raad „van Purmerende en tegelijk (behoudens zijn' rang in 't „Vaderland) benoemd tot Raad van Politie in Suriname, [2])

---

[1]) JAN FLORIS MAURICIUS, geboren te 's Hage uit het eerste huwelijk van MAURICIUS en gedoopt den 26en Julij 1713, trad vroeg in krijgsdienst, werd zeer spoedig door voorspraak van de Regering van Purmerend, Kapitein eener kompagnie infanterie, waarmede hij in 1751 onder den Generaal VON SPÖRCKE naar Suriname vertrok. Hij werd aldaar den 5en Februarij 1753 aangesteld tot Havenmeester en overleed te Paramaribo ongehuwd den 26en Augustus 1754.

[2]) De tweede zoon PIETER MAURICIUS was als Vaandrig en Adjudant met zijnen vader in Suriname gekomen, den 3en Januarij 1743 aangesteld tot Vendumeester en reeds den 25en December 1742 gehuwd met ANNA MAGDALENA BLEIJ, dochter van den meergenoemden Kommandeur JOHANNES BLEIJ, wiens weduwe hertrouwd was met den Raad van Politie CHARLES GODEFROIJ. Zoo als gemeld is, was PIETER MAURICIUS aanlegger van de plantage Purmerend en door zijn huwelijk werd hij eigenaar van de plantages Curcabo (later Stolkertsijver) en Simiritibo aan de Boven-Commewijne.

Hij vertrok den 14en April 1747 met zijne vrouw en 2 kinderen naar Nederland en vestigde zich te Purmerend, alwaar hij in 1748 tot Schepen en later tot Burgemeester werd benoemd. In 1752 keerde hij met zijn gezin naar Suriname terug, alwaar hij den 31en Januarij van dat jaar aankwam. Den 30en October 1753 werd hij benoemd tot Raad

Digitized by Google

„en de derde, 1e Ontfanger van de Ed. Societeit. [1])

„Behalve deze 3 zoonen heb ik nog kort na malkanderen „twee zoons zoonen verlooren, waarvan de eene Kapitein te „land, [2]) en de andere Kommandeur ter zee was, [3]) zonder „nog te spreeken van een' schoonzoon [4]) en twee kleene „kindskinderen: sterfgevallen, waardoor mijne Surinaamsche „belangen gansch in verwarring zijn geraakt, doch ('t geen „'t gevoeligste is) sterfgevallen, die verzeld zijn geweest „van omstandigheden, die naar menschelijke redeneering, „niet gebeurd zouden zijn, zo ik bij mijn' kinderen hadt „moogen blijven.

„En nog zijn mij de traanen niet opgedroogd over mijnen „laatsten zoonszoon, een' wakker jongeling, die bij een' „oprechte vreeze Gods alle de noodige bequaamheden bezat, „om als een braaf zeeheld aan het Vaderland met der tijd „dienst te doen, doch ongelukkig in een storm op 't oorlog„schip door een luik gevallen zijnde, na eenige maanden „quijnens over anderhalf jaar deerlijk gesturven is. Men

---

van Politie en bleef in Suriname tot den 1en April 1756. Hij overleed kort na zijn vertrek uit die kolonie.

[1]) De derde zoon ANDREAS MAURICIUS, den 19en Augustus 1743 aangesteld tot Ontvanger der in- en uitgaande regten in Suriname, werd den 6en December 1751 benoemd tot 1e Ontvanger der Kolonie en tevens tot Vendumeester. De laatste betrekking had hij reeds, sedert het ontslag van zijnen broeder PIETER in 1744, waargenomen. Hij overleed te Paramaribo ongehuwd den 16en November 1754.

[2]) Omtrent de nakomelingen van MAURICIUS vinden wij geene berigten opgeteekend. Waarschijnlijk is deze kleinzoon, die als „Kapitein te land" overleed, de zoon van PIETER MAURICIUS met name J. J. MAURICIUS Jr., dezelfde die blijkens eene aanteekening getrokken uit het Archief van Suriname den 19en September 1757, aangesteld werd tot Vaandrig bij de militie in die Kolonie.

[3]) Waarschijnlijk MICHAEL MAURICIUS, die in 1759 voorkomt als Luitenant ter zee bij de Admiraliteit te Amsterdam.

[4]) Mr. NICOLAAS ANTHONIJ KOHL, die zoo als voren gemeld is, gehuwd was met de oudste dochter van MAURICIUS, WILHELMINA HAMBURGENSIS genaamd.

Digitized by Google

"misgunne aan mijne grijze hairen den troost niet, dat ik,
"zelf een voet in 't graf hebbende deeze dorre bloemen op 't
"zijne strooi.

"O tienmaal zeven jaar, wat stapelt gij op een!"

Eindelijk kwam ook hem zelven de dood aan alle aardsche beproevingen ontheffen en met zijne dierbare afgestorvenen hereenigen, daar hij den 21en Maart 1768 te Hamburg, na een zeer smartelijk en langdurig lijden, in den ouderdom van bijna 76 jaren overleed.

Er bestond tot dus ver verschil omtrent de plaats en den datum van zijn overlijden, zoodat men dan ook meestal ten onregte vindt vermeld, dat hij in Oost-Indie [1]) overleed.

Dat Hamburg de plaats, en den 21en Maart de datum van zijn overlijden is, [2]) blijkt ons echter afdoend uit eenen brief van bekendmaking den 22en Maart 1768 door zijnen jongsten zoon, tevens Secretaris van het Gezantschap te Hamburg, "CHRISTOFFEL JAN JACOB BOERHAVEN VAN "MAURICIUS" aan de Staten-Generaal geschreven en nog in het Rijks-archief voorhanden.

---

[1]) Zoo heeft men o. a. ook wel eens in Suriname hooren beweren, dat de aldaar veel voorkomende *Mauritie-* of *waaijerpalm*, (Mauritia flexuosa. L. f.) door MAURICIUS uit Oost-Indie aldaar ingevoerd, naar hem aldus zoude zijn genoemd. Volgens anderen zou die naam ontleend zijn aan dien van JOHAN MAURITS, Graaf van Nassau, Gouverneur-generaal van Brazilië. Alle twijfel dienaangaande verdwijnt, als men o. a. bij VON HUMBOLDT leest, dat de *Guarauno's* (Warrauws), aan de monden van de Orinoco-rivier geheel op en van dien boom levende, reeds voor eeuwen daaraan den naam gaven van *Moriche*. Zie VON HUMBOLDT, *Relation historique*, I, blz. 492, II, blz. 653 en *Natuurbeschouwingen*, I, blz. 130—133.

[2]) Zie o. a. *Navorscher* 1858, N°. 3, blz. 36 en 37. De daarin gestelde vragen vindt men allen in deze bladzijden beantwoord.

Digitized by Google

Wij achten het niet overbodig hier nog over te nemen hetgeen daaromtrent in het IV° nummer van den *Navorscher* van 1858, op blz. 105 door den Heer ELSEVIER is medegedeeld.

„De Hoogleeraar DE WAL heeft in de Commissie voor „Geschiedenis en Oudheidkunde van de Maatschappij van „Nederlandsche letterkunde te Leiden, de aandacht gevestigd op de onnaauwkeurige antwoorden die in den *Navorscher* gegeven zijn, ten opzigte van de sterfplaats van „J. J. MAURITIUS (b. v. te Amsterdam of in Oost-Indiën).

„In de gedrukte missiven der buitenlandsche Ministers „van de Staten van Holland, schrijft de zoon van MAURITIUS het volgende:

„Dato 29 Maart 1768.

„*Hoog Mogende Heeren!*

„Gisteren morgen is het lijk van wijlen mijnen vader „scheep gebragt, om na Holland gevoert, en aldaar te „Purmerende, op desselfs eige instantie begraven te worden; „als Secretaris ben ik aan de deur van den Heer praeside„rende Burgemeester geweest om de dood aan te zeggen, „en hoewel men mij als soon mogelijk daarmeede sou ver„schoont hebben, wilde ik het mij echter naderhand niet „selfs reprocheren het allerminste aan mijn pligt te hebben „geomitteert.

„Ik heb ook een brief van notificatie aan den Raad van „*Breemen* en aan die van *Lubek* opgesonden, hebbende „hiertoe wel nog geen expresse ordre ontfangen, imploreere „ik egter hierop U Hoog Mogende gunstige approbatie enz.

„Waarmede enz.

„Hamburg, den 29 Maart 1768.

„(*get.*) C. J. J. BOERHAVEN,
„V. MAURICIUS.

Digitized by Google

„In de *Nederl. Jaarboeken*, A°. 1768, deel I, blz. 384, „leest men nog het volgende:

„Den 11en April 1768 werdt te Purmerend in stilte in „een grafkelder bijgezet het lijk van den Heer Mr. JAN „JACOB MAURICIUS, Pensionaris-honorair van deze stad, „Oud-Gouverneur-Generaal van Suriname, en Minister van „dezen Staat bij den Neder-Saxischen Kreits, den 21en van „lentemaand dezes jaars te Hamburg, in het 76e jaar zijns „ouderdoms overleden; een Heer, wiens verlies van wege „zijne goede hoedanigheden, buitengemeene begaafdheden „en bijzondere kundigheden, betreurd wordt.„

Zoo als dan ook nog hieruit blijkt, werd op zijne uitdrukkelijke begeerte zijn lijk gebalsemd en in eene looden kist met een daartoe gehuurd jagt naar Purmerend overgebragt. Het werd daar in de Doelen eenige dagen tentoongesteld en met plegtigheid in het familiegraf, nevens de lijken zijner ouders bijgezet. [1])

Bij Resolutie der Staten-Generaal van den 5en April 1768, werden de kosten van het vervoer van het lijk van Hamburg naar Purmerend aan zijne weduwe terug betaald.

---

[1]) Zie VAN SANDWIJK, *Kronijkmatige geschiedenis vau Purmerende*, blz. 71, 72 en 169. De grafkelder van MAURICIUS bevond zich in het koor der Hervormde Kerk te Purmerend en is opengemaakt, toen deze Kerk afgebroken is, doch daarin zijn toen geene overblijfselen van lijken gevonden. De kelder was gedekt met eenen wit marmeren steen, waarop de namen en titels en de datum van overlijden van MAURICIUS waren uitgehouwen. De rand van hardsteen, rondom dezen steen aangebragt, was sedert lang gebroken en weggeruimd.

Van den genoemden wit marmeren steen zijn later twee platen gezaagd, die thans in een' der kerkmuren ingemetseld, de namen bevatten, de eene van den Predikant en van de Kerkvoogden, onder wier bestuur de kerk is herbouwd, en de andere den datum, den text van de inwijdingsrede en den naam van den Predikant door wien die is gehouden.

Digitized by Google

Aldus eindigde de levensloop van Mr. JAN [1]) JACOB MAURICIUS, den werkzamen en kundigen man, die gedurende zoovele jaren den Staat met onbezweken trouw in vele gewigtige betrekkingen had gediend, gedurende negen jaren het slagtoffer was geweest van haat en partijwoede, die een ijverig beoefenaar was der dichtkunst en der letteren, en die over zich zelf op hooge jaren het volgend oordeel uitsprak:

„'K heb vier-en-zestig jaar op 's aardrijks rond versleten,
„Mijn naam rolt op de tong van staatsliên en poëten,
„Elk kent MAURICIUS; maar dat mij 't meest verdriet,
„Na vier-en-zestig jaar ken ik mij zelv' nog niet." [2])

---

[1]) Ofschoon wij zijne voornamen menigmaal vinden aangegeven als JOAN of JOHANNES en JACOBUS hebben wij de spelling van JAN JACOB behouden, welke door hem zelven in zijne jeugd is aangenomen.

[2]) Het portret van MAURICIUS vóór den titel van dit werk geplaatst, is genomen naar dat hetwelk voorkomt onder N°. 3499 op de beschrijvende Catalogus van FREDERIK MULLER, door P. TANJÉ naar eene schilderij van A. SCHOUMAN. In eene noot op blz. 122 van zijne *Dichtlievende uitspanningen*, deelt MAURICIUS ons mede dat de beroemde schilder QUINKHART in 1736 een afbeeldsel van hem maakte in het *Pan-Poëticon* van den Heer MICHIEL DE ROODE op verzoek en op kosten van dezen, waarbij de dichter A. DE HAAN DE JONGE het volgende bijschrift vervaardigde:

Dus praalt MAURICIUS in 't Pan-Poëticon;
Dien wij een voedsterzoon van PALLAS moogen noemen;
Wiens jeugd reeds vruchten droeg, zoo ras haar bloei begon,
Waar op Apollo's choor en Themis hofzaal roemen.
Dit is hij, die aan de Elve ons staatsbelang bewaakt,
Terwijl zijn schrander brein zijn naam onsterf'lijk maakt.

Bij het portret van MAURICIUS door TANJÉ werd o. a. het volgend vers vervaardigd door ANNA FREDERICA BURGHART DE LANGE:

Verstand, aanminnigheid, gepaard met zuiv're deugd,
Straalt uit het deftig oog van JACOBS edel weezen;
De gaaven van zijn geest in ouderdom en jeugd,
Zijn met oprechte trouw, in deze blaân te leezen.

Zie t. a. p. blz. 367 en 398.

Digitized by Google

In 1762, dus zes jaren voor zijnen dood schreef hij het volgende over de door hem afgelegde loopbaan:

„Het is dus reeds 43 jaaren, dat ik de eere heb Pen-„sionaris van Purmerend [1]) te zijn. T' is aanmerkelijk „(schoon een triste beneficium) dat ik tegenwoordig in „Staaten dienst ben *de oudste Pensionaris*, *de oudste Mi-„nister buiten 's lands*, en daarbij *de oudste Kolonel;* want „in 1741 ben ik bij 't Gouverneursampt van Suriname ook „Kolonel geworden. Gedurende mijn Gouvernement zijn „onder mijn bestier expeditien gedaan die groote krijgs-„helden sedert niet hebben kunnen navolgen, doch ik ben „*Kolonel* gebleven." [2])

Wij hebben in bijlage I eene lijst gegeven van de titels zijner geschriften, gedeeltelijk uit dicht- en gedeeltelijk uit prozawerken bestaande. [3]) Zijne dichtwerken worden door

---

[1]) Na het afdrukken der eerste vellen van dit werk zijn ons o. a. nog de volgende mededeelingen gedaan omtrent het verblijf van MAURICIUS te Purmerend.

Den 20en Julij 1719 werd hij benoemd tot Gecommitteerde ter Vergadering der Staten van Holland en Westvriesland tot den 21en Mei 1721.

Den 10en September van datzelfde jaar werd hij benoemd en beëedigd tot Pensionaris van Purmerend.

Den 25en April 1724 werd hij benoemd tot Schepen en den 25en April 1725 tot President-Schepen van die stad.

MAURICIUS bewoonde een huis op de Vijverbuurt te Purmerend, dat in 1836 door de Stedelijke Regering van die plaats is aangekocht. (zie v. SANDWIJK, blz. 169, noot.)

[2]) Zie het *Besluit der Dichtlievende uitspanningen*, blz. 112 (noot).

[3]) MAURICIUS was ook lid der in 1766 opgerigte *Maatschappij der Nederlandsche letterkunde te Leiden*, zoo als blijkt uit de opgaven op blz. 10 van de Naamlijst der afgestorvene leden van die Maatschappij, in het jaar 1852 in het licht gegeven door haren Secretaris Mr. J. F. BODEL NIJENHUIS.

Digitized by Google

den Heer JERONIMO DE VRIES, in het IIIe deel van zijne *Proeve eener geschiedenis der Nederduitsche dichtkunde*, aldus beoordeeld:

„Als dichter, zoover mij toeschijnt, is hij meer stichtelijk „en welmeenend, dan stout en krachtig.„

Zijne prozawerken, inzonderheid zijne *Onledigen ouderdom* en het lijvige *Recueil*, leveren ruimschoots de gelegenheid op, om zijnen krachtigen, kernachtigen, eigenaardigen en bondigen stijl, waarvan wij hier eenige proeven hebben gegeven, te bewonderen.

Ten slotte zullen wij hier nog doen volgen hetgeen de Heer P. G. WITSEN GEIJSBEEK, in zijn *Biographisch, Anthologisch en Critisch Woordenboek der Nederduitsche dichters*, IVe deel, blz. 368, over MAURICIUS zegt.

„MAURICIUS was ongetwijfeld een zeer oordeelkundig en „geleerd man, ervaren in verscheiden wetenschappen en „talen. Men zou hem den Hollandschen MÈNAGE kunnen „noemen, als zijnde best met dien Franschen schrijver te „vergelijken. Alvorens zijne dichterlijke verdiensten te waar„deren is het billijk, en zelfs noodig, eerst zijn *Vaarwel „aan den Zangberg* te lezen, waarin hij zelf naïf verklaart „dat hij „nooit een hardlooper in de poëzy„ geweest is, „en zich „nooit gerekend heeft onder het getal der poëten.„ [1]) „In goeden gemoede kunnen wij dit zeker ook wel niet „doen; zijne gedichten zijn inderdaad zeer middelmatig, „koud en zonder ziel of leven, en toch hebben zij iets, dat „de critiek ontwapent; wat hij in verzen zeggen wil, en „blijkbaar niet zeggen kan of onvolkomen zegt, zegt hij „in geleerde aanteekeningen in proza zeer goed, en met „zeer veel oordeel. Zijn vroegste en uitgebreidste dichtstuk „is *de Kruishistorie van den Lijdenden Heiland*, in 1714

---

[1]) J. J. MAURICIUS, *Onledige ouderdom*, I^e deel, blz. 29.

Digitized by Google

„te Amsterdam gedrukt; dit gedicht is meer historisch en „stichtelijk dan stout en krachtig, levendig en gevoelig..... „Zijne overige dichtstukken, het *Gezang op zee* uitgezon- „derd, zijn van kleinen omvang, en meest zoogenaamde „concetti, invallen en gelegenheidsstukjes. In allen heerscht „eene zekere nette stijfheid, even als in de kleeding der „deftige burgerlieden van zijnen tijd; en hoe kon de geleerde „MAURICIUS ook los en bevallig dichten?....

„Deze nette en stijve gedichten gaf hij met geleerde aan- „teekeningen in het licht te Amsterdam in 1753, onder „den titel van *Dichtlievende uitspanningen;* in 1762 liet „hij een *Besluit* daarop volgen, en in 1765 gaf hij zijn' „*Onledigen ouderdom* in twee deelen in het licht. Dit werk „behelst een' schat van taalgeleerdheid, en vele juiste, „gezonde en scherpzinnige oordeelkundige aanmerkingen, „aangaande het gebruik en de overneming van vreemde „woorden in onze taal. Men vindt hier inderdaad veel „lezens- en wetenswaardigs.„

Digitized by Google

Digitized by Google

BIJLAGEN.

Digitized by Google

BIJLAGE I.

Lijst van de geschriften, door Mr. J. J. MAURICIUS in het licht gegeven.

Lauwerkrans voor de helden bij den slag van Hochstedt, (1704).

Dissertatio Philologica de Gallorum-Germanorumque origine, quam bene volente DEO, *sub praesidio vir. cl.* D. JACOBI PERIZONII, Af, *Historiarum*, *Eloquentiae et Graecae linguae ut et Historiae Batavae Professoris*, *publice defendendam Suscipit* JOANNES JACOBUS MAURITIUS Amst. Bat. auctor. Die Saturni proximo, qui erit a. d. 16 kalendas Aprilis, ante meridiem. Horâ locoque Solitis. Lugd: Bat: apud ABR. ELZEVIER. (1708) (L.) [1]).

Sesostris, Koning van Egypte, een treurspel, te Amsterdam, bij HENDRIK VAN DE GAETE. (1712) (L.). — Dit treurspel werd onder dagteekening van den 10^{en} December 1711, aan Mr. P. A. DE HUIJBERT, Heer van KRUININGEN, opgedragen.

Het Leidsche Studentenleven, een kluchtig blijspel, te Amsterdam, bij HENDRIK VAN DE GAETE. (1717) (L.). —

---

[1]) De bijvoegingen (L.) en (K. B.) tonen aan, dat dit werk zich bevindt in de boekerij der Maatschappij van Nederlandsche letterkunde te Leijden of in de Koninklijke Bibliotheek te 's Gravenhage.

Digitized by Google

Ook dit blijspel werd, onder dagteekening van den 1en Januarij 1717, aan genoemden Heer VAN KRUININGEN opgedragen.

NB. Van deze beide tooneelspelen, door MAURICIUS geschreven onder de spreuk: *Per Haec ad altiora*, bestaan herdrukken van de jaren 1734 en 1735. (L.)

Eene vertaling van het 4de bedrijf van ZAÏDA, werd in 1712 te Amsterdam bij H. VAN DE GAETE gedrukt en later uitgegeven gezamenlijk met de volgende kleine dichtstukken: *Europa*, *verkwikt op 't gezicht der vrede*, *'t Campement* en *de Promotie van den ingebeelden zieken*, alle drie tooneelspelen. (L.). — Het laatste, naar MOLIÈRE, werd herdrukt te Amsterdam, bij IZAAK DUIM, in 1742.

Pimpinon, kluchtig zangspel, (herdrukt bij IZAAK DUIM, in 1745), en *De Vreugde*, een voorspel, (herdrukt te 's Gravenhage, bij J. DE CROS, in 1754). (L.)

De Kruishistorie van den lijdenden Heiland, *verdeelt in XXVI gedichten*, *met een' zegezang*, gedrukt te Amsterdam, bij de Wed. S. SCHOUTEN EN ZOON en GERRET DE GROOT. 1714. In een deel Oct°., 64 blz. met titelplaat.[1]) (K.B.)

Van dit werk, opgedragen aan den Heer FRANCISCUS FABRICIUS, Hoogleeraar in de Godgeleerdheid te Leiden,

[1]) In de Catalogus van de letterkundige nalatenschap van den Heer J. VAN LEEUWEN, komt nog voor, buiten een compleet exemplaar van alle werken van J. J. MAURICIUS in 8 deelen, het volgende werk van dien schrijver, dat ons overigens niet was bekend: „N°. 1008. J. J. MAU„RICIUS. 1. *De Amsterdamsche Helikon*, keerdicht. — 2. *De Zangberg* „*gezuivert*, *Muizenzang*, 's Hage, 1716. — 3. *Kort berigt wegens de historie* „*van zekeren* ISAAK SAXEL. — 4. *Remonstrantie aan den Raad der stad* „*Nijmegeu door de Jooden*, enz." Amst. 1716, in één fr. band.

Digitized by Google

kwam een tweede en derde druk, bij dezelfde uitgevers, in het licht; de laatste in 1752.

Rechtsgeleerde maandelijkse uitspanningen, over 't geoorloofde, in tegenstelling van 't betaamelijke en oirbaare, te Amsterdam, bij GERARD ONDER DE LINDEN. (K. B.). —

Het 1e deel van dit maandschrift, uitgegeven in 1722, is opgedragen aan Burgemeester en Schepenen der stad Purmerend.

Het 2e deel, uitgegeven in 1725, is opgedragen aan Mr. ISAAK VAN HOORNBEEK, Raadpensionaris van Holland.

Over de uitzigten van Vrankrijk op de Nederlanden, tot den koop van Duinkerken in 1662, geschreven in 1724 op last van den Raadpensionaris VAN HOORNBEEK, doch niet in druk verschenen.

Receuil van Noordsche Zaken; zijnde eene verzameling van belangrijke memorien, door Mr. J. J. MAURICIUS, gedurende zijn verblijf te Hamburg, en wel in de jaren 1735—1742 gesteld. Dit Receuil is wel in druk verschenen, doch nooit in den handel gekomen. De titels van de daarin voorkomende Staatsstukken met de jaren van uitgave zijn:

Naleezingen over 't strandrecht op de Elve. (1729)
" *over de kompagnie van Altona.* (1729)
" *over de Deensche en Stettijnsche kompagnien.* (1729)
" *over de Zweedsche kompagnie.* (1731)
" *over de Engelsche kompagnie te Haarburg.* (1736)

Digitized by Google

Naleezingen over het plan van den Keurvorst van Brandenburg ter oprichting eener O. I. kompagnie. (1736)

Over de vaart der Spanjaarden naar Oost-Indien. (1732)

Over den ouden vaart op de Noordzee, bijzonderlijk op IJsland en naar Groenland. (1740—1741)

Dichtlievende Uitspanningen, te Amsterdam, bij de Wed. J. SCHOUTEN EN ZOON en G. DE GROOT, 1753. 8°. 266 blz. met eene titelplaat en het portret van Mr. J. J. MAURICIUS. (L.) (K. B.). — Dit werk is opgedragen aan den meergenoemden Heer VAN KRUININGEN.

Vervolg der Dichtlievende uitspanningen, door Mr. J. J. MAURICIUS, *met eenige mengeldichten van den Heer* VAN KRUININGEN, te Amsterdam, bij dezelfde uitgevers. 1754. 8°. 150 blz. (K. B.). — Dit werk is opgedragen aan VINCENT WILLEM, GRAVE VAN HOMPESCH, Heer van Genderen enz., Luitenant-generaal der Kavallerie.

Besluit der Dichtlievende uitspanningen van Mr. J. J. MAURICIUS, *met verscheiden bijvoegselen*, te Amsterdam, bij dezelfde uitgevers. 1762. 8°. 286 blz., met eene titelplaat. (K. B.). — Achter dit werk, dat opgedragen is aan Z. D. H. PRINS WILLEM V, worden in een aanhangsel drie merkwaardige redevoeringen van Mr. J. J. MAURICIUS medegedeeld, als:

1°. Eene in 1725 uitgesproken bij het vertrek naar Hamburg, tot afscheid aan de HH. Burgemeesteren en Raden der stad Purmerend.

2°. Eene aanspraak in de vergadering der HH. Directeuren der Societeit van Suriname, bij het neder-

Digitized by Google

leggen van het ambt als Gouverneur-generaal der kolonie, op den 1en Augustus 1753. [1])

3e. Eene aanspraak, gedaan in de vergadering der HHM. Staten-Generaal, bij zijn tweede vertrek naar Hamburg in 1756.

Onledige ouderdom van Mr. JOAN JACOB VAN MAURICIUS [2]), behelzende taallievende en historische uitspanningen over 't gebruik en overneeming van vreemde woorden, bij welke gelegenheid de krijgsroem onzer voorvaderen verdedigd wordt tegen de zwetserijen der Romeinen, hetgeen vooraf wordt gegaan door *„'t Vaarwel aan den Zangberg"*, te Amsterdam, bij C. DE GROOT EN ZOON en PETRUS SCHOUTEN, Boekverkoopers. 2 Deelen in octavo. (L.). — Het 1e deel, opgedragen aan Mr. FRANÇOIS FAGEL, tweede Griffier der Algemeene Staten, werd uitgegeven in 1765; het 2e in 1766.

Eindelijk moet nog onder de werken van den Gouverneur MAURICIUS worden genoemd de uitgave zijner procedure, want ofschoon ook daarin vele stukken voorkomen, die niet door hem zijn gesteld, maakt toch *zijne* ingeleverde verantwoording daarvan een hoofddeel uit. — Dit werk komt voor onder den titel:

Recueil van egte stukken en bewijzen, door SALOMON DU PLESSIS, *geweeze Raad van policie en crimineele justitie in de colonie van Suriname en door andere; tegens* Mr. JAN JACOB MAURICIUS, *Gouverneur-Generaal over de colonie van Suriname Rivieren en Districten van*

---

[1]) Deze aanspraak is op blz. 120—126 in zijn geheel door ons medegedeeld.

[2]) Dit is het eenige werk waarin hij zich VAN MAURICIUS noemt.

Digitized by Google

dien, Collonel over de militie aldaar, etc. etc. etc., alsmeede door de Societeit van Suriname en denzelven Gouverneur MAURICIUS *tegens den gemelde* DU PLESSIS *en andere, van tijd tot tijd, zoo ter vergaderinge van HHM. de Heeren Staten-Generaal, als van de Societeit van Suriname ingedient en overgelevert met en beneffens de Resolutien van HH. Mogende en van de Societeit daartoe betrekkelijk.* Amsterdam bij de Wed. S. SCHOUTEN EN ZOON. 1752. 5 Deelen. In folio. (K. B.).

Digitized by Google

BIJLAGE II.

Lijst der geschriften, in het licht gegeven door JOHANNES MAURICIUS [1]), den vader van Mr. J. J. MAURICIUS.

De anatomie van den *barvoeter-monnike-alcoran;* te Amsterdam, bij ARNOLDUS VAN RAVESTEIN. (1695). (L.) — Dit werk is, onder dagteekening van den 24en Februarij 1695, opgedragen aan de Ouderlingen der Hervormde Gemeente te Amsterdam.

Getuigenis der waarheid of eene zedige aanspraak van JOHANNES MAURITIUS *aan alle Roomsch-Katholijken.*

NB. In dit werk worden de redenen ontvouwd, die hem tot de Hervormde godsdienst hebben doen overgaan.

Het Heilige jaar.

Den onnaspeurlijken rijkdom van Christus. Amsterdam. (1704).

Gewigtige redenen om zig niet te begeven in den huwelijken staat met Roomschgesinden. Amsterdam. (1708).

De afgodendienst der Jezuiten in China, door J. MAURITIUS, te Amsterdam, bij J. BORSTIUS. (1711). (L.).

Korte verhandeling van het Recht en Gebruik der Graven en begraaffenissen, so der aloude, als hedendaagsche volkeren, door JOHAN MAURITIUS; te Amsterdam, bij R. en G. WETSTEIN. (1714). — Dit werk is opgedragen aan de Staten van Holland en West-Vriesland.

---

[1]) Ofschoon ons geene andere geschriften van hem met name bekend zijn, schijnt hij evenwel meer kleine werkjes te hebben uitgegeven. Hij schrijft zich in de titels steeds MAURITIUS.

Digitized by Google

BIJLAGE III.

Iets over de Weduwe van den Gouverneur-Generaal J. A. H. DE CHEUSSES.

CATHARINA ELEONORA TEMMING, eenige dochter van den Gouverneur HENDRIK TEMMING en van zijne eerste vrouw MACHTELD VAN WOUW, was in 1722 met haren vader in Suriname gekomen, doch na diens tweede huwelijk naar Nederland teruggekeerd, waar zij in 1734 huwde met den Kapitein der Infanterie JACOB ALEXANDER HENRI DE CHEUSSES, die na den dood van zijnen broeder, in diens plaats, tot Gouverneur-Generaal van Suriname werd benoemd.

Hij kwam dáár met zijne vrouw den 11en December 1734, met het schip de Jufvrouw *Lucretia*, Kapitein GERRIT KLINKERT [1]) aan, en nam den 14en van die maand het bestuur over. Na eene ziekte van acht dagen overleed hij reeds den 25en Februarij 1735, zoo als blijkt uit den hieronder volgenden brief, ons welwillend medegedeeld door den Heer VAN DAM VAN BRAKEL.

"*Monsieur!*

"Le malheur qui n'a jamais quitéz mes pas me poursuit "aprésent jusques la dernière extrémitez, puisquil a plut "au bon Dieu de m'oter dans la fleur de son age mon très "cher et très dingne epoux JACOB ALEXANDRE HENRY DE

---

[1]) Met hem kwam in Suriname als zijn' lijfarts ISAAC ELIEZER AUGAR, „niet alleen doctor maar zelfs botanist," op een jaargeld van *f* 500 en *f* 300 gratificatie voor uitrusting.

Digitized by Google

„CHEUSSES, le 25 de janvier après avoire eu la disanterie „pandant huit jours, il est aisement à juger dans quel „état je suis réduit, jeune sans expérianse, je me trouve „tout d'un coup privez pour jamais de tous ce que j'avois „de plus cher au monde, je pert un epoux qui foisoit le „bonheur de ma vie, et qui na regretez la vie que parce- „quil devais me quiter pour j'amais. Quelle cruelle separa- „tion Saingneur est-il possible qu'il faut que je soit née „que pour n'avoire que les plus vive chagrins du monde, „je perd tous a la fois, et de plus je suis grosse de plus „de quatre mois, aiez pitiéz de mon état Monsieur, et ne „m'abandonnez pas dans mon malheur, je connait trop votre „bon coeur pour n'auser me flater que vous ne me refu- „serai pas de me donner des bons consaille, les grande „depense que nous avons été obligé de faire pour notre „depart, a presques mange tous l'argent contants que mon „mari et moi avons eu, il ni a que dis mille florains que „mon mari a mis entre les mains de Monsieur de SOMELS- „DYK [1]), que je lui ai priez de garder encor quelque temps „sur les meme conditions quil l'avait pris de mon mari, „ce que j'aurais à resevoire ches Messieurs de la Societé „du tractement de mon cher Epoux sera peu de schose, „le partage avec ma belle soeur [2]) n'est pas encor fait, je „ne puis pas le faire à présent, car puisque mon mari „vous a schoisi avec Monsieur BEELAERTS pour tuteurs de „l'enfans, je ne puis rieu entreprendre, je vous envoie la „copie du testament et de la codicille, vous aurais la

---

[1]) FRANÇOIS CORNELIS VAN AERSSEN, oudste zoon van haren vollen neef FRANÇOIS, die in 1740 overleed, en zwager van den Baron PIEK VAN SOELEN. Hij stierf kinderloos en was de laatste afstammeling der tak van het geslacht VAN AERSSEN, als Heeren van SOMMELSDIJCK bekend.

[2]) „*Ma belle soeur*" was de meergenoemde *vetula beata*, weduwe, toen van den Gouverneur, DE CHEUSSES. Zij was, zoo als later zal blijken, eveneens in het Gouvernementshuis blijven wonen.

Digitized by Google

„bontéz j'espère Monsieur de parler ensemble et de m'écrire „ce que vous trouverai bons que je fasse car je me rapor- „terais toujours à vos bons consaille, si je faisoit le par- „tage avec ma belle soeur, du plantage (Berg-en-Daal) je „doit avoir 40 nègres pour mon compte, si par exemple „vous étais d'avis qu'on les vendit et que je retournasse „en Europe (mon mari ma consaillez de le faire) il faut „savoire premierement que les nègres contez l'un avec lautre „ne vaudrons que trois cents florins la piese, ce qui ne „fera que douse mille francs „(florins?)„ de la terre on „n'en tirera presque rien, et pour le batimens n'on plus, „mais suposons que cela pouroit aller à quatre mille florains, „cela tous ensemble et avec ce qui est en hollandde ne „ferai que vint et sis mille livres „(florins?)„ c'est peut „de schose pour vivre et entretenire un enfant, qu'oi que „mon intantion serai d'aller passer mes jours avec mon cher „Pere [1]) a Zelle, mon mari me l'a bien recomandéz le „matin du meme jours quil mourut la nuit entre douse et „un heur, ce matin il prit congé de moi de la maniere „la plus tendre me consolent et me defandant meme de „pleurer en sa presence, me disant que si j'alloit en Alle- „maugne qu'il etoit assuré que je trouverai un Pere qui ne „m'abandonnerai pas mais qui me reseverai avec plaisier „comme étant la pauvre veuve d'un fils qui lui a étéz tou- „jours chers, il a priez à ma soeur [2]) ausi d'agire schari- „tablement avec moi, ce quelle lui a promis. *Dieu veuille „qu'elle tienne sa promesse, jusques à présent elle me „traite avec douceur mais ce n'est que commencement*, *je „ne lui ay pas pourtans j'amais donnez de raisons d'agir „autrement avec moi.* j'ai priez à notre Sécretaire Monsieur

---

[1]) Haar schoonvader de Luitenant-Generaal DE CHEUSSES.

[2]) Mevrouw AUDRA of liever DE CHEUSSES.

Digitized by Google

"VAN MEEL de vouloire écrire à son frère [1]) d'avoire la "bontéz de demander à celui qui sera schoisi pour Gou- "verneur, une pièse de terains que defunt mon mari avoit "promis a un Monsieur VAN DER LINDE consaillé de jus- "tice [2]) ici; c'est une fort bonne terre, et si je pouvoit "l'obtenire ce sera toujours bon que je commencoit un "caffé plantage ou non car si je le vendoit j'en tirerai "toujours 5 à 6 mille frans, ce sera toujours quelque "schose, il sera plus profitable de commencer un plantage "ayant les 40 negres par avance; mais il faut plus que "cela, il faut avoire mille et mille schose sur un nouvau "plantage et je ne serai jamais d'avis d'y emploier le peu "d'argent que j'ai en Hollande, que je crois serai plus "profitable de mettre en Engleterre et de faire montez le "interets, j'atans vortre avis la desus avec la premiere ocasion.

"Aureste je fairai faire un invantaire de tout les meubles, "et les habit de mon mari, mais pour les meubles je ta- "schérai de les vendre ici, ce qui yra asse bien car ils sont "neuf, quoique je n'en tirerai jamais ce quil mon coutez "en hollande, je suis en attendant chez ma soeur" (M^w. AUDRA) "et tacherai d'acorder avec elle combien je lui donnerai pour "un an de logis, ou pour mieux dire cette annez ne sera "que pour le mangés, *car nous saumes dans le gouvernè- "ment jusques a tans qu'il vient un gouverneur et cela ne "lui coute rien*, je tâscherai de menager au tans qu'il me "sera possible, si longtemps que le partage avec elle n'est "pas encor fait les deux mille francs argent d'ici, pour le "louage de ma moitié, [3]) coure toujours et ci j'avais sept

---

[1]) Mr. JOAN HUBERT VAN MEEL, sedert 1726 Secretaris der Societeit van Suriname te Amsterdam, was de broeder van Mr. WILLEM GERARD VAN MEEL, in 1734 Secretaris, later Fiskaal in Suriname.

[2]) CORNELIS VAN DER LINDEN, Raad van civiele justitie in Februarij 1733; de grond heette *Imotapi*.

[3]) De helft van de plantage Bergendaal, behoorende aan de erven van haren vader, de Gouverneur TEMMING.

Digitized by Google

„ou huit mille florains pour commacer un plantage sans „diminuer les dix mille francs dont j'ai fait mention si de „sus, et avec les negres ce sera assez jolie, s'il plaisoit à „Dieu de benire mon entreprise, car tous ce que j'ai „entamez j'usques a present m'a toujours reeussi de plus „mal en plus mal, et si le bon Dieu conservoit les peuts „de bons amis que j'ai ici je ne menquerai pas d'etre assistez „par eux, mais aujourd'hui ils sont en vie et demain il sont „mort, vous voiez Monsieur que je vous parle librement de „mon état je vous prie encor pour l'amour de Dieu ne „m'abandonez pas; je prens la libertez de vous priez d'avoir „la bontez de donner notification de mon malheur à tous les „parents de mon mari, de ma part et en mon nom, car „premièrement je suis hors d'état de pouvoire ecrire tans „des lettres car je suis acablez de tristesse et de chagrin, „et en seconde lieu je ne puis pas trouver la liste des lettres „que nous avons écrit quand nous nous sommes mariés, „j'ai priez à mon cousin TEMING [1]) l'ainé de faire la même „schose au parents de mon cautez, et je lui ay priez d'aller „chez vous, pour avoire l'honneur de parler avec vous de „la manière que vous le trouverai bon que cela ce fit enfin „de tascher de prévenire les abeus autans qu'il sera pos- „sible, et que les euns se fisce comme les autre, excuse „Monsieur la liebertez que je pren, mais je ne sait à qui „m'adresser, et dans cette ocasion ausi bien que dans la „suite je n'aurai recours qu'au bons conseille des parants „de mon mari, j'ai ecrit à VINGNON l'orfaivre à la Haye de „ne me pas envoyer l'argenterie que mon mari lui avoit

[1]) Waarschijnlijk JACOB TEMMINK ADRIAANSZN., koopman te Amsterdam. Zie *Recueil*, IV, blz. 3.

Het verschil in de spelling van den naam TEMMING, TEMMINK of TEMMINCK wordt opgehelderd door eene familie-aanteekening. „De Gouverneur TEMMINCK veranderde dien naam in TEMMING."

Digitized by Google

„demandez, j'ai fait de meme à Mr. Benelle à Amsterdam „notre correspondant, et lui ay priez de ne m'envoier ab- „solument rien de tous ce qui a étéz demandez, et de m'envoier „un compte juste de l'argent quil a à moi, je ne suis point „de touts informez de tous les affaires ausi je n'en ay pas „eut le temps a paine nous nous connoisions, et commansoit „de gouter le plaisier d'un veritable amour resiproque, que „le bon Dieu nous sépare pour jamais. plut à Dieu que je „pouvoit le suivre et finire ma malheureuse carière, avec la „meme assurence de la vie éternelle, qu'il a eût, il a parlez „avec tant de force a tous ceux qui ont étéz aupres de lui „qu'il a meme rendu les ministre comme muet et inmobille, „qu'elle satisfaction encor pour moi dans tous mes maleur „que je puise être comme assuré quil jouit presentement „d'un bien et salut eternelle laquelle ne peut être troublé „par qui que ce soit, le Saingneur l'a trop aimé pour le „faire souffrire plus longtemps dans ce monde, si nous „saumes separez pour quelque temps ici bas j'espère et prie „Dieu qu'il nous reunirai un jours dans son saint paradix, „il faut que j'atends avec patience le temps qui lui plaira „de m'y appeler, et souffrire crétienement tous les maux quil „lui plait de m'envoier.

„Je vous prie de donner notification a tout votre famille „et prie Dieu quil veulle vous conserver longues année „avec Madame votre chere epouse, en parfaite santéz, je „vous prie de l'assuré de mes respect comme ausi Madame „votre Mère. Je fini celle-ci Monsieur implorant encore „votre bontéz, et vous prie d'etre persuadez que je serai „toute ma vie avec le plus profond respect

„*Monsieur*,

„Paramaribo,
„le 5 Fevrier 1735.

„*Votre très humble très obéissante*
„*et très afligé servante*
„C. E. Temming veuve de Cheusses."

Digitized by Google

Deze verstandige en gevoelvolle brief was gerigt aan den vroeger genoemden Baron PIEK VAN SOELEN, die gehuwd was met ELIZABETH JOHANNA VAN AERSSEN, volle nicht van DE CHEUSSES.

Uit dien brief blijkt o. a. ook dat zij volstrekt niet rekende op eene vriendschappelijke bejegening van Mevrouw AUDRA, [1]) hare schoonzuster en stiefmoeder, die nog wel door beider schoonvader de Generaal DE CHEUSSES was aangemaand om haar goed te behandelen. Zij vertrok den 20en Julij 1737 naar Nederland met hare dochter, aan boord van het schip *Catharina Cornelia*, Kapitein CORNELIS SLOT. Zij vestigde zich te Zell bij haren schoonvader DE CHEUSSES, en hertrouwde later met JOACHIM Baron VON DÜBEN, uit welk huwelijk nog zeven kinderen werden geboren.

Uit haar eerste huwelijk was, vijf maanden na den dood van haren eersten echtgenoot, de bovengenoemde dochter geboren, die zij naar hem JACOMINA ALEXANDRINA HENRIETTE had genoemd en waarover de Heeren PIEK en BEELAERTS de voogdij aanvaardden tot dat zij later te Zell, met JEAN, Graaf van SPARRE, huwde.

Uit eenen brief van den Heer CHAMBRIER aan den Heer PIEK VAN SOELEN blijkt, dat Mevrouw VON DÜBEN (zij was toen reeds hertrouwd) 1500 akkers grond van de plantage Bergendaal voor den tijd van 15 jaren had ver-

---

[1]) De hand van Mevrouw DE CHEUSSES en van hare schoonzuster en stiefmoeder, Mevrouw AUDRA gelijken volmaakt op elkander. Dit heeft de gedachte doen ontstaan, of het niet mogelijk zou zijn dat Mejufvrouw VAN DER LITH als Gouvernante van zijne dochter (later Mevrouw DE CHEUSSES) met den Gouverneur TEMMING naar Suriname vertrokken en later met deze gehuwd is. Men kan hare tegenwoordigheid in de kolonie niet wel anders verklaren.

Digitized by Google

huurd aan eenen zekeren Heer Desaguilié, 1) dat hare dochter en die van Mevrouw Audra (later Mevrouw de Lindau), elk 500 akkers van die plantage bezaten, en dat Mevrouw Audra met die schikking niet tevreden was.

″J'en ai parlé″ zegt Chambrier ″à Madame Audera qui ″m'a dit que Mad. Dübe ne devait avoir que 1000 acres ″au lieu de 1500. Le Warand porte selon elle Madame ″Dübe 1000 acres et les demoiselles de Cheusses 1000 ″acres.″

Eene nog voorhandene rekening van het aan de weduwe van den Gouverneur J. A. H. de Cheusses toekomende, naar men vermeent van de hand van den Secretaris der Societeit van Meel, luidt aldus:

″1 October a. d'Hr. Jacob Alexr. de Cheusses ver-
″strekt . . . . *f* 2000.

″De voorige Hr. Gouvr. is alleenlijk betaelt tot de ″dag S. Ed. overlijden dog bevinde dat den Gouvr. ″Temmink op expres-ordre 28 dagen na S. Ed. over- ″lijden meerder betaelt is, sijnde die daagen die aan ″'t vierendeel jaers ontbraaken.

″Van 16 Octr tot 25 Janij.
″is bij de dag af *f* 1754—3—

Van 16 Octr. tot 16 April
of einde vierl. jaers
″*f* 3157. — 10

″en dan competeerd S. Ed. *f* 1157 — 10 —
″En duijsent ackers Landts.″

---

1) Dit zijn de *deux mille francs*, waarvan Mevrouw de Cheusses in den hiervoren medegedeelden brief gewaagt.

Digitized by Google

BIJLAGE IV.

Lijst van de Predikanten bij de Fransche-Hervormde gemeente te Paramaribo, [1] **met vermelding van de jaren, gedurende welke ieder hunner als zoodanig is werkzaam geweest.**

Jan Briffault,	1690	—		1696.
Pierre Terson,	Maart 1696	—	Julij	1697.
Pierre Saurin,	Septr 1697	—	Feb^ij	1707.
Justus Fauvarque,	Decr 1708	—	Sept^r	1709.
David Estor,	Novr 1712	—		1731.
Petrus IJver,	Julij 1732	—	Julij	1736.
Antoine Audra,	Aug^s 1741	—	Feb^ij	1743.
D. A. de Liège,	Octr 1743	—	Maart	1744.
Barthélemi Ludovicus Duvoisin,	Mei 1746	—		1752.
Jean Isaac Sporon,	Feb^ij 1753	—	April	1753.
Elie Le Fèvre,	Junij 1757	—	April	1760.
Elie Pierre Louis Royère,	Decr 1762	—	Feb^ij	1765.
Amédée Sugnens,	Maart 1765	—	April	1773.
Jean Henri Grob,	Mei 1772	—	Jan^ij	1783.

Van deze predikanten hebben Fauvarque, Estor en IJver, ook dienst gedaan bij de Nederduitsche-Hervormde gemeente.

Van eenen predikant Dalbus, van wien op blz. 112 van het 1e deel *West-Indië* is melding gemaakt, wordt in de Surinaamsche berigten niets aangetroffen.

---

[1]) Zie *West-Indië*, I, blz. 19—23, en blz. 115.

Digitized by Google

BIJLAGE V.

GEZANG OP ZEE.

Aan

ZIJNE DOORLUCHTIGSTE HOOGHEID.

— Neque si quis scribat, uti nos,
Sermoni propiora, putes hunc esse poëtam.
HORAT.

VOORZANG.

'K Zat in de scheepskajuit, verlegen en verslaagen',
En doof van 't zeegeruisch, te peinzen, hoe 'k 't best,
En 't minst verveelend, met een uitgebreid request,
Mijn waaren toestand aan Uw' Hoogheid voor zou draagen,
Wanneer mij, zoo mij dacht, een vrouwebeeld verscheen,
Niet schoon, maar vriendelijk, niet fijn, maar frisch van leên.
Het oog was helder blaauw, maar zonder kunst van lonken,
De tabbert, zonder met verschiet van verw te pronken,
Uit inlands stof gesneên, eenvouwig neêrgeplooid,
't Hoofd zonder linten, met een' witte huif getooid.
De boezem, ver van met juweel sieraad te praalen,
Was toegedekt, en droeg een' ketting van koraalen,
Terwijl een sleutelring haar wapperde aan de zij.
Zij knikt mij toe. Ik ben de Duitsche Poëzij,
(Dus sprak ze) die gij in uw' jonkheid pleegt te minnen,
Doch die gij sedert hebt verbannen uit uw' zinnen,
Terwijl ge (ô smaad!) in meer dan dertig jaaren tijd,
Die ge in 's Lands diensten, meest uitlandig hebt versleeten,

Digitized by Google

Pas dertig uuren aan mijn' dienst hebt toegewijd.
'k Was ook in 't Vaderland verstooten en vergeeten.
Mijne offraars, waardig aan dien naam, zijn dun gezaaid,
Terwijl de Fransche zang rondom mij overkraait.
Nu schep ik nieuwen moed, en hoope op nieuw te leeven.
De Hemel heeft ons een' geliefden Vorst gegeeven,
Die, tot zijne eeuwige eer, de vaderlandsche kunst
En arbeid kweekt, beschut, en moedigt met zijn' gunst.
Geef mij uw schrift. Ik zal 't in rijm en dichtmaat plooien
En hier en daar, als 't past, een' kleene veldbloem strooien
Misschien ontfangt de Prins het nederig gedicht,
Mijn' naam ter liefde, met een gunstig aangezigt.
Hier zweeg ze. Ik weet niet, of het droomen was of waaken,
Maar'k weet, uw Hoogheid kan mijn droom tot waarheid maaken.

NEDERIG SMEEKSCHRIFT.

-- Si consilium vis,
Permittes ipsis expendere Numinibus, quid
Conveniat nobis, rebusque sit utile nostris.
JUVEN.

Bedwelmd, versufd, ontsteld, verslaagen en verward,
En diep getroffen tot in 't binnenst van mijn hart,
Voel ik mijn tong beklemd, en weet niet uit te drukken,
Wat zielsontroeringen mij sling'ren en verrukken.
Ik zie mijn ouden roem beneveld en beklad
Met duizend loogens, zelfs in mijn geboortestad;
Mijn' eerelijken naam vertreeden en geschonden,
Door booze lastertaal, en valsch verdichte vonden.
Men heeft mij schaamteloos in 't aangezigt gespuuwd
Met adderen vergift, daar zelfs de hel voor gruwt.

Digitized by Google

Wat baat mij alles, ja wat baat mij zelfs het leeven,
Indien de last'ring, zoo arglistig 't saamgeweeven,
Den minsten ingang vondt bij mijn geliefden Heer!
Een edel Vorsten hart, dat niets dan deugd en eer
Van jongs af heeft geleerd, en vuil bedrog en loogen
Niet dan bij naamen kent, wordt allerligtst bedroogen,
En kan onmoogelijk begrijpen, dat de haat
Van kwaade menschen tot zo groot een' boosheit gaat.
Durf ik een' Vorst, die all' zijn' dierbaare oogenblikken
Tot heil van gantsch Euroop afperken moet en schikken,
Gaan vergen onbeschaamd, dat hij, om mijnent wil,
Tot grondig onderzoek zijn' kostlijke uuren spil!
Wat *Edipus* kan al die Sfinxespraak ontwinden?
Wat *Theseus* 't pad in dien verwarden doolhof vinden,
Een hol vol bogten, daar Sibylle's gouden tak,
En *Ariadne's* draad te kort viel en te zwak?

Toch weet het God, mijn Prins! ik lij geheel onschuldig,
Schoon ik mijn kruis opneem, zachtmoedig en geduldig.
Geloof niet [1]), wat men schreeuwt van onrust, van geweld,
En oproer van 't gemeen, en wat men meer vertelt
Met fab'len, uitgedost in allerhande vormen.
Vijf, zes der magtigsten verwekken al' die stormen,
Die, moedig op hun geld, hun driftig onverstand

---

[1]) Uit de memorie, door mij aan haar Edele Mogende, de Heeren *Commissarissen*, overgegeven bij derzelver aankomst, den 15[en] December 1750, (*Recueil*, Deel IV, p. 348) blijkt, dat' er in 't geheel geen onrust was, dan met drie Raaden. De *Hoven*, alle *Collegien*, en alle de Burger-Officieren hadden verklaard van mijn' Regeering volkoomen te vrede te zijn. (Zie *Recueil*, Deel II, p. 12. Deel IV, p. 171 en 187—192). En omtrent de *Burgers* eindigt de *Memorie* met deze aanmerkelijke woorden: *De Burgers, verre van eenige beweeging te maken, hebben ter contrarie alle aanzoekingen, die hen daartoe gedaan zijn, als braave lieden afgeweezen. Ik ben van dezelve volkoomen content, en ik ben verzekerd, dat zij 't zelve van mij ook betuigen zullen, zo Uwe Excellentien hen NB. gelieven te laten verzamelen en 't hen af te vraagen.*

Digitized by Google

Vermommen met den grijns van ijver voor het Land,
En waanende alles door hun' rijkdom te bedwingen,
Een stroom meêsleepen van verblinde huurelingen,
Die zelf niet weeten, wat ze doen, en in 't geschil
Onkundig, tek'nen voor en tegen, wat men wil. [1])
Dit waanwijs *Broederschap* van rijke muitverwanten,
Wou zelf zich in den stoel van 't wettig Landshoofd planten,
Ja 't gansche Landvoogds Ampt kwam nu niet meer te pas,
Nu in het Vaderland geen Prins aan 't Staatroer was, [2])
Dus wou men, zonder op *octrooi* of wet te letten,
Al' de oude paalen der Regeringsvorm verzetten.
Zelfs de ed'le Maatschappij, die met haar geld en goed
Dit bloeiend Wingewest gekogt heeft en behoed,
Aan wien de Raad en 't Volk met Eeden zijn verbonden
Werdt opentlijk gesmaad, gedwarsboomd en geschonden,
Men zocht vergeetene geschillen uit het stof,
Lang uitgeweezen bij het opperst Staatenhof.
Men wroette zelfs in de asch van lang versturven' Heeren,
Om hun gedachtenis nog in hun graf te onteeren.
Twee hoplien [3]), die men zelf, met een' bijzond'ren haat,
Nog onlangs had gehoond met opentlijken smaad,
Gebruikte men, om nu de Burgers te beroeren,
Of, zonder Lastbrief, op hun' naam het woord te voeren.
Dit lukte ook niet; en schoon men schriftlijk met dien naam
Gedreigd hadt, en het volk belasterd met den blaam
Van opstand, stonden ze in hun' reek'ning toch bedroogen,

[1]) *Recueil*, Deel I, p. 213, 214. Deel II, p 14, 15. Deel III, cap. 2, p. 30, 41. Deel IV, p. 96, 108, 147, 207, 241.

[2]) Deeze *Factie*, die zich den naam van *Republicainsche* gaf, begon 't hoofd op te steken in 1746. Haar' stelling was, dat het *octrooij* gemaakt was onder eene Stadhouderlijke Regeering, en dus nu, zoo veel 't *Eminent* gezag der *Gouverneurs* raakte, niet meer gelden moest.

[3]) Mol en Visser. Zie 't *Recueil*, Deel II, p. 17, 263, 287, en de de Berichten over Visser in 't derde deel.

Digitized by Google

En stieten huis aan huis, het hoofd met hun' vertoogen,
't Bleef hier niet bij. Men stuurde een' plegtig Afgezant,
Milddaadig uitgerust, om in het Vaderland
Vergif te strooien met bedriegelijke streeken,
En, zoo dit ingang vondt, de stormklaroen te steeken;
Een' KROMWEL in het klein, die 't ruiterlijk gezigt
Meê weet te mommen, als een Engel van het licht,
En heimlijk loerde om met het geld en lange vingeren
Der *Broederschap* zich zelf in 's Landvoogds plaats te slingeren,[1])
Gelijk de *Broeders* weêr hem met gelijke trouw
Behandelden, en doof voor 't schreeuwen van zijn vrouw,
Hem volmagt en voogdij ontdraaiden d' een na d' ander. [2])
Waar aazen wolven in de bosschen op malkander!
Maar pas was de Afgezant aan 't werk, of de ommekeer
In Neêrlands Staatsvorm wierp hun eerste stelsel neêr.
Toen vleide ik mij, nu was 't gelukkig uur gebooren,
Om allen twist in 't vuur van éénigheid te smooren.
Ik vierde 't feest van uw' inhuldiging, en deed
Al wat een vreedzaam Hoofd kan doen naar pligt en eed.
Vergeefsch! de arglistigheid, ten afgrond uitgebrooken,
Vergiftigde alles, om het smeulend vuur te stooken.
Toen 'k eindlijk, éénsgezind met Raad en Burgerij,
Al 't oude Landkrakeel met de ed'le Maatschappij
Gelukkig had verzoend [3]), toen raakte 't vuur aan 't blaaken.
Men zag hen gift en gal ten neuze en monde uitbraaken.
Men vloog den *Souverein* zelfs in het aangezicht, [4])
Die 't gunstig zegel hing aan 't geen ik had verricht.

---

[1]) *Register van 't Recueil*, cap. I, nº. 256.

[2]) *Recueil*, Deel IV, p. 374, 378, 379.

[3]) Bij de *Conventie* van 1784, met eenparigheid in 't Hof van *Policie* geslooten, en door 't Hof van *Justitie*, alle de *Collegien* en Burger-Officieren goedgekeurd, met eenparige betuigingen van genoegen over mijne Regeering. Zie op p. 8.

[4]) *Recueil*, Deel I, p. 249, 250. Deel II, p. 477, 500, 504.

Digitized by Google

Wat hielp nu alles, wat gegaârd was zo veel' jaren
Om de ed'le Maatschappij recht in den schild te vaaren!
Toen borst de dolheid uit tot alles, wat de haat
En bitt're boosheid kon verzinnen tot mijn' smaad.
Een berg van valschheên, mij gansch eerloos aangewreeven,
Werdt mij op 't lijf geploft, om mij den slag te geeven,
Te trappen in het graf. Geen schip kwam op de reê,
Of 't bragt een laading van verdraaide klagten meê,
Van add'ren uitgebroeid en kruissende op malkander,
Daar de eene klaager stondt als tuige voor den ander;
Schendschriften, met den druk vereeuwigd, tot mijn' blaam,
En stout bestempeld met Uw' Hoogheids dierb'ren Naam. [1])
Dus overstelpt van werk, en leevendig begraaven,
Moest ik bij nacht en dag tot mijn verdaading slaaven,
Gelijk men *Sisyfus* verbeeldt, die, afgesold
Van arbeid zonder end, den steen den berg oprolt,
Of als een Zeeman, die, om niet in 't zout te plompen,
't Schip eeven boven houdt met nacht en dag te pompen.
Dus moordde ik hier mijn tijd, terwijl men laat en vroeg
Mij plaagde en tergde, en vaak de koorts op 't ligchaam joeg,
Om in 't onmenschlijk werk mijn' harssens te verwarren,
Of 't afgebeuld geduld tot daad'lijkheid te sarren.

Nog bleef ik onversufd, en hield het sling'rend roer
Bezadigd in de hand, in 't midden van 't *rumoer*,
Gelijk een' steile rots, wanneer 't geweld der stroomen
In 't blaffen van den storm, met losgebrooken' toomen
Zijn' wortels beukt en schokt, zich vasthoudt, en den vloed
Verduurt, tot eens de bui van zelf heeft uitgewoed.
Ver van een streng gebruik van mijn gezag te maaken,
Zocht ik mijn' vijanden door goeddoen 't hart te raaken.
De *Aanspraaken*, [2]) die ik deed, getuigen, hoe oprecht,

---

[1]) *Recueil*, Deel I, p. 274. Deel II, p. 526.
[2]) Aan 't Hof en Burgers.

Digitized by Google

Hoe ijv'rig ik me op vrede altoos heb toegelegd.
Het Hof vernietigde begonnen' rechtsgedingen.
'k Heb zelfs een drietal der voornaamste muitelingen
Door mijn verkiezing op den stoel van eer gebracht, [1])
Of eind'lijk eens de wrok verzaad wierd of verzacht!
Weêr vruchtloos! eerder stilt men afgevaste leeuwen,
Die in het naare woud van dorst en honger schreeuwen,
En gaapen grimmende met opgespalkte keel.
't Geheiligd Raadhuis werdt een slagveld van krakeel,
En knarssend straatgeschreeuw, dat nog mij dreunt in de ooren,
Als of men weder bouwde aan Babels steilen toren,
Terwijl ik Daniel verbeelde, bij 't gehuil
Van Monsters, neêrgesmakt in 't diepste van een' kuil.
Geen' zaak wordt afgedaan. De Rechtbank bleef gesloten.
Al wat ik voordroeg, werdt dolzinnig omgestooten,
Dus bragt men alles in verwarring, en is 't vreemd?
Wanneer men toom en zweep den voerman dol ontneemt,
Bij wilde rossen, is 't zijn schuld dan, als ze hollen,
En hij den wagen ziet aan honderd splinters rollen?
Nog was 't het slimste. 't Verschgeslooten Landstraktaat [2])
Zoo dier bestempeld met goedkeuring van den Staat,
Werdt in de war gebragt, en de ed'le tijd versleeten
Met vitten en gekijf, terwijl geen mensch kan weeten,
Hoe lang de vreê, die God ons geeft, nog duuren zal.
Het klaar beloofde geld, en 't nodig slaavental
Werdt mij beknibbeld om de vesting te volbouwen.
God geef', dat dit verzuim niet haast hen mag berouwen! [3])
Dus draaide 't werk, wanneer de wijsheid van den Staat
De gansche zaak verwees aan Hollands Hoogsten Raad,

---

[1]) *Recueil*, Deel II, p. 118, 119, 507.

[2]) De gemelde *Conventie* van 1748.

[3]) Zie hierover mijnen ernstigen Brief aan haar Ed. Mog. de Heeren *Commissarissen*, van den 5 Februarij 1751, in 't *Recueil*, Deel IV, p. 396.

Digitized by Google

Om waarheid en bedrog in Themis schaal te weegen.
Toen juichte de Onschuld; doch de Laster stond verlegen,
Daar 't werk der duisternis geen daglicht veelen kon.
De schuuwe nachtuil vreest de straalen van de zon.
Wat raad om deezen slag te weeren of te ontduiken?
De Raazernij gaf raad. Men moest geweld gebruiken,
En bonzen met een' ruk den Landvoogd aan een' kant.
De boosheid speelde zelfs met rampen van het Land.
Ja uit hetgeen mij tot onsterflijke eer moest strekken,
Wist zij, geweetenloos, haar add'rengif te trekken.
Zelfs dorst men *Bethlehems* [1]) rampzaal'gen blixemslag
Verdraaijen tot mijn' blaam, en, schoon ik d' eigen dag
De zwarte moorders liet vervolgen op de hielen,
En ook de glorie had hen allen te vernielen,
Dorst toch hun schreeuwer op de beurs van Amsterdam
De brandklok kleppen (*'t Land stondt nu in vuur en vlam!*)
En hitste onkundigen, om plomp mij aan te blaffen,
Als of ik beet'ren kon, dat God het Land wou straffen,
Een slaavenopstand, die hier voorvalt jaar op jaar,
(Meest door der blanken schuld, die door gevloek, misbaar,
Onmenschelijke straf, en ontucht met de wijven,
De Negers tergen, en tot woede en wanhoop drijven)
Was nu een schriknieuws, als of 't nooit was meer gebeurd.

---

[1]) Dus is de naam der plantaadje van Thoma. Schoon de moorders den regentijd tot uitvoering van dit gruwelstuk verkoozen hadden, in 't vertrouwen, dat de blanken hen dan door de moerassen niet konden volgen, heb ik ze toch in drie dagen alle weder gekreegen, behalven een' enkelen, die zich zelf hadt omgebragt. Die de Colonie kennen, zullen best beoordeelen, en die een' diergelijken tocht zullen willen nadoen, zullen best ondervinden, wat eere deeze gelukkige uitvoering verdiend hadt, in plaats van dit onbesuisd geschreeuw. Zie 't *Recueil*, Deel IV, p. 131. 't Onbegrijpelijkste is, dat sedert anderhalf jaar zes of zeeven eevengelijke treurgevallen gebeurd zijn, zonder eenig voordeel op de boschnegers, en dat diezelfde Personaadien, die over 't geval van Thoma zoo veel geschreeuw hebben gemaakt, nu stil zwijgen.

Digitized by Google

't Zieltoogend Lands-*crediet*, dat lang reeds had getreurd,
En 't welk men zelf nu met dit kraaien en dit krijten
Hadt doodgeschreeuwd, was thans aan mijn bestier te wijten. [1])
De vrede, met een deel boschnegers versch gemaakt,
Werdt plomp gelasterd, en met onverstand gewraakt;
Ja 't geen bij 't gansche Land gewenscht was en gepreezen, [2])
(Toen de ed'le Cheusses, en meer *Gouverneurs* voor deezen
Hetzelfde onderzochten) was nu plat een gruwelstuk,
Nu 't onder mijn bestier volvoerd was met geluk.
God geef, dat de uitkomst nooit mag in ons voordeel spreeken,
En dat deez' vreedebreuk het Land niet op mag breeken! [3])
Misleide tekenaars! gij kent het Land hier niet.
Hetgeen gij op de kaart, als open' velden, ziet,
Zijn donkre wouden, digt met kreupelbosch bewassen,
Doorsnêen met *zwampen*, [4]) en afgrijslijke moerassen.
Ziet, meet, hoe 't land in diepte en breedte is uitgestrekt.
Zelfs, als ge al blind'ling, bij geluk, een dorp ontdekt,
Dan is 't nog ver van hen te dooden of te vangen.
Zij sling'ren zich door bosch en ruigten, als de slangen,
Daar gij niet volgen kunt. Het volk wordt krank en mort.
De mondkost, die zoo ver op 't hoofd gedraagen wordt
Door slaaven, en nog eerst den *mond* [5]) uit, door de baaren

---

[1]) Ik ben 't integendeel geweest, die 't *crediet* hersteld heb door 't *project*, hetwelk de Heer Burgemeester Deutz heeft tot uitvoering gebragt, en zonder 't welke veel' eerlijke lieden hun' plantaadjen zouden hebben zien inslokken, waarop 't gemunt was.

[2]) Zie de Apologie in 't *Recueil*, D. IV, bladz. 215, bijzonderlijk bladz. 226, 227.

[3]) 't Is mij leed, dat de uitkomst reeds is, zoo als ik gevreesd heb. Sedert den vredebreuk zijn' er in een jaar veel meer ongelukken gebeurd, dan in mijn' neegen regeeringsjaren te saamen.

[4]) Dus noemt men moerassige waterplassen in de laagtens.

[5]) Bij den tocht van Creuts in 1749 moest men de leevensmiddelen met een bark den mond der rivier Suriname uitvoeren, en door de zee de rivier Sarameca eenige dagen verre opvoeren.

Digitized by Google

Is achterom gevoerd met ponten en *korjaaren*,
Begint te minderen. Gij vreest den regentijd,
(Die, als het nat saizoen de wolken open splijt,
De bergkruin overzwelt, en meeren maakt van kreeken)
En duizend zwarighêen, onmoog'lijk uit te spreeken!
Dan ijlt gij weer naar huis: gelukkig! zo een laag
Van Negers u op weg niet waarneemt uit een haag.
Daar moet gij blind met een onzichtb'ren vijand kampen,
Die u, als eenden, schiet en kiffelt in de zwampen.
Al rukte een leger van tienduizend man bijéén,
De moed en 't krijgsbeleid van CEZAR en EUGEEN
Vondt hier zijn' arbeid om een' hydra uit te roeijen,
Die zelfs ALCIDES knods ontduiken zou, in 't groeijen.
Neen! als de dapperheid zo dikwils 't oogmerk mist,
Dan neemt het staatsvernuft zijn' toevlugt tot de list.
Dus bleef de beste raad, met wijsheid hen te splitsen,
Om met 'er tijd den een op d' andren aan te hitsen.
De ervarenheid heeft vaak, en onlangs dit doen zien,
Wanneer de Negers [1]) van 't bevredigd *Korretien*
En *Koppenaamen*, ons verzelden op de togten,
Of zelf, door eigen' wraak genoopt, als leeuwen, vochten. [2])
Dus dorst men veilig eens in 't hart van 't binnenland
Indringen, dat een schat verbergt in 't ingewand
Van gommen, mineraal en dierbre kruiderijen,
Ver van de zeestrand, in het diepst der woestenijen,

---

[1]) Met deeze Negers, ook weggeloopen slaaven, is voor lange jaaren ten tijde van den Heere VAN SOMMELSDIJK vrede gemaakt, die tot heden toe tot groot voordeel der *colonie* heilig gehouden is. Zie *Recueil*, D. IV, bladz. 227.

[2]) Nog kort voor mijn vertrek, in Maart 1751, hebben ze uit eigen beweeging een gelukkigen togt gedaan. Doch men heeft hen in de nieuwsschriften vermomd met den naam van *Indianen*. Waarom? die zoo zeer tegen de vrede geschreeuwd hadden, wilden niet erkennen, dat de *bevreedigde Negers* konnen dienst doen.

Digitized by Google

Dat tuig *Brezil*, daar wij voor aan, in ons gebied,
Niets vonden, dan rood hout, tabak en suikerriet,
En nu den Portugees met rijk gelaaden' scheepen,
Een' schat van zilver en juweelen uit zien sleepen....
Gij luistert niet, en schudt het hoofd op 't geen ik zeg
Gij roept maar: *trapt hem! voort! de Gouverneur moet weg!*
Gij sluit de beurs, en dreigt de keel ons toe te wringen,
En weet dus eind'lijk 't naar uw' blinden zin te dwingen [1])
Wie kan een' stroom wêerstaan, die door een' wervelwind
Aan 't hollen, in zijn' loop het akkerland verslindt,
En onder 't knarssen van den donder, in het rukken,
De gronden boven roert, en dijken schokt aan stukken!
Dus zwicht verblufte deugd voor onbesuisd geschreeuw!
Ver over dertig jaar, een derde van een' eeuw,
Heb ik den Staat gediend, en 't gunstig welbehaagen
Der Heeren meer dan eens gelukkig mêe gedragen.
In negen jaaren van mijn *zuure* Landvoogdij,
Is 't Land een vierde en meer verbeterd in waardij,
Gantsch *Kommewijne* [2]) met een' dubb'len boog van huizen,
Plantaadjen, lijn aan lijn, met schuuren, lootsen, sluisen,
Vier mijl op, nieuw bezoomd, met slaaven zonder tal,
Waarvan men na mijn' tijd de vrucht eerst trekken zal.
'k Droeg al' de lasten van mijn ampt bij nacht en dagen,

---

[1]) De schandelijke scheldwoorden, die de tekenaars van 't *Requeste* van den 11en Februarij 1750 (D. IV, bladz. 95) op mij uitgeworpen hebben, verdienden scherper tegen bescheidt. Die ter goeder trouwe daartoe misleid zijn geweest, zien zekerlijk zelf tegenwoordig 't ongelijk, dat mij is aangedaan. Met de andere bewaar ik mijn afrekening voor hooger' rechtbank, dan den Zangberg. Zie ook blz. 208.

[2]) Alles, wat men op de kaart tusschen de twee vestingen *Amsterdam* en *Sommelsdijk* geopend ziet, is onder mijn' Regeering aangelegd. Zelfs, zo men 't *crediet* niet moedwillig gepletterd had, zou de gansche rivier Sarameca nu ook reeds beplant zijn geweest, met een' doorsnijding na de rivier Suriname, waartoe ik 't *plan* en N. B. de noodige *subscriptien* reeds voor eenige jaren heb overgezonden.

Digitized by Google

Vaak met mijn' kwaale op 't lijf, of *Surinaamsche* plaagen.
'k Heb weetens aan geen' mensch ooit ongelijk gedaan
Of noemt men ongelijk, 's Lands wetten voor te staan,
En oproermaakers, die het onderst boven keeren,
Voor God en Overhêen ontzag te willen leeren?
Wel, dan beken ik schuld! 'k heb ernst getoond, als God
En 't wettige gezag door jongens wierdt bespot. [1])
'k Heb willen waaken op bekende Landschandaalen,
Die Gods gerechten vloek op Land en volken haalen:
En als 't belangen van mijn' Meesters heeft geraakt,
Heb ik mijn zelf belang trouwhartig steeds verzaakt.
Wat rust, wat vriendschap, wat genot men mij deedt hoopen
Om 't recht der Maatschappij lafhartig te verkoopen, [2])
Ik sloeg het af, en zelfs verachte ik 't dreigement
Van 't geen mij onverdiend nu overkoomt in 't end'.
Dit 's mijn belooning dan! en in mijn' grijze dagen
Word mij met met éénen schok de kroon van 't hoofd geslagen,
Terwijl mijn' vijanden hun booze zin gelukt!
'k Word buitenstijds uit mijn begonnen werk gerukt,
'k Zie mij van vrienden en twee lieve kind'ren scheuren,
'k Zie mijn' soldaaten mijn verhaast vertrek betreuren
Gelijk mijn' *Officiers*, uitbarstende in geschrei,
Hun' klemmende armen om mijn' hals slaan bij 't gelei,
Terwijl de burgers (als vrêelievende onderdaanen)
Mij nazien in de boot met ingekropte traanen,
Verwonderd, om wat rêen de aloude plegtigheid
(Naar Lands gebruik) hen thans misgund wordt en ontzeid.
Neen, Burgers, neen! uw' trouw is altijd mij gebleeken.
Ontbreekt de plechtigheid en 't uiterlijke teken,

---

[1]) Zie mijn *Bericht* op de *Memorie* van de Eerw. *classis* van Amsterdam, in 't *Recueil*, D. IV, achteraan.

[2]) *Recueil*, D. II. blz. 412.

Digitized by Google

Ik ken uw' harten toch, en draag uw zegen mêe,
Terwijl ik met mijn' vrouw en kind'ren zwerf op zee.
Dus ga ik zuchtend scheep, verleegen en verslaagen,
En zelf niet weetende, of ik zwijgen moet of klaagen.
Zal ik den bitt'ren haat, die mij zoo boos bevecht,
Nog meer verbitt'ren door verdaading van mijn Recht,
En nieuwe vijanden mij op den hals aanrukken?
Een ijs'ren pot vergruist een' aarden ligt aan stukken.
Waar zie ik 't eind! Hoe lang moet ik het grijze hoofd
Vermorsselen in 't graf, door 't werk reeds afgesloofd!
En is de strijd gelijk met menschen, die, vermeeten,
De goede trouwe, en al wat heilig is, vergeeten,
Terwijl hun' boosheid zelfs met dierbaare eeden lacht,
En mij gezwooren heeft te plett'ren met haar' macht?
Was 't zelfs niet beter, voor den fellen stroom te wijken,
En in den stormorkaan de zeilen in te strijken?
De waarheid, voor een' tijd door lastertaal vertrêen,
Breekt in het kort van zelfs door zwarte wolken heen,
En blinkt met dubbeld licht en leevendiger straalen.
Doch moet ik, onhersteld, ten grave nederdaalen,
God ziet mijn' onschuld met zijn albespieg'lend oog,
En reikt me op 't eind der baan de krans toe van omhoog.
In deeze ontroeringen, die mij de ziel bestrijden,
Verleegen, raadeloos, wat ik moet doen of mijden,
Verlangende na rust, gevoelig aan mijn' eer,
(Terwijl het schichtig hart gesold wordt heen en wêer,
Gelijk een roerloos schip, geslingerd door de winden)
Zijt gij 't alleen, mijn Prins, bij wien ik troost kan vinden.
Mijn heil of ongeluk is in Uw' Hoogheids magt.
Een enk'le wenk! dit is 't orakel dat ik wacht,
Om mijn' vervolgers vrij te treeden onder de oogen,
Zoo maar het Recht de deur toegrendelt voor de loogen,
En de eerste valsheid, die 'k zo klaar reeds heb vertoond,

Digitized by Google

Hen eerst wordt afgeleerd, en naar waardij beloond.
Dan schep ik adem om mijn' onschuld te verweeren.
Doch kan 't niet zijn, en is de slag niet meer te keeren,
Kan 't opgestookte vuur niet anders zijn geblust,
En moet mijn ongeluk tot Suriname's rust
Gedijen, 't zij dan zo! (de tijd kan 't best ontdekken)
Dan moet ik voor 's Lands best getroost ten offer strekken.
Dan buige ik me, en vereer met diepe eerbiedigheid
Het lot, mij van een' hand, zo dierbaar, opgeleid,
Zo mij Uw' gunst maar in de treurige oogenblikken,
Die 'k nog te leeven heb, de ziel nog blijft verquikken.
Is 't dus vergeefsch, dat ik herstelling hoop en zoek,
Zo gun me in Uw Gebied een afgeleegen hoek,
Daar ik in eere en rust de dood stil af kan wachten,
En nimmer menschen zal verveelen met mijn' klagten
Daar ik, verzadigd van het ijd'le, hier geen vreugd
Meer zoeken zal, dan in 't vereeren van uw' deugd.
Dus zong ik, Groote Vorst, in 't bruissen van de baaren,
En 't hobbelend gezicht van dreigende gevaaren
Wêerhieldt mij niet, om dit schuldoffer van mijn' pligt.
U toe te brengen in dit stamerend gedicht.
Het Heidensch land, daar ik mijn' tijd in heb versleeten,
Heeft mij de zuiv're taal en maatklank doen vergeeten.
Het roostend zonnevuur, 't gebrek van vrede en rust,
En 't daag'lijks zielsverdriet, heeft mij den geest geblust.
Ook is de stof te schraal om met verwisselingen
Van dichtsieraaden in bekrompen rijm te wringen.
De *zuure naam* alleen maakt men zijn bloot geluid
De Muzen schuw, en 't paard vliegt schichtig achteruit.
OVIDIUS, toen hij in Pontus zat verbannen,
Kon zelfs de snaar van zijn' *Herschepping*' niet weêr spannen.
Zijn' zang kroop laag langs d' aard. Dien nederigen trant
Vondt hij zelf voegelijkst aan zijn' bedrukten stand.

Digitized by Google

Gij, dien we Augustus zien in roem te boven streeven,
Volg, volg de deugden van het einde van zijn leeven,
Prins Friso, maar verhoor mijn' schuldelooze beê
Met meerder goedheid, dan hij die van Nazo deê.
Prins Friso, sla 't gezicht op mijn' besneeuwde haaren.
Een trouw Landsdienaar, meer door rampen, dan door jaaren,
Verouderd en verzwakt, van schut en scherm ontbloot,
Buigt voor Uw' voeten nêer, en werpt zich in uw' schoot.
Niets kan een Vorst meer tot de onsterf'lijkheid doen steigeren,
Dan aan verdrukte deugd geen heul of troost te weigeren.
Zo worde Uw groote Naam eeuw uit, eeuw in geroemd,
En Uw regerings-tijd Augustus-*eeuw* genoemd!
Zo wil u God nog lang tot Nêerlands welzijn spaaren!
Zoo blijve Uw' Kroonprinses Uw' vreugd nog lange jaaren!
Zo blijve Uw' vorst'lijk Huis en Keizerlijk Geslacht
Met roem verheerlijkt tot aan 's waerelds jongsten nacht!

Digitized by Google

Digitized by Google

Nepveu

...ssius.

Chambrier

1744.

...re Dupeyrou

Van Cy...

Fischer

J. Schwart...

Houriton

...Fromm...

Digitized by Google

ERRATA.

Blz. 2.	12e regel van bov.	*staat:* *Receuil*	*lees:* *overal:*	*Recueil*
en verder tot op blz. 48.				
Blz. 40.	15e regel van bov.	„ *Receuil,* IV, blz. 5.	„	*Recueil,* IV, bl. 5*,
„ 41.	3e „ „ „	„ December 1721	„	December 1725
„ 46.	12e „ „ „	„ 7 Februarij 1844	„	7 Februarij 1744
„ 48.	14e „ „ „	„ bl. 72 en volg:	„	bl. 25* en volg:,
„ 56.	5e „ „ onderen	in de noot *staat:* 1)	„	2)
„ „	2e „ „ „	„ „ „ „ 2)	„	3)
„ 59.	7e „ „ „	*staat:* van 3e Deel	„	van het 3e deel
„ 62.	9e „ „ „	„ Singularté	„	Singularité
„ 67.	8e „ „ bov.	„ verzoekpunten van het redres	„	verzoekpunten van redres.
„ 92.	17e „ „ „	„ *Quassi amara*	„	*Quassia amara*
„ 124.	8e „ „ „	„ krechten	„	krachten

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

HW 2322 U

Digitized by Google

Digitized by Google